

UNIVERZITA KARLOVA
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Katedra církevních dějin a literární historie

Bc. Luboš Frýba

**Kapucínské kláštery litoměřické diecéze
v letech 1900 - 1950**

Diplomová práce

Vedoucí práce: PhDr. Milan Buben, Ph.D.

Praha 2024

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval(a) samostatně a použil(a) jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 24. 11. 2023

Bc. Luboš Frýba

Bibliografická citace

Kapucínské kláštery litoměřické diecéze v letech 1900 – 1950 [rukopis]: Diplomová práce/ Luboš Frýba; vedoucí práce: PhDr. Milan Buben, Ph.D. -- Praha, 2023. -- 76 s.

Anotace

Tato diplomová práce si klade za cíl představit šest kapucínských klášterů na území Litoměřické diecéze v první polovině 20. stol. Pozornost je zaměřená na vnitřní chod jednotlivých konventů: vzdělávání, stavební činnosti, vybavení a s tím spjatá komunikace s dalšími institucemi, či osobami. Samotné historii klášterů předchází úvodní kapitoly seznamující s dějinami Kapucínů v Českých zemích a vývojem vztahů katolické církve s jednotlivými státními útvary, které se na našem území vystříдалy v 1. pol. 20. stol. Důležitou kapitolou jsou také významné osobnosti, kde se formou kratších medailonků představí řeholníci, kvardiáni aj. osoby, jež se významně zapsali do moderní historie této šestice konventů. V souvislosti s kláštery Litoměřické diecéze se objevují i témata jako postoloprtský masakr po 2. světové válce, akce „K“. Zároveň je nutné také krátce zmínit současný stav klášterů a jejich využití.

Klíčová slova

kapucíni, kláštery, litoměřická diecéze, 20. století, řeholní řády, akce K

Abstract

This thesis aims to present six Capuchin monasteries in the Litoměřice diocese in the first half of the 20th century. The focus is on the internal workings of each convent: education, building activities, equipment and related communication with other institutions or persons. The history of the monasteries itself is preceded by introductory chapters introducing the history of the Capuchins in the Czech lands and the development of the relations of the Catholic Church with the various state formations that replaced each other in our territory in the first half of the 20th century. An important chapter is also devoted to important personalities, with shorter medallions presenting religious, Guardians and other persons who have made a significant contribution to the modern history of these six convents. In connection with the monasteries of the Litoměřice diocese, themes such as the postoloprts massacre after second World War, the "K" action. It is also necessary to briefly mention the current state of the monasteries and their use.

Keywords

Capuchins, Monasteries, diocese of Litoměřice, 20th century, religious orders, the „K“ action

Počet znaků (včetně mezer): 136 787

Poděkování

Rád bych na tomto místě poděkoval PhDr. Milanu Bubnovi, Ph.D. za vedení této práce a cenné rady; provinciálu kapucínské provincie P. Dismasovi, O. F. M. Cap. za povolení nahlížet do nepřístupných archiválií a použití jejich reprodukcí. P. Pacifiku Matějkovi, O. F. M. Cap. za pomoc při identifikaci obrazu svěťce v Rumburku. P. Josefu Kujannovi SDB za povolení použít v této práci fotografie z interiéru kaple sv. Josefa a kostela sv. Vavřince v Rumburku. Pracovníkům v badatelkách SOA Litoměřice, Národního archivu, knihovny ÚOP NPÚ Ústí nad Labem a Archivu bezpečnostních složek v Praze a Brně Kanice za vstřícný přístup a velkou trpělivost. V neposlední řadě děkuji své rodině za podporu a velikou pomoc. Děkuji i přátelům Kateřině, Lucii a Zdeňkovi za pomoc a první kritiky mých textů.

Založení kteréhokoliv řádu bylo v církvi vždy událostí významnou; takové významné události však nevystupují v dějinách církve náhle, nýbrž připravují se, někdy zvolna a dlouho, někdy rychleji. Ale téměř vždy pozoruje svědomitý dějepisec v pramenech první záblesky onoho hnutí, jež vedlo k založení nového řádu dříve, než řád sám se stal předmětem dějin. Totéž můžeme pozorovati, bádáme-li o příčinách vzniku řádu kapucínského...¹

Vavřinec Rabas

¹ Rabas 1937. s. III.

Obsah

Úvod.....	9
1. Dějiny české provincie kapucínů	11
1.1. Příchod do Čech	11
1.2. Česko-rakousko-štyrský komisariát	13
1.3. Česko-rakouská provincie	13
1.4. Osvícenství a 19. století.....	14
1.5. Československo	15
2. Katolická církev a České země v 1. polovině 20. století	17
2.1. Rakousko-Uhersko a první světová válka	17
2.2. Československo	17
2.3. Mnichovská dohoda a druhá republika	24
3. Nejstarší historie klášterů	26
3.1. Most (1615) [1]	26
3.2. Litoměřice (1638) [2]	27
3.3. Žatec (1675) [3].....	28
3.4. Zákupy (1681) [4]	29
3.5. Rumburk (1683) [5].....	30
4. Založení kláštera v Liberci.....	32
5. Vojenská služba bratří.....	34
6. Poválečná situace a první republika	35
7. Vybavení klášterů a stavební úpravy	36
7.1. Varhany	36
7.2. Svícny.....	37
7.3. Liturgická roucha	38
7.4. Zvony klášterního kostela sv. Vavřince v Rumburku	39
7.5. Kaple sv. Josefa v Rumburku.....	40
8. Sudetský komisariát	44
9. Situace po druhé světové válce a akce K	46
9.1. Liberec.....	47
9.2. Rumburk.....	49
9.3. Zákupy.....	52
9.4. Litoměřice	54
9.5. Most.....	55
9.6. Žatec	57
10. Významné osobnosti z historie jednotlivých konventů	62
10.1. Fr. Marcel Alois Alán (*1894 - †1974).....	62
10.2. P. Maxmilián Josef Hilbert (*1887 - †1945).....	63
10.3. P. Kamill Florián Pospíšil (*1871 - †1941)	65
10.4. Vavřinec František Rabas (*1901 - †1969).....	68
10.5. Rafael František Staněk (*1892 - †po r. 1950)	71
Závěr	73
Seznam použitých zkratk.....	75
Prameny.....	76
Seznam literatury	78
Internetové zdroje.....	82
Přílohy	85
Obrazová příloha:	85

Textová příloha.....	91
Seznam vyobrazení	94
Zdroje textové přílohy.....	96

Úvod

Historicky se v litoměřické diecézi nacházelo celkem šest kapucínských klášterů, dnes však není ani jeden funkční. V současné době je kapucínskému řádu věnována poměrně značná pozornost odborné veřejnosti. O řádové dějiny 20. stol. ale není příliš velký zájem. Zatím nejucelenější práci věnovanou kapucínskému řádu obsahuje kniha Marka Brčáka „*Působení kapucínského řádu v Čechách a na Moravě 1599-1783*“, která však řádovou historii sleduje pouze do období josefínských reforem. Zároveň stejný autor je spoluautorem článku o řádovém historikovi Vavřinci Rabasovi (1901 – 1969). Cennými texty pro poznání dějin řádu v moderní době jsou práce P. Pacifika M. Matějky. Především jeho knihy „*Ne mečem a měšcem, ale bezbranností lásky*“ a „*Nekrologium Provincie kapucínů v ČR*“ a články „*Seznam provinciálů, definitorů a ostatních představených správních jednotek kapucínského Řádu s historickým sídlem v Praze*“ a „*Seznamy představených kapucínských klášterů podřízených provincialátu v Praze (1599-2005)*“ publikovaných ve sborníku *Paginae historiae*. Dále publikace od Milana Bubna, Dušana Foltýna, Pavla Vlčka a Petra Sommera, zde se jedná o souhrnné práce, v nichž kapucínský řád tvoří jednu z mnoha kapitol. Jako literaturu věnující se jednotlivým konventům lze zmínit stavebně historické průzkumy pro Žatec, Zákupy a Rumburk. Ne všude se ale nacházejí informace k dění ve 20. stol.

Co se týče pramenů, důležitým zdrojem jsou archiválie uložené v Národním archivu, Státním oblastním archivu Litoměřice a Archivu bezpečnostních složek. V Národním archivu uložené dokumenty se vztahují především k fungování kláštera na Hradčanech v Praze a celé provincii. Archiválie k jednotlivým konventům mají různě omezenou výpovědní hodnotu a potřebný kontext. Za cenný materiál považují složky jednotlivých řeholníků, poskytující (v různé míře dochování) důležité informace k jejich životu. Ve Státním oblastním archivu nalezneme uložené fondy všech šesti sledovaných klášterů. Největší pozornost věnuji klášterům v Rumburku a Žatci s nejvíce dochovanými fondy. Fondy konventů v Zákupích, Litoměřicích a Mostě, jsou na materiály z 20. stol. poměrně chudé. Samostatnou kapitolou je fond kapucínů v Liberci, neboť jejich konvent začal vznikat v r. 1909, největší část se tak věnuje stavebním záležitostem.

Součástí této práce tvoří i konventy, které mají prameny poměrně chudé. Jejím cílem totiž není vyčerpávajícím způsobem popsat vývoj každého kapucínského konventu. Hlavní myšlenkou je spíše ukázat různé aspekty kapucínského života a fungování kláštera. Právě z tohoto důvodu byl zvolen co možná nejširší rádius zkoumaných fondů.

Např. v mosteckém klášteře můžeme sledovat práci s chudou mládeží v serafinské škole, také tento konvent ukazuje památku, která po akci K chátrala, a nakonec zcela zanikla. V případě Zákup je zase možné zmínit dobře zmapovaný průběh akce K, čímž rozšiřuje popis této události.

Samotná práce obsahuje kromě obrazové přílohy také přílohu textovou. Pro větší přehlednost a odlišení od obrazové přílohy, jsou odkazy na ní označeny písmenem T.

1. Dějiny české provincie kapucínů

1.1. Příchod do Čech

První pokus o uvedení kapucínů do Čech nastali již za episkopátu pražského arcibiskupa Jana Brusa z Mohelnice. Ten již roku 1575 žádal tehdejšího milánského arcibiskupa (sv.) Karla Boromejského o přimluvu za vyslání šesti kapucínů do Prahy. I přes sliby, že veškeré finanční záležitosti zajistí Jan Popel z Lobkowicz z jednání nakonec sešlo. Jejich úkolem mělo být především posílit katolickou víru, neboť tou dobou se k Římu hlásila pouze jedna třetina obyvatel.^{2 3}

Další žádost vzešla od Brusova nástupce arcibiskupa Zbyňka Berky z Dubé, který se dopisem z 10. února 1597 obrátil na generálního vikáře řádu Girolama Stefani ze Sorba. Kromě generálního vikáře tato prosba putovala i ke dvojici kardinálů de Comerinovi a Paravicinimu. Ti se měli přimluvit u papeže Klementa VIII.⁴, který souhlasil. Kladně se vyjádřila i generální kapitula konaná 28. 5. 1599. ustanovena byla skupina dvanácti řeholníků v čele s nově zvoleným definitorem a bývalým benátským provinciálem Vavřincem z Brindisi. Tento teolog a schopný diplomat rovněž získal post generálního komisaře v Čechách. Skupina bratří vyrazila z Benátek a 28. srpna 1599 dorazila do Vídně. Ubytovali se v minoritském klášteře, později přesídlili do špitálu sv. Oldřicha a následně poblíž kostela sv. Anny. Poměrně dlouhá přestávka ve Vídni byla způsobená namáhavou cestou, jíž deset členů výpravy odneslo nemoci, a navíc v Čechách tou dobou „řádila“ morová epidemie. Mezičas Vavřinec využil k navázání styků s arcibiskupem Matyášem, a když koncem října mor povolil, vypravil se s dalšími šesti kapucíny do Prahy. Po třináctidenní cestě dorazili do české metropole a zamířili okamžitě k arcibiskupskému paláci. Arcibiskup Zbyněk Berka z Dubé je nadšeně přivítal a na čas u sebe i ubytoval. Další ubytování jim poskytl řád Křižovníků s červenou hvězdou, jejichž byl Berka z Dubé velmistrem. V místním kostele sv. Františka sloužili mše a Vavřinec třikrát do týdne kázal. Poměrně brzy si dokázali získat přízeň místních katolíků, a to i z vysokých šlechtických kruhů. Mezi nekatolíky, však stále víc a víc rostla protikapucínská nálada, řeholníci tak museli čelit urážkám, bití na ulici, a dokonce museli prchat i před střelbou. Rovněž svým vzhledem působili kapucíni v tehdejších Čechách podivným dojmem. Dokonce se uvádí, že se jim místní posmívali pro jejich bosé nohy (sandály) a tahali je za jejich výrazné kapuce. Ani chladné české prostředí nebylo

² Rabas 1937, s. 1-4

³ Buben 2006, s. 381

⁴ Rabas chybně uvádí Klimenta VII.

pro rodilé Italy zrovna vlídné, především když jim striktní řehole zakazovala nosit boty a punčochy. Vavřinec dokonce v r. 1610 žádal o návrat zpět do Itálie, neboť vícekrát zažil, že se mrazem „nervy srazí a končetiny proto zůstanou nepoužitelné a bez pohybu“⁵. Nepřátelské prostředí neuklidnil ani císař Rudolf II. Ten z počátku příchod kapucínů podporoval, ale po dlouhou dobu otálel s povolením k výstavbě jejich kláštera. S vydáním příslušných listin nespěchal, ty se nakonec musely sepisovat hned dvakrát, neboť za tuto dobu neúměrně vzrostla cena vyhlédnuté parcely a musela se hledat nová (*místo dnešního kapucínského kláštera na Hradčanech*). Jeden čas hrozil i odchod kapucínů z Čech, což zastavil až nejvyšší kancléř Zdeněk Vojtěch z Lobkovicz a hejtman Pražského hradu Felix Mošovský z Moravčina. Nemocný a stále více podezřívavý císař dokonce jeden čas usiloval i o vypovězení kapucínských řeholníků. Dosáhnout se toho snažil prostřednictvím arcibiskupa, který to ovšem striktně odmítal a ani lidé z Rudolfova okolí v tomto ohledu příliš nekonali. Významnou roli sehrál kancléř Zdeněk Vojtěch z Lobkovicz, který odmítl podepsat dokument o vypovězení, čímž nenabyl platnosti. Kancléř poté usiloval o změnu císařova názoru, napomoci mu údajně měla i Rudolfova vášeň pro výtvarné umění. Mezi bratry kapucíny se nalézal italský malíř Paolo Piazza (*řeholním jménem P. Cosmas a Castel-Franco*). Ten namaloval obraz Klanění tří králů, který panovníka okouznil a přidal jej do své sbírky. Dnes je toto dílo ztotožňováno s postranním oltářním obrazem ve vídeňském kostele Gumpendorfer Pfarrkirche St. Aegid. O změně císařova postoje svědčí i jeho příspěvek na stavbu kláštera ve výši 2 000 zlatých. Dokončený kostel Panny Marie královny andělů na Hradčanech byl slavnostně vysvěcen 16. června 1602.⁶

Výraznou popularitu kapucínům přinesla i jejich účast ve válce s Turky. Stalo se tak v r. 1601, kdy se Vavřinec z Brindisi, P. Franciscus z Torenta, P. Beltrandus z Udine a P. Gabriel z Innsbrucku zapojili do vojska coby kaplani. Ačkoli všichni čtyři poprvé stály na válečném poli, velice svou duchovní činnost uplatnili ve vítězné bitvě u Stoličného Bělehradu. Dokonce kříž, jímž Vavřinec povzbuzoval vojáky se do dnešní doby dochoval v kapucínském klášteře v Innsbrucku.⁷

⁵ Černušák 2017, s. 18

⁶ Brčák – Wolf 2020, s. 29

Buben 2006, s. 381 – 383

Rabas 1937, s. 4 – 19

⁷ Buben 2006, s. 383

1.2. Česko-rakousko-štyrský komisariát

V r. 1600 byl ustanoven Česko-rakousko-štyrský komisariát.⁸ Jednalo se o poměrně velké území obsahující: Čechy, Moravu, Slezsko, Dolní a Horní Rakousy, Kraňsko, Korutany a Štýrsko. Vzhledem k tomu, že komisař měl povinnost alespoň jednou do roka navštívit sobě svěřené kláštery bylo tak velké území spíše na překážku. Generální kapitula se tak 25. dubna 1608 rozhodla komisariát rozdělit na Česko-rakouský a Štýrský. Zatímco od počátku byla sídlem komisariátu Praha, po smrti Rudolfa II. a odchodu císařského dvora došlo k přesídlení komisaře do Vídně. Podle Rabase stál Vavřinec z Brindisi v čele Česko-rakouské provincie do r. 1609. Následně se ve funkci komisaře střídali další osobnosti, mezi nimi i např. Valerián Magni (*vynikající kazatel a důvěrník kardinála Harracha*), za nichž docházelo k růstu řeholních domů. Jenom v Českých zemích během 17. stol. Přibýlo k Hradčanům 28 klášterů, včetně pěti konventů, kterým se věnuje tato práce.^{9 10}

1.3. Česko-rakouská provincie

Dne 1. července 1618 došlo k povýšení Česko-rakouského komisariátu na provincii a jejím prvním provinciálem se stal P. Basilius z Vicenzy. V rámci provincie se ještě kláštery dělily na dvě kustodie: českou a rakouskou. Ještě v 17. stol. vyvstaly pokusy o rozdělení provincie. Proti těmto snahám se postavily nejvyšší řádové představení, pro něž byl růst mimoitalských provincií nepředstavitelný. Každá provincie totiž měla své zastoupení na generální kapitule a hrozilo by tak zvolení generálního ministra jiného než italského řeholníka. Roku 1669 provinciál P. Jovita Burgundensis požádal členy své provincie o vyjádření, přičemž se pro rozdělení vyslovilo 685 ze 745 členů. Rozdělení schválila generální kapitula konaná 15. května 1671. Stále zde však byly cítit obavy z rostoucí síly neitalských provincií, neboť obě vzniklé provincie měly na generálních kapitulách stále početně stejné zastoupení jako před rozdělením. Za narovnání těchto práv intervenoval i císař Leopold I. a v život je uvedl papež Inocenc XI. svým nařízením z 10. ledna 1679. Fakticky došlo k rozdělení provincie na provinciální kapitule 28. dubna 1673.¹¹

⁸ Brčák – Wolf 2020, s. 29

⁹ Všechny kromě kláštera v Liberci, který začal vznikat až na konci 19. a počátku 20. stol.

¹⁰ Buben 2006, s. 384

Rabas 1937, s. 24 – 25

¹¹ Buben 2006, s. 383 – 388

Rabas 1937, s. 25 – 43

Prvním provinciálem pro Čechy byl zvolen P. Martin z Příboru. Přelom 17. a 18. stol. znamenal největší rozkvět provincie, jež tou dobou čítala 21 klášterů (11 v Čechách, 7 na Moravě a 3 ve Slezsku). Kapucíni dokonce pro nedostatek kněží zajišťovali chod neobsazených far, a u některých jiných řeholních řádů (augustiniáni, hyberní etc.) vykonávali kazatelskou činnost. Velkou podporu řádu poskytovala i místní šlechta, která přispívala na chod a výstavbu klášterů a do řeholních řad vysílala i své vlastní členy. Příkladem může být Ludmila Eva Františka hraběnka z Kollowrat, ta nejen že založila klášter v Žatci, ale podporovala hradčanskou Loretu, kde našla místo věčného odpočinku. V loretánské klenotnici se zachovala i tzv. diamantová monstrance, na jejíž výrobu odkázala hraběnka drahé kovy a 6 222 diamantů. Oblíbení se kapucíni stali i jako správci rodových pohřebišť, příkladem může být klášter v Roudnici nad Labem nebo vídeňské pohřebiště Habsburků. Během 18. stol. rovněž z Českomoravské provincie vzešel i generální ministr celého řádu. Byl jím P. Seraphinus Melcher z Glucholaz, trojnásobný provinciál, zvolený za generála 31. května 1754. Paradoxně právě on musel na nátlak pruského krále Friedricha II. Velikého oddělit od Českomoravské provincie kláštery ve Slezsku, během válek o rakouské dědictví. Následovala transformace odtržených klášterů v kustodii, která ale pro personální nedostatek zanikla již v r. 1810.¹²

1.4. Osvícenství a 19. století

Úpadek řádu nastal během doby Osvícenství. Jako kritická se ukázala léta 1783-85, kdy do řádu nevstoupil ani jeden novic. Na počátku tohoto období ještě na nátlak císaře Josefa II. došlo k roztržení provincie na Českou a Moravskou s cílem řád oslabit. Pro josefínské reformy také několik klášterů zaniklo, což se mělo stát např. i klášteru v Žatci, kde tomu zabránila intervence městských představitelů, neboť by tam vznikl dostatek kněží pro duchovní správu.¹³

Ve snaze zabránit dalšímu úpadku se oba provinciálové obrátili na císaře Františka I. s prosbou o spojení. Ten Českou a Moravskou provincii opětovně sloučil dekretem z r. 1826, což potvrdila provinciální kapitula v Brně roku 1827. Po celé 19. stol. se, ale řád personálně nevzpamatoval.¹⁴ Během první světové války se dokonce 116 kapucínů účastnilo válečného dění na frontě.

¹² Buben 2006, s. 383 – 388

Rabas 1937, s. 25 – 43

¹³ Rabas 1937, s. 40 – 42

Buben 2006, s. 387

Frýba 2021, s. 27

¹⁴ Buben 2006, s. 387 – 388

1.5. Československo

Kupodivu vznik Československého státu neznamenal sloučení českomoravských a slovenských klášterů v jeden celek. Na Slovensku se nacházely celkem dva kláštery v Pezinku a Bratislavě, ty od r. 1923 administrativně spravoval přímo generální ministr. Sice již roku 1925 proběhlo přezkoumání o možnosti připojit kláštery k Českomoravské provincii, ale o dva roky později vznikl generální komisariát spravovaný kapucíny z Holandska. Kvůli snižujícímu se personálnímu stavu se pět let po zřízení komisariátu obrátili slovenští bratři na generálního ministra s žádostí o připojení k Českomoravské provincii. Generál P. Vigílius z Valstagny žádosti vyhověl, v r. 1932 s papežským svolením komisariát zrušil a roku 1932 došlo k inkorporaci do požadované provincie. K přejmenování na Československou provincii došlo 18. října 1935.¹⁵ Teologii studovali kapucíni v diecézních seminářích a v zahraničí, ale již roku 1935 došlo k zřízení teologického učiliště v Olomouci, to se v l. 1939-44 přesunulo do Prahy, na rok v Opočně a poté zase do Prahy.¹⁶

V r. 1938 byl zřízen samostatný Sudetský komisariát, který trval až do 11. února 1946. Od provincie se tímto odtrhlo jedenáct klášterů, včetně šesti, jimž se věnuje tato práce. Představený komisariátu sídlil v Litoměřicích, noviciát byl přesunut do Bavorska a serafínská škola zůstala v Mostě.¹⁷ O rok později se v souvislosti se vznikem Slovenského štátu ocitly v izolaci slovenské kláštery. Tamní sílící nacionalismus způsobil, že kapucíni české národnosti měli zákaz působit ve vysokých funkcích. To se např. dotklo oblíbeného kvardiána v Pezinku, který byl za asistence místního faráře násilně donucen k odchodu. Od r. 1942 fungovali slovenské kláštery v rámci generálního komisariátu spravovaném z Vídně. Tento stav trval až do r. 1946, ještě téhož roku vizitátor slovenského komisariátu Robert Emerik Bentein z Kortemarku prosadil pokračování komisariátu. Do jedné provincie se tak českomoravské a slovenské kláštery už nespojily.¹⁸

Ranou pro kapucíny byl násilný odsun Němců, kvůli němuž na našem území zůstalo pouhých 29 řeholníků. Ani kapucínům se nevyhnuly politické procesy, v nichž jich bylo 22 odsouzeno celkem k 111 rokům a 4 měsícům. Celý komunistický režim znamenal

Rabas 1937, s. 42 – 43

¹⁵ Tkáčik 2017, s. 57 – 60

¹⁶ Buben 2006, s. 388

¹⁷ Tamtéž, s. 389

¹⁸ Tkáčik 2017, s. 60 – 65

pro řád naprostý úpadek. V r. 1971 sice provincie čítala 71 bratří, ale z toho byla oficiální pouhá polovina.¹⁹

Po sametové revoluci došlo k obnovení několika konventů a 22. září 1997 získala provincie označení Provincie Řádu menších bratří kapucínů v České republice.²⁰

¹⁹ Buben 2006, s. 388 – 390

²⁰ Tamtéž, s. 391

2. Katolická církev a České země v 1. polovině 20. století

2.1. Rakousko-Uhersko a první světová válka

Katolická církev a Rakousko-Uherské mocnářství byly vždy vnímány v pevném svazku. Především díky hluboce zbožné panovnické rodině, v jejichž službách se objevovalo množství významných katolíků a také pro geograficko-historické postavení monarchie. Toto soustátí uprostřed Evropy vždy představovalo hráz oddělující od Vatikánu protestantské Německo, Rusko a v hlubší historii také Turecko. Nejenom kněží a biskupové spatřovali v habsburské monarchii záruku stability a katolicismu.²¹

Za první světové války se vztahy českého národa k monarchii začaly postupně měnit. V katolické části obyvatel se jednalo především o politiky. Někteří se od Habsburků odvrátili během roku 1917, jiní do poslední chvíle vyčkávali, což byl i třeba případ sociální demokracie. Poněkud problematičtější byly postoje biskupů, především těch v Praze a Olomouci. Tito hodnostáři tradičně zastávali konzervativní názory a svou kariéru pevně spojili s politikou panovnického dvora. Proto také po vzniku Československa došlo k výměně některých z nich.²²

2.2. Československo

Po vzniku samostatné republiky začala společností prostupovat silná protihabsburská nálada, která se snesla i na katolickou církev. Důkazem může být vandalské ztržení mariánského sloupu na Staroměstském náměstí. Pravděpodobně by byly zničeny i barokní sochy na Karlově mostě, dav se naštěstí podařilo zastavit vojenskou pohružkou. Zániku, ale neuniklo mnoho barokních soch, odstraňovaných jako symbol habsburské monarchie a „doby temna“, české země tak ztratily mnoho cenných uměleckých děl. Na druhou stranu je nutné připomenout, že odstranění ne vždy znamenalo zničení, příkladem může být socha maršála Radeckého z Malostranského náměstí, nebo socha císaře Františka I. obě byly sneseny a uloženy v lapidáriu (*dnes Lapidárium Národního muzea*).²³

V rámci nového státního uspořádání katolická církev ztratila své výsadní postavení a stala se pouze jednou z několika. Navíc bylo na Vatikán hleděno jako na nepřátelskou instituci. Připomínána byla podpora Rakousko – Uherska za první světové války a výpady proti Masarykovi a jeho spolupracovníkům v tehdejším katolickém tisku.

²¹ Šmíd 2020, s. 52 – 58; Šmíd 2022, s. 16 – 18

²² Tamtéž

²³ Pehr – Šebek 2012, s. 13 - 21

Také katolická církev se dívala na mladé Československo s nedůvěrou, Češi pro Vatikán představovali potomky husitů a daleko více se opírala o Moravu a Slovensko, kde měla pevnější postavení. Katolické představitele děsili národní radikálové, jako byli poslanec Theodor Bartošek označovaný za fanatického antiklerikála, nebo ministr školství Gustav Habrman, o kterém se psalo, že nechce bojovat proti církvi, nýbrž proti samotnému Bohu. Katolická strana se na obranu snažila poukázat, že i ona za války působila v odboji – příklady katolických legionářů. Již roku 1919 vznikla Československá strana lidová, kladoucí si za cíl uklidnit napjaté vztahy víry a státu.²⁴

Ve prospěch Vatikánu hrálo, že to byl právě Svatý stolec, kdo jako jeden z prvních oficiálně uznal Československý stát. Papežský nuncius ve Vídni dokonce jako první pozdravil československého vyslance. Čeští kněží v USA dokonce za války vyjadřovali velkou podporu nově se rodícímu státu a poslali finanční dar ve výši pět tisíc dolarů. Samotný Masaryk uznával Vatikán jako důležitého diplomatického činitele. Jeho vztah, ale zůstával rezervovaný, nikdy nenavštívil papeže, ačkoli o to svatý otec velice stál. Nestalo se tak ani při Masarykově cestě do Itálie v r. 1921, a to pobýval přímo v Římě.²⁵

Citelnou ranou pro katolickou církev v Čechách představovala i nově vzniklá **Církev československá**. Již na počátku 20. let se mezi katolíky objevilo reformní křídlo kněží, kteří se seskupili do tzv. Jednoty katolického duchovenstva. Jejich hlavními požadavky bylo zřízení českého patriarchy, liturgie v národním jazyce, reforma vzdělávání kněží, větší účast laiků na liturgii, etc. V červenci 1919 předložili své návrhy Svatému stolci, papež Benedikt XV. je ovšem odmítl. Po tomto neúspěchu se postupně začaly objevovat návrhy na utvoření samostatné organizace nezávislé na Římu. Nicméně papeži předložili ještě své další čtyři teze, v nich požadovali odvolání stávajících ordinářů a jejich nahrazení lidmi loajálními k nově vzniklé republice. Dále, aby byly zřízeny diecéze v Bratislavě nebo Trnavě, a i nadále zůstal požadavek češtiny v liturgii. Dne 4. července 1919 se reformním kněžím dostalo přijetí papežem Benediktem XV. ve Vatikánu. U užití českého jazyka v liturgii přislíbil, že prostuduje příslušná komise. Prozatím, ale odmítl odvolávat z funkcí současné ordináře, neboť netuší, jak se oni hodnostáři staví k nově vzniklé republice. I nadále zůstal tento bod předmětem sporu, a to i když v září 1919 papež jmenoval pražským arcibiskupem po Pavlu Huynovi, Františka Kordače. Jednota

²⁴ Pehr – Šebek 2012, s. 13 - 21

²⁵ Tamtéž, s.23 - 24

katolického duchovenstva se cítila být dotčena, že Svatý otec jmenování takto konzervativního duchovního s nimi předem neprobíral.²⁶

Postupné odluce od Svatého stolce napomáhala i velká popularita reformních kněží při vánočních svátcích, kdy obřady konali v českém jazyce. Příkladem může být Bohumil Zahradník Brodský v kostele sv. Mikuláše na Staroměstském náměstí.²⁷

Definitivní odloučení Jednoty katolického duchovenstva od Říma nastalo 8. ledna 1920 na setkání reformních kněží v Národním domě v Praze. Zde získala hlavní slovo radikálnější část, která prosazovala odluku od katolické církve bez zbytečného odkladu. V následném hlasování se dvě třetiny vyjádřili PRO, ačkoli se prozatím drželi zásad Říma. Oficiálně byla nová církev vyhlášena 11. ledna téhož roku v chrámu sv. Mikuláše na Starém městě. Krátce na to přišla i reakce Svatého stolce, neboť papež Benedikt exkomunikoval všechny, kteří by vstoupili do Církve československé. Zároveň se obrátil na arcibiskupa Kordače, aby zjednal nápravu. Československým státem byla nová církev uznána až 15. září 1920, ale ještě dva roky trvalo, než uznal i její ústavu a náboženské obce.²⁸

Ačkoli by se mohlo zdát, že se katolická církev pomalu dostávala do defenzivy, nakonec i ona našla několik výrazných zastánců. Mezi nejvýraznější patřili historikové Josef Šusta a Josef Pekař. U Pekaře jeho váhu v celém sporu umocňoval i fakt, že se jednalo o nepraktikujícího katolíka, čímž se alespoň částečně mohly snížit pochybnosti o jeho nezaujatosti. Profesor Pekař byl historik, kterému nechyběla erudice, ale i osobní odvaha. Jako jeden z prvních rehabilitoval české baroko a úctu k sv. Janu Nepomuckému. Hájil svatováclavský kult, odmítal myšlenku čechoslovakismu, zastával se české šlechty během pozemkové reformy a neváhal se pustit do polemiky třeba i s Masarykem. Na založení nové církve reagoval hned 13. ledna 1919 v Národní politice. V Církvi československé viděl nejen konkurenci katolického vyznání, ale i živel ohrožující jednotu státu, neboť tak docházelo k odcizování katolického Slovenska (zde se Církev československá nikdy moc neuchytila). Pekař dále argumentuje, že dojde k rozdělení uvnitř národa a bude docházet k trapným tahanicím mezi katolíky a příslušníky nové církve o kostely, hřbitovy, radnice etc. Navíc dojde i k našemu oslabení v zahraničí, nejen že z vnitřních neshod budou mít radost Němci a Maďaři, ale odcizí se nám katolické

²⁶ Šmíd 2023, s. 99 – 102

²⁷ Šmíd 2023, s. 99 – 102

²⁸ Šmíd 2023, s. 106 – 108; Kutnar – Macek 1997, s. 489 – 512; [Josef Pekař \(muni.cz\)](#); [Seznam rektorů 1918 - 2022 - Univerzita Karlova \(cuni.cz\)](#)

země jako Francie nebo Polsko. Kritizuje, že změna vyznání, je spíše programem představitelů státu a nevychází z lidského nitra.²⁹

K Pekařovu postoji se přidal i další historik Josef Šusta, společně kritizovali ničení barokních památek, především soch sv. Jana Nepomuckého. Oba historikové tak činí v mimořádně napjaté době, kdy takto „plavat proti proudu“ muselo znamenat velikou osobní odvahu. Pekař sám ovšem dodává, že se do celé polemiky nepouští, aby hájil katolickou církev (ostatně nutnost její reformy sám připouští). Záleží mu především na zájmu národa. V Pekařově případě je nutné podotknout, že se jednalo o neuvýznamnou osobnost první republiky. Tento profesor historie nejednou prokázal své kvality, když se stal děkanem a následně proděkanem Filosofické fakulty Univerzity Karlovy a dokonce v l. 1931 - 1932 stanul v čele univerzity coby její rektor. Dokonce po rezignaci Tomáše Garrigua Masaryka mu byla nabídnuta kandidatura na post prezidenta republiky, tu však Pekař odmítl.³⁰

Církev československá se na počátku své existence, také potýkala s vnitřními problémy. Okamžitě se rozdělila na dva tábory, přičemž jeden podporoval přichylnost k srbské pravoslavné církvi a ten druhý spíše prosazoval vytvoření nové demokratické instituce. Celý spor vyvrcholil v l. 1921 – 1924 tzv. Pravoslavnou krizí, která skončila rezignací prvního pravoslavného eparchy na jaře 1923.³¹

Nové církvi rovněž chyběly kostely, většinou své pobožnosti konala u křížů, soch světců nebo i v hospodách což neposkytovalo příliš důstojné prostředí. Aby si reformní kněží zajistili alespoň nějaké svatyně, začali zabírat katolické kostely – údajně „nepoužívané. Proti této praxi se rázně postavil papežský nuncius Clemente Micara, pro něhož celá akce představovala spíše krádež. Nuncius argumentoval především tím, že katolické kostely byly vybudovány katolíky, pro katolické mše a nemohou být tedy církvi odebrány. Celou situaci se přímo ve Vatikánu snažil mírnit vyslanec Československa Kamil Krofta. Spor se dostal i ke státnímu sekretáři svatého stolce Pietru Gasparrimu, který pokládal zabránění kostelů za porušení vlastnického práva, ale zároveň odmítal jakékoli násilné zásahy. Celý spor se podařilo vyřešit až na konci 30. let, kdy byla dokončena výstavba dostatečného množství nových kostelů. O jejich vznik se zasloužil

²⁹ Šmíd 2023, s. 106 – 108; Kutnar – Macek 1997, s. 489 – 512; [Josef Pekař \(muni.cz\)](#); [Seznam rektorů 1918 - 2022 - Univerzita Karlova \(cuni.cz\)](#)

³⁰ Tamtéž

³¹ Šmíd 2023, s. 106 – 107

především Československý stát, jehož představitelé nebyli nikdy příliš nadšeni ze zabírání katolických kostelů a sporů kolem nich.³²

První **diplomatické styky** s apoštolským stolcem se podařilo oficiálně navázat 24. října 1919, kdy do Prahy přicestoval nuncius Theodoro Valfré di Bonzo a sekretář Clemente Micara. Oba přivezli papežovo oficiální uznání samostatného státu a rovněž se setkali s ministrem zahraničí Benešem a později i s prezidentem Masarykem. Představitelé Československa stáli o navázání diplomatických styků, neboť si byli velice dobře vědomi, že to pro mladý stát představuje určitou prestiž na mezinárodní scéně. Clemente Micara již v Praze zůstal a pomáhal dál při budování diplomatických styků, nunciem v Československu se oficiálně stal v květnu 1920. Kromě hájení zájmů svatého stolce se nuncius stal doyenem diplomatického sboru, jednal s domácími představiteli církve a svou autoritou přispíval k tlumení antiklerikálních nálad v zemi.³³

Prvním zástupcem Československa ve Vatikánu se stal historik Kamil Krofta. Stoupenec československé jednoty, liberál, jemuž římské prostředí nebylo cizí, neboť zde již dříve studoval vatikánské archivy. Svou diplomatickou misi začal v březnu 1920.³⁴

Micarova mise skončila roku 1923 a v úřadu jej vystřídal Francesco Marmaggi. Nový nuncius do Československa přišel z diplomatické mise v Rumunsku s pověstí dobrého diplomata, jemuž nechybí soucit s prostým lidem. Nejvýrazněji se ovšem Marmaggi do Československo-Vatikánských vztahů zapsal diplomatickou roztržkou, jež vyvrcholila předčasným ukončením jeho mise. V létě 1925 byl zaveden nový svátek Mistra Jana Husa a husovskými slavnostmi, do nichž se aktivně zapojili i členové vlády. Tento krok mimořádně popudil Vatikán, načež nuncius Marmaggi demonstrativně opustil Prahu a diplomatické vztahy Svatého stolce a mladé republiky na dlouhou dobu zamrzly.

Po Marmaggiho odjezdu řídil chod nunciatury chargé d'affaires Antonio Arata. Dne 29. března 1927 přijeli nastalou situaci do Prahy řešit podsekretář Kongregace pro mimořádné události Pietro Ciriaci a Saverio Ritter, který měl nahradit ve funkci Aratu. Jednání probíhala mezi Ciriacim a ministrem zahraničí Edvardem Benešem, oba politici se snažili o uklidnění vztahů mezi Československem a Vatikánem. Katolická církev byla ochotna akceptovat účast členů vlády na Husových oslavách, ovšem pouze jako soukromých osob, s čímž souhlasil i papež Pius XI. Snaha vlády vyjít Svatému stolci vstříc se projevila ještě téhož roku na Husově komemoraci, které se nezúčastnil prezident

³² Šmíd 2023, s. 107 – 109

³³ Šebek – Pehr 2012, s. 27 - 28

³⁴ Tamtéž 38; Šmíd 2023, s. 107 - 109

Masaryk (tou dobou mimo Prahu) a za vládu přišli jen tři ministři, ale pouze coby soukromé osoby, včetně Beneše. S čím, ovšem vláda nesouhlasila, byl návrat Francesca Marmaggiho do Československa. Vatikán poměrně dlouho na jeho návratu trval, a to alespoň na několik dní, aby mohl oficiálně odevzdat listiny o ukončení své mise. Jako určitou satisfakci navrhla československá strana pro Marmaggiho udělení řádu Bílého lva I. třídy, což odsouhlasil papež i samotný nuncius. Jedinou podmínkou bylo, aby řád doprovázel i dopis, v němž bude uznáno nunciovo loajální přátelství k Československu a jeho diplomatická korektnost.³⁵

Jako nový nuncius byl v r. 1928 vybrán **Pietro Ciriaci**, který již Československo několikrát navštívil a jednal nejen s ministrem zahraničí, ale i ministerským předsedou Antonínem Švehlou a politickými reprezentanty katolického vyznání. Samotnému Ciriacimu se na diplomatickou misi do střední Evropy příliš nechtělo. Žádal i státního sekretáře Pietra Gasparriho, aby jej tohoto úkolu zbavil, přičemž se odvolával na nervovou slabost, kvůli níž nemohl vykonávat diplomatické zastoupení v Číně. Navíc svou dřívější misi v Praze mohl vykonávat jen proto, že se směl vracet do Říma. Navzdory těmto argumentům byl Ciriaci jmenován apoštolským nunciem 15. února 1928. do Prahy dorazil 5. května, na nádraží jej přivítali Kamil Krofta a biskup Antonín Podlaha. Dne 11. května pak Ciriaci odevzdal své pověřovací listiny do rukou prezidenta Tomáše Garrigue Masaryka.³⁶

Ciriacimu prakticky od počátku vadilo umístění nunciatury v arcibiskupském paláci. Zde si nový nuncius připadal jako vězeň arcibiskupa Kordače, kterého postupně začal nesnášet. Vadil mu například prodej Klementina, tehdejšího sídla teologické fakulty. Ciriaci se pozastavoval nad nízkou prodejní cenou (sedm set tisíc) a také nad faktem, že se fakulta stěhuje z centra města na periferii. Novým sídlem se staly Dejvice, kde arcibiskup nechal postavit novou budovu. Problémem bylo, že nová fakulta od architekta Františka Havleny stála dvacet jedna milionů, což mnohokrát převyšovalo výnos za prodej Klementina. Na druhou stranu je nutné Kordačovi přičíst k dobru, že do nové budovy nastěhoval jak českou, tak i německou teologickou fakultu čímž výrazně otupil národnostní rozepře. Velkou zásluhu měl Kordač i při výstavbě české koleje Nepomecenum v Římě. Ohrazoval se jenom proti umístění koleje za hradbami město,

³⁵ Šebek – Pehr 2012, s. 136 – 155

³⁶ Šmíd 2015, s. 90 – 92; Šmíd 2013, s. 60

načež mu nuncius s gustem připomněl, že on sám v Praze odstěhoval teologický seminář na periferii.³⁷

Stále větší problémy také přinášelo společné soužití arcibiskupa a nuncia v paláci na Hradčanech. Od doby nuncia Marmaggiho se sice podařilo prosadit oddělenou kuchyni, ale Ciriaci byl stále do určité míry závislý na arcibiskupovi, což mohlo přinášet jistý dojem podřízenosti. Proto se papežův zástupce snažil přesunout svůj úřad do nových prostor. Po delším hledání byl vyprán palác původní Dietrichsteinský ve Voršilské ulici. Finance na koupi se shromáždily především z darů. Nejštedřejší byl olomoucký arcibiskup Leopold Prečan s částkou 1 250 000 Kč. Pražský arcibiskup byl svým obnosem 250 000 Kč až třetí, což ještě více zhoršilo jeho vztahy s Ciriacim. Nutné bylo zajistit i odpovídající dopravní prostředek. Nuncius těžko snášel, že arcibiskup vlastní kočár se 2 koňmi a 2 automobily. Olomoucká arcidiecéze mu pořídila ojetý automobil značky Laurin a Klement, který měl vzhledem ke svému stáří vysokou poruchovost. Vatikán nakonec nunciaturě pořídil malý automobil značky Fiat.

Neshody mezi asketickým arcibiskupem a podstatně mladším nunciem dále přetrvávaly. Každý z nich představoval úplně jiný svět. Stárnoucí arcibiskup žijící poměrně asketickým životem a papežův zástupce zvyklý na velký svět, pro něhož určité nebylo pražské působení vrcholem jeho kariéry. František Kordač se navíc od roku 1928 potýkal se zdravotními problémy způsobenými arteriosklerózou a mozkovou mrtvicí. Roku 1931 přiměl Ciriaci Kordače k odstoupení. Oficiálně byl arcibiskupův konec odůvodněn vysokým věkem a zdravotními důvody. Nicméně 17. července vyšlo v novinách *Národní politika* interview, kde Kordač přiznal, že za jeho koncem stojí nuncius Ciriaci. Nečekané vyjádření vyvolalo vlnu antikatolických nálad, které vedly i k demonstraci před nunciovým palácem. Zajímavé je svědectví Kordačova zpovědníka, kapucína Gioconda z Tridentu. Právě jemu se odstupující arcibiskup svěřil, že o odchodu delší dobu sám uvažoval, pouze mu vadil způsob, jakým k němu byl donucen.³⁸

Diplomatická mise nuncia Ciriaciho skončila předčasně roku 1933, při Pribinových slavnostech, konaných u příležitosti 1100 let od založení prvního kostela v Nitře. Při těchto slavnostech vystoupil se svým projevem předseda HSL'S Andrej Hlinka, který před shromážděným davem začal požadovat právo pro Slováky na své sebeurčení. Pietro Ciriaci v Nitře přítomný nebyl, čehož využil agrární list *Venkov*, aby nuncia nařkl, že na slavnosti nepřijel, neboť byl o Hlinkově úmyslu předem informován.

³⁷ Šmíd 2022, s. 41

³⁸ Helan – Hajdinová 2020, s. 140 – 144; Šmíd 2015, s. 224 – 226

Tato domněnka následně vyvolala velkou vlnu nevole vůči nunciově osobě. Papežova vyslanec se zastávali především arcibiskup Karel Kašpar a Andrej Hlinka, který mu adresoval dopis podpory. Na Hlinkův list Ciriaci velice srdečně odpověděl listem, jehož text byl následně zveřejněn. Na základě těchto událostí byl Vatikán obviněn z vměšování do vnitřních záležitostí státu. Ciriaciho text byl totiž vnímán jako podpora separatistických snah Slováků, o čemž ale lze více než pochybovat. Nakonec se Československá vláda obrátila na Vatikán s žádostí, aby byl Mons. Ciriaci povolán zpět do Říma. Následně byla nunciovi udělena dovolená, během níž měl dle svého uvážení, odjet zpět do Věčného města. Z Prahy tak odjel již třetí apoštolský nuncius.³⁹

Následně nastoupil diplomatickou misi čtvrtý nuncius Saverio Ritter, asi jediný papežův zástupce, který měl Československo upřímně rád a částečně i ovládal český jazyk. Ritter zde již působil coby Ciriaciho sekretář a byl tak dobře obeznámen s místními poměry.⁴⁰

2.3. Mnichovská dohoda a druhá republika

Na konci třicátých let v době mnichovské dohody, nastalo velké sblížení Československa a Vatikánu, který již nevnímal liberální stát jako hrozbu, ale naopak se staví na jeho stranu. Ovšem podle tehdejšího československého velvyslance Vladimíra Radimského Svatý stolec dostatečně nepřispěl ke zmírnění napětí. Například tím, že nemírnil snahy některých jazykově německých kněží o sblížení se Sudetoněmeckou stranou Konráda Henleina. Objevil se i případ, kdy litoměřický biskup Antonín Alois vysvětil seminaristy na kněze, kteří ještě během svých studií vstoupili do Sudetoněmecké strany. Mnichovská dohoda přinesla citelnou územní ztrátu, která narušila i chod tuzemských diecézí, které přišly o své farnosti, např. Olomoucká ztratila polovinu, nebo českobudějovická jednu třetinu. Na odtržených územích se do čela kněží postavili němečtí generální vikáři. V říjnu 1938 byla vyhlášena autonomie Slovenska a ze státu se stala federace. Slovensko začalo mít autonomní vládu v čele s katolickým knězem Josefem Tisem. V Pomnichovských událostech se světlým bodem pro katolickou církev stala volba nového prezidenta republiky, jímž se stal hluboce věřící doktor Emil Hácha. Vatikán tuto volbu přijal s nadšením a noviny Svatého stolce *L'Osservatore Romano* přinesly o této události několik článků.⁴¹

³⁹ Šmíd 2015, s. 361 – 373

⁴⁰ Šmíd 2015, s. 93 – 95

⁴¹ Petráček – Šmíd 2021, s. 90 – 95; Šmíd 2023, s. 208 – 218

Nuncius Saverio Ritter musel nedobrovolně ukončit diplomatické působení v březnu 1939. Krátce působil ve Slovenském štátu a následně odjel do Říma. Zpět do Československa se vrátil po skončení války, ovšem pouze jako internuncius (níže postavený, spíše úředník), což Ritterovi příliš nevadilo. Předčasně ukončil působení v republice roku 1948, stal se tak na dlouhou dobu posledním velvyslancem Svatého stolce v naší zemi. Další do Československa přijel až po pádu komunistického režimu.⁴²

⁴² Šmíd 2015, s. 374 – 385, 399 – 407

3. Nejstarší historie klášterů

Tato kapitola představuje nejstarší historii sledovaných klášterů od jejich založení, až do 19. stol. Nejedná se o úplný popis jejich dějin, ale o stručný nástin v podobě krátkých medailonků. Jednotlivé řeholní domy jsou představovány v chronologickém pořadí. Zcela je zde vynechán nejmladší klášter v Liberci, neboť jeho historie spadá až do 20. stol. Následující texty jsou založené především na publikacích od Vavřince Rabase, Milana Bubna a trojice Petr Sommer, Dušan Foltýn a Pavel Vlček.

Další informace pochází i z internetových stránek kapucínské hrobky v Brně, z léta 2018, které vznikly v rámci projektu „Putování po kapucínských klášterech“. Další použitá sekundární literatura se buď věnuje dějinám řádu jako takovému, nebo historii jednotlivých měst. Určitou výjimku tvoří např. kniha Natálie Belisové „*Rumburská Loreta, čili, - marnost nad marnost - a nic než -?*“, ta se ovšem věnuje především rumburské loretě a její výzdobě. Další kniha, kde je historie klášterů zachycena, pochází od Jaroslava Macka „950 let litoměřické kapituly.“ Řeholní život je ovšem pouze v rámci jedné kapitoly, dějiny konventů zde tak prezentují jen kratičké a velice povrchní texty, proto nakonec použitá nebyla. Navíc její důvěryhodnost sráží chybné označení kapucínů za mnichy.

3.1. Most (1615) [1]

Je sedmým nejstarším kapucínským klášterem na našem území. Obdobně jako u jiných konventů v pohraničí vznikl jako součást jakési „obrané hráze“ proti rozpínajícímu se protestanství, především luteránství z nedalekého Německa. Iniciátorem výstavby byl provinciál P. Romanus Laudensis, který se v r. 1615 obrátil na císařovnu Annu Tyrolskou, aby výstavbu kláštera zprostředkovala.⁴³

Hlavními donátory se stali katoličtí měšťané Mostu, Vilém Popel z Lobkowicz a Jiří Wratislav z Mitrowicz, ten se později dokonce stal členem kapucínského řádu. K položení základního kamene budoucího kostela došlo na svátek Nanebevstoupení Krista 1618, položil jej pražský arcibiskup Jan Lohelius.⁴⁴ Budovy samotného kláštera byly stavěny již od r. 1615⁴⁵ (v *Encyklopedii českých klášterů je uveden r. 1616*)⁴⁶. Poměrně rychle zahájená výstavba se, ovšem zastavila po dostavbě dvou křídel. Klášterní

⁴³ Foltýn/ Sommer/ Vlček 2002, s. 383; Rabas 1937, s. 51; Buben 2006, s. 414; [Klášter v Mostě \(kapucini.cz\)](#)

⁴⁴ Foltýn/ Sommer/ Vlček 2002, s. 384; Rabas 1937, s. 51; Buben 2006, s. 414

⁴⁵ Tamtéž

⁴⁶ Foltýn/ Sommer/ Vlček 2002, s. 384

kostel byl dokončen v r. 1627.⁴⁷ Dne 6. května téhož roku jej vysvětil pražský arcibiskup Arnošt Vojtěch kardinál Harrach ke cti Nanebevzetí Panny Marie, sv. Viléma a sv. Anežky Římské. Jména světců k Panně Marii byla vybrána podle patronů donátora Viléma Popela z Lobkowicz a jeho manželky.⁴⁸

V r. 1651 byl při klášteře zřízen noviciát, což si vyžádalo další stavební práce. V této době v Mostě probíhala, na základě císařského rozhodnutí, demolice místního hradu. Díky čemuž kapucíni získali zdarma stavební materiál v podobě kamenů, cihel, oken a dveří. Roku 1723 ještě přibylo infirmarium (*nemocnice*), rozšiřující konvent v podobě křídla kolmého na kostel. Poslední významné rozšíření proběhlo ve třetí čtvrtině 18. stol., kdy byla ke kostelu přistavěna boční loď.⁴⁹

Během třicetileté války se do města dostala švédská vojska. Ta obsadila město v r. 1639 a držela jej až do konce války.⁵⁰ Během jejich pobytu došlo k plenění města, během něhož došlo v r. 1640 k požáru. Oheň zasáhl i klášter, tehdy kapucíni údajně na kolenu prosili švédského velitele o pomoc při hašení, ten jim vyhověl.⁵¹ Tato příhoda není v historii třicetileté války vůbec ojedinělá. Je doloženo, že švédští velitelé nechali kapucínské řeholní domy hlídat před rabováním a nezřídka v nich i bydleli. Příslušníky tohoto řádu chápali jako pravé chudé Boží služebníky, kterým prokazovali náležitou úctu i štedré almužny. Samotní kapucíni tomu sami pomáhali, když švédské velitele zvali na jídlo, či jejich ženám přinesli květiny. Samozřejmě tato praxe neplatila všude, např. v Olomouci byli řeholníci ze svého kláštera Švédy vyhnáni.⁵²

3.2. Litoměřice (1638) [2]

Počátky litoměřického kláštera sahají do r. 1633, kdy se městští konšelé obrátili na provinciála P. Alexia z Burgundska, s prosbou, aby do města přišli kapucínští řeholníci. První kapucíni dorazili do Litoměřic patrně roku 1635. Teprve pět let od prvního impulzu, tj. v r. 1638 padlo rozhodnutí, že nový klášter vznikne v blízkosti kostela sv. Vavřince. Postupně začaly být skupované domy, na jejichž místě měl vzniknout klášterní areál se zahradou. Kvůli nedostatku financí se výkup značně opozdil a základní kámen mohl být položen až 27. srpna 1649 (stavba samotná, ale začala již v r. 1647). Krátce po dokončení konventu začala výstavba kostela sv. Ludmily, a to

⁴⁷ Brčák 2022, s. 159

⁴⁸ Buben 2006, s. 414; Foltýn/ Sommer/ Vlček 2002, s. 384

⁴⁹ Tamtéž

⁵⁰ [Historie města Mostu: Město Most \(mesto-most.cz\)](http://Historie města Mostu: Město Most (mesto-most.cz))

⁵¹ Buben 2006, s. 415; Rabas 1937, s. 52

⁵² Brčák 2022, s. 159-160

za spolupráce Johanna Kocho z Ústí nad Labem. Vysvěcen byl, prvním litoměřickým biskupem Maxmiliánem Rudolfem svobodným pánem von Schleinitz, 7. října 1657. Jedná se o jednolodní kostel s kněžištěm obráceným na jih, k východu je orientována boční kaple Panny Marie.⁵³

Hlavními donátory celé výstavby se stali Maxmilián hrabě z Waldsteina a František hrabě Schlik, který byl po své smrti v r. 1675 pohřbený v hrobce pod boční kaplí. Další hrobka se nalézá pod samotným kostelem, do níž bylo v průběhu dějin pohřbeno asi šedesát kapucínů.⁵⁴ Mezi významné muže 17. stol. patřil bratr Seraphinus, původním jménem Jiří Maxmilián Wratislav z Mitrowicz, významný kazatel, který tam také v r. 1664 zemřel.⁵⁵

V polovině 18. stol. vedle čtrnácti řeholníků a pěti laiků obývalo klášter ještě šest studentů, kteří v Litoměřicích studovali bohosloví. Na rozdíl od jiných mendikantských konventů se litoměřického kláštera takřka nedotkly josefínské reformy. Citelný zásah klášteru přinesly napoleonské války, kdy celý areál sloužil jako lazaret.⁵⁶

3.3. Žatec (1675) [3]

Na počátku stál záměr Ludmily Evy Františky hraběnky z Kolowrat, která se rozhodla financovat založení kapucínského kláštera, a to na libovolném místě. Vybrané bylo město Žatec, neboť se zde od husitských válek žádný klášter nenalézal. Navíc byl v dostatečné vzdálenosti od jiných žebravých konventů a nemohl jim tak konkurovat ve sběru almužen. Žatečtí obyvatelé prý o příchod kapucínů velice stáli, ačkoli část z nich byla proti zakládání kláštera a jiní dokonce požadovali příchod františkánů z nedaleké Kadaně. Nutno říci, že kadaňští františkáni o zřízení dalšího konventu poměrně silně usilovali, a tak situaci v Žatci nijak neulehčovali.⁵⁷

Kapucíni se ve městě usadili roku 1675 a od počátku se snažili si naklonit i zaryté odpůrce jejich řádu. Problém nastal při výběru vhodného místa pro budoucí řeholní dům. Jako první se naskytlo místo pod kopcem zvaným Alter Berg (Starý Vrch). Kapucíni jej však odmítli, neboť by jim bylo vidět do klášterní zahrady přímo z kopce a také se nalézalo ve velké vzdálenosti od města samotného. Nakonec si vybrali místo u Červené brány, kde začali zkupovat pozemky. Budoucímu konventu ustoupily sady, vinice, zahrady, dva dvory i tzv. Vodičkův špitál, který prodalo město za 300 zlatých. Zde se

⁵³ Foltýn/ Sommer/ Vlček 2002, s. 344; Rabas 1937, s. 52; Buben 2006, s. 421

⁵⁴ [Klášter v Litoměřicích \(kapucini.cz\)](#)

⁵⁵ Buben 2006, s. 421

⁵⁶ [Klášter v Litoměřicích \(kapucini.cz\)](#); Buben 2006, s. 421

⁵⁷ Skopec – Zahradník 2018, s. 7- 9; Buben 2006, s. 434; Foltýn – Sommer – Vlček 1998, s. 703

projevila i velická solidarita příznivců řádu z řad měšťanů, kteří kapucínům své pozemky věnovali, či prodávali značně pod cenou.⁵⁸

Stavba začala v r. 1675, autorem stavby byl patrně řádový architekt P. Bruno Budějovický nebo P. Elzear Slezský. Celý klášter byl dokončený v r. 1683, kdy proběhlo i vysvěcení kostela Korunování Panny Marie pražským pomocným biskupem Janem Ignácem Dlahoweským z Dlouhé Vsi. Z výzdoby kostela jsou patrně nejvýznamnější čtyři plátina z dílny Jana Jiřího Heinsche, namalovaná v l. 1705-1710, ačkoli se jedná o práci malířovy dílny průměrné kvality.⁵⁹

Během 18. stol. město celkem šestkrát postihl požár, ale klášteru se vždy jako zázrakem vyhnul. Skutečné ohrožení znamenaly až josefínské reformy, při nichž byly rušeny všechny „neužitečné“ kláštery. Před zrušením klášter uchránil dopis žateckých radních císaři Josefovi II. V něm císaře žádali, aby konvent zachoval, neboť by ve městě zůstalo pouze pět kněží což by na 5 000 město nedostačovalo. Josef se nakonec rozhodl této žádosti vyhovět, jeho rozhodnutí do Žatce dorazilo pouhý den před plánovaným rušením.⁶⁰

Během 19. stol. se kvardiáni věnovali především opravám a zvelebování kláštera. V r. 1883 řeholní společenství ozvláštnil fotograf Wenzel Langmann, který si pronajal část klášterní zahrady pro svůj ateliér.⁶¹

3.4. Zákupy (1681) [4]

Za vznikem stál majitel zákupského panství Julius František vévoda Sasko-Lauenburský. Ten se rozhodl pro založení kláštera, jako poděkování za zázračné zachránění. V Uhrách při bitvě s Turky měl ho jeho bělouš zachránit před zajetím a možná i smrtí. Se svým úmyslem se vévoda obrátil na provinciála P. Martina z Příboru. Dne 28. dubna 1679 provinční kapitula tuto žádost schválila a vyslala dva kněží a jednoho laika, aby provedli obhlídku místa.⁶²

Základní kámen byl položen 24. dubna 1681⁶³ a již po dvou letech stála hrubá stavba. Pod dochovanými plány přízemí a patra je podepsán P. Bruno z Českých Budějovic, jehož stylu celá stavba odpovídá. Společně s ním nesou plány i podpisy dalších stavitelů z kapucínských řad: P. Germanius, P. Ekearius a P. Georgius. Pravděpodobně P. Bruno

⁵⁸ Skopec – Zahradník 2018, s. 7- 9; Buben 2006, s. 434; Foltýn – Sommer – Vlček 1998, s. 703

⁵⁹ Tamtéž; Frýba 2021, s. 37 – 38

⁶⁰ Brčák 2022, s. 259 – 260; Frýba 2021, s. 27

⁶¹ Frýba 2021, s. 27, Skopec – Zahradník 2018, s. 22 - 23

⁶² Buben 2006, s. 435; Rabas 1937, s. 57; Foltýn/ Sommer/ Vlček 2002, s. 693

⁶³ Buben 2006, s. 435; Rabas 1937, s. 57

řídil položení základů, ale v r. 1682 zemřel. Samotnou stavbu řídil zednický polír Paul Thomas, kamenické práce zhotovili mimošský kameník Mathäus Laurentius a sochař z Děčína Abraham Kitzinger. O štukatérskou výzdobu se zase postaral Giovanni Spazio.⁶⁴ Zajímavostí je, že budovy nestavěli řeholníci, ale řemeslníci. Veškeré náklady, které se vyšplhaly na 18 815 zlatých, nesl sám vévoda, ten rovněž každý týden dával almužnu na obživu kapucínů.⁶⁵

Dne 17. září 1684 proběhlo slavnostní vysvěcení kostela za přítomnosti pražského arcibiskupa Jana Bedřich z Waldsteina. Boční oltáře a boční kapli vysvětil pražský pomocný biskup Jan Ignác Dlahoweský z Dlouhé Vsi, který již předtím světil kapucínský kostel Korunování Panny Marie v Žatci.⁶⁶ Velká zahrada byla obohacena poustevnou se třemi slunečními hodinami.

Klášteř leží necelých tři sta metrů od zákupského zámku a vytváří jeho duchovní protipól. Na přístupové cestě mezi oběma objekty byl v r. 1713 vystavěn nový můstek zdobený šesticí barokních soch. Přístupovou cestu v l. 1752 – 1753 vyzdobila nízká zídka před kostelem se sochami františkánských a kapucínských světců.

Těžké období zažili zákupští kapucíni v r. 1775, kdy byl jejich konvent zpustošen během řeholních bouří. Tato událost si vyžádala rozsáhlé rekonstrukce, o kterých se ale nedochovalo mnoho zpráv.⁶⁷

3.5. Rumburk (1683) [5]

Je druhý nejmladší klášter, který sleduje tato práce. Za jeho vznikem stojí de facto dva zakladatelé, jeden, který přišel s touto ideou a druhý, jenž ji zrealizoval. Dne 25. října 1667 sepsal František Euseb hrabě z Pöttingu svou poslední vůli, v níž stanovil, že jeho dědici jsou povinni zřídit konvent pro dvanáct kapucínů. V případě nesplnění jim hrozila ztráta celého dědictví. Jeho synovec Johann Sebastian z Pöttingu, se ale rozhodl rumburské panství i s tímto závazkem prodat.

Roku 1681 se novým majitelem stal Antonín Florián kníže z Liechtensteina. Již po roce (5. května 1682) udělil k založení souhlas císař Leopold I. V r. 1683, začala stavba celého konventu, která skončila o čtyři roky později.⁶⁸ Stejně jako v Zákupcích i zde počátek stavby probíhal pod dozorem řádového stavitele P. Bruna z Českých Budějovic. Jelikož výstavba v Zákupcích začala jen o dva roky dříve (1681) je

⁶⁴ Foltýn/ Sommer/ Vlček 2002, s. 693

⁶⁵ Tamtéž; Buben 2006, s. 435

⁶⁶ Buben 2006, s. 434 – 435; Foltýn/ Sommer/ Vlček 2002, s. 693

⁶⁷ [Klášteř v Zákupcích \(kapucini.cz\)](#)

⁶⁸ Rabas 1937, s. 57

pravděpodobné, že dohlížel na obě stavby zároveň což by umožnila blízkost obou konventů. Bruno ovšem zemřel 6. ledna 1683 přímo při pobytu v Rumburku a stavbu tak opět musel dokončit někdo jiný.⁶⁹

Klášterní kostel je zasvěcený sv. Vavřinci. Na hlavním oltáři je umístěný obraz s námětem umučení tohoto světce, objednat jej měl již Eusebius hrabě Pötting u španělského malíře Juana Fernandese de Navarreto. Další významné dílo obohatilo výzdobu kostela v druhé polovině 18. stol., jedná se o obraz Obětování Krista v Chrámu, jehož autorem je malíř Antonín Kern. Objednavatelkou díla byla princezna Anna Christina von Sachsen-Weissenfels, ta zemřela 10. března 1763 ve Vídni a byla pohřbena vedle své matky Anny Terezie kněžny z Liechtensteinu v hrobce pod klášterním kostelem v Rumburku. V roce svého úmrtí obraz odkázala právě zdejším kapucínům⁷⁰, dnes je uložený v diecézním muzeu v Litoměřicích.

V l. 1691-1694 zastával kníže Liechtenstein úřad velvyslance u papežského dvora. Hned první rok navštívil italské Loreto, odkud si přivezl kopii loretánské madony a rozhodl se dát postavit kopii Svaté Chýše v Rumburku. Aby se jednalo o co nejuvěrnější kopii dal kníže Liechtenstein pořídit plány Svaté Chýše přímo v Loretu. Společně s kopií madony, kterou ještě posvětil papež Inocenc XII., je osobně přivezl do Rumburku.⁷¹

V r. 1703 byla podána žádost o povolení výstavby k litoměřické diecézi. Souhlas pak diecéze dala v r. 1704 a ještě téhož roku byl položen základní kámen. Dne 15. září 1707 pak došlo k jejímu vysvěcení. Loretu obíhá čtyřkřídlý ambit, jehož součástí jsou i obytné prostory. Plány pro tuto stavbu měl údajně vypracovat architekt Johann Lucas von Hildebrandt. Pro nedostatek financí, ale nakonec došlo k výraznému zjednodušení celého projektu, který byl dokončen roku 1755. Ještě v l. 1768 – 1770 byl loretánský komplex rozšířen o kapli svatých schodů, Božího hrobu a Kristův žalář.⁷²

⁶⁹ Lancinger 1972, s. 1 – 3; Nejezchlebová – Gläserová Lebedová – Kuprová 2011, s. 1 – 3, 16; Buben 2006, s. 429

⁷⁰ Zlatohlávek 2009, s. 161; [Kláster v Rumburku \(kapucini.cz\)](http://Kláster_v_Rumburku_(kapucini.cz))

⁷¹ Buben 2006, s. 429; [Kláster v Rumburku \(kapucini.cz\)](http://Kláster_v_Rumburku_(kapucini.cz))

⁷² Tamtéž

4. Založení kláštera v Liberci

Na začátku 20. stol. přibyl do litoměřické diecéze klášter kapucínů v Liberci. [1] Důvodem jeho vzniku byla snaha získat nový liturgický prostor pro rozrůstající se město, které se díky textilnímu průmyslu dočkalo v druhé polovině 19. stol. nebývalého rozvoje. Již od počátku tak byl kostel stavěný jako filiální k tomu arciděkanskému. Obyvatelé přilehlého konventu plnili pomocnou funkci ostatním kněžím při pastoraaci a zodpovídali se libereckému arciděkanu.⁷³

Pozemky pro stavbu kostela s klášterem zakoupila Marie Paulina svobodná paní von Liebieg, a to již v r. 1880. Velkou část finančních prostředků dodal ve své závěti bývalý arciděkan František Simm a také čerstvě založený „Fond pro stavbu třetího katolického kostela v Liberci.“ Původně se mělo jednat pouze o založení kostela, s úmyslem rozšířit jej o klášter přišla v r. 1907 baronka von Liebieg po setkání s tyrolským kapucínem Johannem Engelem. S příchodem kapucínů museli nejdříve vyjádřit souhlas litoměřický biskup Emanuel Jan Křtitel Schöbel, pražský pomocný biskup Václav Antonín Frind a provinciál Stummer von Wippenham z Innsbrucku. Dne 2. října 1908 přišli z tyrolské provincie tři bratři, kteří se provizorně ubytovali v domě č.p. 333, na jehož místě měl vzniknout jejich kostel s řádovým hospicem.⁷⁴

Roku 1909 začala výstavba kostela s patrociniem sv. Maří Magdaleny. Původní plány vypracoval člen mnichovské provincie Linus Mörner. Následně je převzali a dopracovali architekti Heinrich Fanta a Mix Kühn. Tito architekti měli tou dobou za sebou již několik realizací např. kostelík Panny Marie U Obrázku (1906 – 1907) či, farní kostel sv. Antonína Paduánského (1909 – 1910). Ačkoli se stavby kapucínských kostelů držely přísných pravidel, mohli si architekti, díky moderní době, dovolit velkou míru kreativity. I přesto se zde nacházejí reminiscence na tradiční řádovou architekturu. Půdorysem se architekti inspirovali kostelem Il Gesu, celkové tvarosloví stavby odpovídá stavbám vrcholně barokní doby. Na stavbu byly užity na svou dobu nejmodernější materiály např. klenba kostela je ze železobetonu a visí na ocelovém krovu. Průduchy v podlaze byl do kostela přiváděn teplý vzduch z kotelny v suterénu. Kolem hlavní lodi se nalézají boční kaple, každá dostala svůj oltář zasvěcený kapucínskému světcí. Dvě nejdůležitější kaple při závěru kostela získaly zasvěcení sv. Františku [7] a sv. Alžbětě Duryňské [8] na počest císařského páru Františka Josefa I. a Alžbětě Bavorské.⁷⁵

⁷³ Řičánková 2010, s. 40 – 41; Buben 2006, s. 448; [Klášter v Liberci \(kapucini.cz\)](#)

⁷⁴ Buben 2006, s. 448; Řičánková 2010, s. 40 – 41; [Klášter v Liberci \(kapucini.cz\)](#)

⁷⁵ [Kapucínský konvent – tradice v moderním hávu | ASB Portal \(asb-portal.cz\)](#)

Dne 11. června 1911 kostel slavnostně vysvětil litoměřický biskup Josef Gross.[9]
Během roku 1911 stejní architekti postavili i přilehlý hospic.⁷⁶

⁷⁶ Řičánková 2010, s. 41; SOA Litoměřice, Kapucíni Liberec, Album

5. Vojenská služba bratří

Vojenskou službu museli řeholníci konat, již v předválečné době, jak vyplívá z dopisu kvardiána z kláštera v Horšovském Týně pro žateckého kvardiána P. Kamilla z r. 1904. V něm představený P. Hilanicus prosil o „zapůjčení“ klášterního kuchaře P. Huga, neboť se jejich účastnil šedesáti čtyř denního cvičení.⁷⁷

Za první světové války se odvody na frontu dotkly 116 členů kapucínského řádu. Z dochovaných archiválií vyplívá, že během let 1914 – 1916 byli na frontu, ze sledovaných konventů, poslání tři bratři z Mostu, dva z Rumburku a jeden ze Žatce. Pro kláštery znamenal odvod spolubratří značné finanční náklady. Každý kapucín potřeboval uhradit civilní oblečení a příspěvek na cestovné.⁷⁸

V Rumburku narukoval v srpnu 1915 Fr. Celsus, kterému musel klášter hradit nákup civilního oblečení a spodního prádla v částce 60 korun, dále příspěvek na cestu, teplé prádlo a čokoládu v celkové výši 56 korun. O necelý rok později v červenci 1916 odešel na frontu také Fr. Rochus. V jeho případě představoval nákup civilního oblečení částku 90 korun a příspěvek na cestu 20 korun. Konventu navíc jejich nasazení přineslo ztrátu pracovních sil, neboť se oba zmínění bratři starali o chod kuchyně, údržbu kostela a zahrady. Tudíž po dobu jejich nepřítomnosti musel kvardián zaměstnávat civilní zaměstnance, kteří ale nepředstavovali plnohodnotnou náhradu, např. nemohli chodit vybírat almužny.⁷⁹

Pro žatecký klášter znamenala válka velké finanční náklady, především kvůli lazaretu, který v něm byl zřízen pro raněné vojáky. Pobyt jednoho vojáka v klášteře v r. 1914 znamenal náklad 180 korun na den a v následujícím roce dokonce 230 korun. Při obsazenosti přibližně 26 mužů představovaly tyto výdaje v r. 1915 částku až 83 950 korun. Na frontu byl z tohoto konventu nasazen pouze bratr Nikomed. Ten neměl žádné vlastní oblečení a k odvodu musel nastoupit v řeholním rouchu, neboť to bylo lacinější než nejlevnější civilní oblečení. Stejně jako jeho rumburští spolubratři dostal příspěvek na cestu, který v jeho případě činil 30 korun.⁸⁰

Povinná vojenská služba se mladým členům řádu nevyhnula ani po skončení války. Příkladem může být Fr. Vít ze Žatce, který 18měsíční vojnu nastoupil roku 1926. Jelikož

⁷⁷ Frýba, 2020, s. 28

⁷⁸ NA, kart. 199, inv. č. 42

⁷⁹ Tamtéž

⁸⁰ Tamtéž

se jednalo o kuchaře, byl za něj do Žatce poslán náhradník fr. Vendelín z kláštera v Chrudimi.⁸¹

6. Poválečná situace a první republika

Během první světové války se aktivně zapojili nejen kapucíni na frontě, ale i “v týlu“. Příkladem je klášter v Žatci, který sloužil jako vojenský lazaret, podle dochovaných historických fotografií, se lůžka pro raněné umístila přímo do klášterního refektáře.⁸² Po skončení války se řeholníci vrátili k běžnému životu, jedinou výjimkou byl klášter v Litoměřicích. Tam museli řeholníci vyklidit velkou část svého konventu a do uprázdněných prostor se nastěhovalo několik českých rodin.⁸³

V období první republiky se nejvýrazněji zapsali kapucíni v Mostě, kteří ve svém konventu založili Serafínskou školu. Tyto školy začaly vznikat kvůli dekretům Josefa II., Kateřiny Veliké, Napoleona Bonaparta a Fridricha Velikého a jejich devastace řeholního života. Navíc od 70. l. 20. stol. se kapucíni potýkali s naprosto minimálním zájmem o vstup do řeholního života. Zároveň, ale byl velký počet chudých mladíků, kteří si nemohli dovolit vyšší vzdělání. V reakci na to vznikl v řádu nápad založit vzdělávací ústavy, které by umožnily vzdělávání chudé mládeže. Ústavům se začalo říkat „serafínské školy“, tzv. serafky.⁸⁴

V Čechách vznikla první škola roku 1894 v Olomouci. První pokus o založení serafínské školy nastal v rumburském klášteře, kde byl odučen školní rok 1923/1924. Ústav navštěvovalo přibližně 10 studentů. Ovšem po tomto školním roce byla výuka zastavena a výuka byla přesunuta do Mostu. Tam se škola zaměřovala především na výchovu chlapců německé národnosti. I při započtení školního roku v Rumburku, v l. 1923 – 1933 se počet chovanců pohyboval od 10 (školní rok 1923/1924) do 45 (školní rok 1931/1932). Výuka tam probíhala od r. 1924 kontinuálně i přes druhou světovou válku.⁸⁵

⁸¹ Frýba, 2020, s. 30

⁸² Krausová 2014, s. 14

⁸³ Buben 2006, s. 421

⁸⁴ Matějka 1999, s. 31 – 32

⁸⁵ Tamtéž, s. 33; SOA Litoměřice, Kapucíni Most, kart. 7, inv. č. 23 – 24

7. Vybavení klášterů a stavební úpravy

7.1. Varhany

Zvláštní kapitolou snad každého kostela jsou jeho varhany, neboť se jedná o velice specifickou část vnitřního vybavení. Ta si i ve 20. stol. vyžadovala nemalé částky pro svou vysoce specifickou údržbu. Pro varhany klášterů, které sleduje tato práce, se ale informace zachovaly pouze kusé, nebo vůbec žádné. Nejkomplexnější informace, tak přináší pouze klášter v Žatci. U dalších tří klášterů (Rumburk, Litoměřice a Zákupy) jsou osudy varhan představeny alespoň částečně.

Roku 1906 se dočkaly obnovy varhany v kostele sv. Vavřince v **Rumburku**. Z původního nástroje zůstala ovšem pouze skříň. Vnitřní část vytvořil varhanář Jindřich Schiffner. Jednalo se o pneumatický nástroj s 18 rejstříky a 2 manuály. Díky archivním materiálům, uložených v SOA Litoměřice je známa cena nástroje i jeho dopravy do Rumburku ve výši 5 219 korun. Schiffner se v následujících letech věnoval i opravě nástroje, doložená je jeho návštěva v r. 1926.⁸⁶

Ještě před první světovou válkou dali v r. 1912 opravit své varhany z r. 1877 kapucíni v **Litoměřicích**. Touto dobou je připomínána přítomnost varhanářského pomocníka A. Freudenthalera, který nejspíš provedl zásahy do dispozice nástroje. K měchům byl připojen elektroventilátor a vybudována mechanická zásuvková manuálová vzdušnice. Navzdory rekvírování kovů za první světové války se podařilo litoměřickým varhanám zachovat původní píšťaly. Rekvírování bohužel postihlo varhanní nástroj klášterního kostela v **Zákupech**. Ty byly zničeny roku 1918. Ještě téhož roku vytvořil nové břevnovský varhanář Josef Růžička. Bližší informace k tomuto nástroji ve 20. stol. zatím nejsou známy.⁸⁷

Nejbohatší archivní materiály ke klášterním varhanám se zachovaly ve fondu kapucínů ze **Žatce**. Místní nástroj byl posvěcen na Vánoce 1885 a jejich tvůrcem byl varhanář Karel Eisenhut z Litoměřic. První záznam ve 20. stol. pochází z r. 1905, tehdy varhany prohlédl Jindřich Schiffner, tvůrce varhanního stroje pro rumburský klášter. Jeho zásahy do žateckého stroje ovšem čítaly pouze mírné změkčení zvuku. Velké opravy proběhly roku 1912 varhanářem Christopherem Müllerem, který nástroj i rozšířil.⁸⁸

⁸⁶Horák 1995, s. 49 – 50; Informace o osudu varhan po zrušení kláštera jsou zahrnuty v kapitole „Situace po druhé světové válce, akce K a další osudy jednotlivých konventů“

⁸⁷Horák 2013, s. 80; Horák 1996, s. 89

⁸⁸Frýba 2021, s. 43 – 45; SOA Litoměřice, Kapucíni Žatec, kart. 12

Nejvýraznější zásah proběhl ve 20. letech. Roku 1925 byla navržena celková přestavba, při níž mělo dojít k rozšíření manuálů z jednoho na dva a rejstříků z 11 na 13. Jako autora přestavby si kapucíni vybrali Václava Weisse ze Zbuzan. Ten již před 10 lety provedl zdařilou přestavbu varhan děkanského kostela Nanebevzetí Panny Marie. Weissova volba se, ovšem později ukázala jako ne zcela šťastná. Problém byl i varhanářův příjezd do Žatce, v srpnu 1925 požádal kvardiána P. Kamilla Pospíšila o svolení odložit svůj příjezd o šest týdnů, neboť se mu zpozdila oprava varhan v Panenském Týnci. Ovšem pokud by tato lhůta byla příliš dlouhá, byl by schopen ji zkrátit na čtrnáct dní, protože musí ještě vše nachystat, a navíc si jeho syn při práci strhl nehet. Práce pro kapucíny se nakonec vlekla celé dva roky, neboť zároveň s touto zakázkou ještě dodělával práce na varhanách v Panenském Týnci. Celé dílo mělo být dokončené 2. srpna 1927, ale v dopise z 1. dubna 1927 se varhanář omlouvá, že nebude s prací hotov kvůli stavbě dílny. Zároveň ovšem nezapomněl kvardiána ubezpečit, že ačkoli má přislíbené další dvě zakázky v Dobrovici a Kdyni, nezačne na nich pracovat, dokud nedodělá své současné zakázky. O pět dní později požádal o další odložení o čtrnáct dní, neboť musí ještě dokončit táhla pro mechaniku. Jak se na Weissův přístup díval žatecký kvardián P. Kamill Pospíšil dobře ilustruje poznámka připsaná tužkou na poslední dopis „Může přijet 2. května 1927 – později ne“.⁸⁹ Výsledná přestavba, která vyšla na 3 985 korun, se neukázala jako příliš zdařilá, neboť nástroji přinesla dost nevýrazný zvuk. Sám Weiss se ještě zavázal varhany prohlížet, a to při každé své návštěvě Žatce. Cena za prohlídku byla vyčíslena na 865 korun, ty měl kvardián zasílat varhanářově ženě. O dalším využití Weissových služeb svědčí nedatované kartička formátu A5, v níž varhanářova žena děkuje za zaslání právě tohoto obnosu.⁹⁰

Roku 1944 byly varhany prohlédnuty a popsány pro plánovanou revitalizaci. Té se, ale nástroj dočkal až začátkem 90. let.⁹¹

7.2. Svícny

Ve fondu Kapucíni Žatec uloženém v SOA Litoměřice se dochovaly materiály zachycující objednávky svícňů a liturgických rouch.

V případě svícňů proběhly objednávky v l. 1908 a 1932. V r. 1908 kvardián P. Kamill objednával svícny z masivní mosazi pro hlavní oltář u Josefa Neschkuldy. Z dochované korespondence vyplývá, že Neschkulda dodal svícny bronzové, ze slabšího materiálu.

⁸⁹ SOA Litoměřice, Kapucíni Žatec, kart. 1

⁹⁰ Frýba 2021, s. 43 – 45; SOA Litoměřice, Kapucíni Žatec, kart. 12

⁹¹ Tamtéž

Na stížnosti P. Kamilla odpověděl, že samozřejmě ručí i za tyto své výrobky. Svícny více jak dvacet let, ve vlhkém kostele, nechytí měděnku, nezčernají, a kromě utírání prachu je nebude nutné nijak čistit. Na výtku, že se svícny zdají příliš slabé, odpověděl, že svícny budou daleko více praktické z hlediska manipulace. Při pádu se nerozbijí, ale pouze ohnou a bude je možné vrátit do původního stavu. Navíc, aby tato koupě byla opravdu výhodná, byl Neschkulda ochoten slevit 2 zlaté z každého kusu. Cena každého svícnu činila 19 zlatých (bez slevy). Výška svícnu byla 65 cm. Nohu tvořily rostlinné motivy, na ní navazoval jednoduchý dřík zdobený nodem. Zakončený byl miskou na odkapávání vosku, také s rostlinnými motivy a jednoduchým trnem pro svíci.⁹²

Roku 1932 vzniklo dalších šest svícnu, které tentokrát P. Kamill objednal u společnosti „Výroba stříbrného a bronzového zboží H. Grünfeld papežský dvorní dodavatel“. Podle pokynů v dopisu z 15. června 1932 měly svícny být vyrobené z masivního bronzu, o výšce cca 40 – 50 cm. Hlavním kritériem bylo dobré zpracování, ne moc velká zdobnost a rychlé dodání. Následně měla být poslána skica, možný termín dodání a předběžná cena. Sám Grünfeld, ovšem navrhnul místo skici poslat rovnou ukázkou hotového svícnu v ceně 150 korun, který by odpovídal zmíněným požadavkům. Navíc se tyto svícny nalézaly na skladě a mohly být hned k dodání. V rámci korespondence P. Kamilla a H. Grünfelda, se objevuje zajímavý fakt, že tyto svícny byly pořizovány nákladem jisté Aloisie Kraupner, která schvalovala i jejich konečnou podobu. Po zaslání ukázky kvardián konstatoval, že zasláný svícen je mosazný místo bronzového, a navíc není masivní, ale plněný. Nicméně s jistým roztrpčením konstatoval, že donátorka byla s ukázkou spokojena a mohou tedy poslat i zbylých 5 svícnu. Na jednom měl být ještě vyrytý nápis „Zur Ehre der Mutter Gottes: Aloisia Kraupner, Saaz, 21. VI. 1932“. Celková částka za šest svícnu tvořila 900 korun a 27 korun daň. Později ještě zkoušel P. Kamill zjistit kolik by stály ještě svícny podle jeho původního přání. Na To H. Grünfeld odepsal, že bronzové svícny vyrábí jen zřídka, navíc jsou poměrně drahé – kus za 500 – 600 korun. Zároveň kvardiána ubezpečil, že jím dodané svícny jsou dobré kvality. Zda P. Kamill nakonec objednal i bronzové svícny jisté není.⁹³

7.3. Liturgická roucha

Liturgická roucha a textilie zajišťovaly pro žatecké kapucíny boromejky z kláštera v pražských Řepích, které tyto oděvy i opravovaly. Nejčastěji byly objednávány pluviály

⁹² SOA Litoměřice, Kapucíni Žatec, kart. 12; Frýba 2021, s. 45

⁹³ Frýba 2021, s. 45 – 46; SOA Litoměřice, Kapucíni Žatec, kart. 12

a kasule z vlněného nebo hedvábného damašku. Zdobení rouch nebylo, v duchu kapucínské prostoty, nijak veliké, většinou je v dochované korespondenci uvedená hedvábná porta a kříž. Výšivky byly většinou provedené na stroji. Z archivních materiálů je viditelná i velká spokojenost s prací sester. Příkladem může být objednávka pluvíálu, kasule, štol, bursy a véla pro kalich v bílé barvě. Protože přesnější podoba kasule nebyla při objednávce blíže určena, rozhodly se sestry vyrobit dvě verze (jednoduchá a zdobená). Kapucíni si poté měli vybrat, jakou chtějí a nevhodnou poslat zpět. V následné odpovědi kvardián Kamill hovoří o veliké spokojenosti nad jejich prací a dodává, že si kasule ponechají obě. [T1] Roku 1929 se vyskytla i jedna kuriózní situace, kdy si kapucíni poslali na opravu několik mešních rouch. Když je boromejky posílaly zpět, napsaly v dopisu, že jedno roucho se již opravit nedalo, a tak jej spálily, ovšem poslaly druhé vyrobené z jejich látky. V inventářích kostela jsou z liturgických rouch uvedena: véla, alby, humerály, korporály, kasule a purifikatoria. Většinou v počtu 8 až 18 kusů, korporálů tam bylo dokonce 30 kusů a purifikatorií 40 kusů.⁹⁴

7.4. Zvony klášterního kostela sv. Vavřince v Rumburku

Ačkoli kapucínské kostely směly mít místo věží jen malé sanktusníky, i k nim neodmyslitelně patří zvony. Ve většině archivních fondů sledovaných klášterů se o této problematice příliš nehovoří. Výjimkou jsou kapucíni v Rumburku a jejich klášterní kostel sv. Vavřince.

Za první světové války byly klášterní zvony roztaveny pro válečné účely. Dodání 299 kg zvonoviny pro válečné účely potvrdil v r. 1917 městský úřad v Rumburku. koncem 20. l. 20. stol. začali v Rumburku s obnovou zvonů. Již roku 1926 zhotovil V. Müller nové zvony pro rumburskou farnost.

S obnovou klášterních zvonů začali kapucíni roku 1928. Pro jejich výrobu byl osloven zvonář Rudolf Perner z Českých Budějovic, který předložil dva návrhy zvonů. Perner zároveň obyvatele kláštera vybídl, aby s objednávkou neotáleli, neboť ceny kovů v té době stále stoupaly a nebylo by tak možné zachovat stávající cenové nabídky i do budoucna. I přes tato doporučení objednávka proběhla až v lednu následujícího roku, kdy zvonář Perne děkuje za objednávku tří zvonů a potvrzuje nápisy a obrázky svatých, jenž se mají na zvonech objevit. Díky tomuto dopise je možné zjistit i cenu zvonů, přiložená byla rovněž složenka na převod 50% zálohy 8 500 Korun.

⁹⁴ SOA Litoměřice, Kapucíni Žatec, kart. 12; Frýba 2021, s. 46 - 47

Ulité byly zvony již začátkem dubna a v polovině měsíce došlo k jejich kolaudaci. Všechny tři hned po svém vzniku prošly kontrolou znalce, za přítomnosti rumburského kvardiána Thadeáše Waltera, pana regenschori z Rumburku a Rudolfa Pernerera (zástupce firmy). Přítomný znalec shledal výrobky jako dobře odlié, bez bublin, či jiných vad, které by ovlivnily jejich zvuk. Umělecká výzdoba byla nanesena dobře a čistě. Zvony byly vytvořeny v ladění h1 - d2 – e2. Provedená akustická zkouška ukázala, že zvony mají správné tóny, bez falešných vedlejších tónů. Jejich konečná podoba tak naprosto odpovídá zadání ve smlouvě.

Svěcení zvonů proběhlo v neděli 12. května 1929. Původní termín 5. května, byl zrušen kvůli svěcení zvonů v Bodenbachu, kde musel být přítomný montér. Samotný akt se uskutečnil od 17:00, před kostelem sv. Vavřince a na žádost Rumburského kvardiána Waltera uzavřela městská rada ulici „Bahnhofstraße“ pro průjezd automobilů. K provedení svěcení získal oprávnění místní vikář Fabich. Akce se účastnil i křesťansko-německý dívčí spolek Erika, který pozval přímo kvardián Walter. V tento den probíhal prodej pohlednic s novými zvony a odznaků. Prodej, ale mohl proběhnout pouze za určitých podmínek: prodej nesměl žádným způsobem rušit veřejnost; neměl probíhat v uzavřených prostorách např. v barech, autobusech apod.; výtěžek musel být ukládán do uzavřených pokladniček, které po skončení akce byly komisionálně otevřeny a kapucíni museli následně oznámit na jaké účely peníze použijí.

První zvon je zdobený reliéfem s motivem sv. Josefa a nápisem: SANCTE JOSEPH SPONSE VIRGINIS ORA PRO NOBIS, [10] druhý zdobí Madona s Ježíškem typu immaculata a textem: SANCTA MARIA VIRGO LAURETANA PATRONA NOSTRA [11] a třetí s motivem ukřižovaného Krista a slovy: CHRISTO SALVATORI SAECULORUM REGI.⁹⁵ [12]

7.5. Kaple sv. Josefa v Rumburku

Poměrně velkým stavebním projektem se stala kaple sv. Josefa, kterou pomyslně skončila výstavba celého areálu. Původní plány od Johanna Lucase Hildebranta počítaly s oválným půdorysem ambitu, který doplňovalo čtrnáct kaplí a velkorysou vstupní budovou sloužící také jako internát pro chlapecké zpěváky. Velkorysý projekt odmítl sám donátor Josef Václav kníže z Liechtensteinu. Nakonec vznikl čtvercový ambit, postupně doplněný o svaté schody a čtyři kaple. Jako první vznikly kaple sv. Jana Nepomuckého –

⁹⁵ SOA Litoměřice, Kapucíni Rumburk, ksrt. 15, inv. č. 75

od r. 1880 Panny Marie Lurdské a kaple Jezulátka a sv. Jana Nepomuckého. Jako třetí byla postavené kaple Nejsvětější Trojice.⁹⁶

Poslední čtvrtá kaple nebyla, pro nedostatek financí, dlouho realizována. [13] S myšlenkou výstavby přišel roku 1908 kvardián P. Antonio, který na místo budoucí kaple postavil sochu sv. Josefa a kasičku s nápisem „sv. Josef prosí o stavební kameny na svou kapli“.⁹⁷ Podle dochované korespondence začala realizace kaple v r. 1913. Tehdy se Provincie kapucínů obrátila na město s žádostí o prodej městského pozemku o výměře 26 m² z parcely č. 2721 za výhodnou cenu. Představení obce nakonec rozhodli bezplatném převedení daného pozemku s tím, že provincie uhradí náklady na provedení zápisu do katastru nemovitostí. To odsouhlasili i rumburská okresní rada a císařský a královský okresní hejtman v Rumburku. K převedení pozemků došlo 1. března 1913 a jako projev srdečného vděku věnoval provincialát finanční dar na rumburské chudé.⁹⁸

Ačkoli klášter disponoval potřebnými pozemky, výstavbu zastavila první světová válka. Po skončení války bylo nutné zajistit opravy kláštera i loretánského komplexu. Na ty musely být použité i finance určené pro kapli. Myšlenku na novou kapli začali kapucíni pomalu opouštět, ale věřící, kteří před válkou dávali finanční dary, se začali na novou kapli netrpělivě ptát.⁹⁹ O povolení pro stavbu tak žádal až v r. 1929 kvardián P. Tadeáš Walter.¹⁰⁰ V dopise pro Státní památkový úřad v Praze odůvodnil svou žádost v pěti bodech:

1. Klášter nevznikl najednou, ale postupně
2. Výstavba čtvrté kaple nemohla být dosud realizována pro nedostatek financí
3. Její výstavbou by se klášter mohl pokládat za plně dokončený a byla by odstraněna rušivá disharmonie v symetrii objektu
4. Kaple bude vystavěna ve stejném tylu jako ostatní [14; 15]
5. Náklady uhradí dobrodinci, úřad tak nebude mít žádné výdaje

Stavební povolení bylo vydáno 12. září 1929, ovšem za předpokladu, že na výstavbu nové kaple bude použit kvalitní a trvanlivý materiál. Dále musela dostat kvalitní protipožární zabezpečení, odvod vody ze střechy pod zem, do domu, nebo zátěžového kanálu. Kapucíni hradili nejen výstavbu samotnou, ale v rámci stavebního povolení

⁹⁶ Mágrová - Šilar 2011, s 14

⁹⁷ Belisová 2000, s. 118

⁹⁸ SOA Litoměřice, Kapucíni Rumburk, kar. 16., inv. č. 90

⁹⁹ Belisová 2000, s. 118

¹⁰⁰ SOA Litoměřice, Kapucíni Rumburk, Kar. 2

museli vybudovat i chodník podél kaple a zaplatit opravu komunikace poškozené výstavbou.¹⁰¹

Kaple má obdélný půdorys, její klenbu nesou čtyři pilíře. Vybavení kaple tvoří jednoduché lavice a oltář v pseudobarokním stylu. Oltář tvoří menza tumbového tvaru. Na menze je umístěný hnědý tabernákl, na dveřích zdobený motivem kalicha a eucharistie. Po jeho stranách jsou dvě volutové konzole nesoucí kompozitní sloupy s tordovanými dřívky. [16] Mezi nimi je doprostřed retáblu vložená pozlacená nika se sochou sv. Josefa. Světec je oblečený do šedého oděvu, sandálů a hnědého pláště se zlatým lemem. V pravé ruce nese malého Ježíška v žehnajícím gestu, v levé držel rozkvetlou hůl (dnes uražená). Oltářní nástavec je po stranách zdobený volutami s vegetabilními motivy, voluty také oddělují nástavec od spodní části. Vyskytují se i na vrcholku, kde tvoří rozeklaný oblouk, v něm je umístěný kříž. V nástavci je umístěný oválný obraz patrně sv. Konráda z Parzhamu rozdávajícího chléb chudým dětem. [17] Tento kapucín 41 let vykonával práci vrátného v klášteře v Altöttingu. Tam proslul svou neutuchající láskou a dobrotou k chudým a potřebným, což mu přineslo označení „svatý fortnýř“. Zajímavé je, že Konrád je na obraze namalovaný se svatozáří, ale k jeho svatořečení došlo až roku 1934. V době vysvěcení kaple byl pouze blahoslavený.¹⁰² Na epištolní straně se nachází nástěnná malba s motivem Odpočinek při cestě do Egypta. [18] Na evangelijní straně je proražené okno do ulice. Vitraj představuje černou madonu loretskou jejíž kopii přivezl roku 1703 Josef Václav kníže z Liechtensteinu. Oklopují ji čtyři andělé, dva sedící dole a dva nahoře nesoucí Svatou chýši na modrém plátně, nejspíše jako odkaz na legendu, kdy andělé přenesli rodný dům Panny Marie ze Svaté země do Loreta. Pravý vrchní anděl ještě zvedá korunu Panny Marie do výše. [19]

Výstavbu kaple provedla firma Josefa I. Schmidta a náklady se vyšplhaly na 69 563,60 korun.¹⁰³ Výzdobu klenby a hlavice pilířů vytvořil místní štukatér Josef Schicktanz.¹⁰⁴ Oltář je dílem Josefa Wünsche a Josefa Bazanta, který vyrobil řezané dekorace. Další truhlářské práce pro kapli provedli Alois Bennesch a A. Hieke.¹⁰⁵ Sochu sv. Josefa na oltáři vyrobila vídeňská firma Mayer'schen Kunstastalt na objednávku paní Fanny Uhmannové. Vitrážové okno bylo objednáno u firmy Tietze. Nástěnnou malbu Odpočinek na útěku do Egypta namaloval Josef Neumann st., který se svým synem

¹⁰¹ SOA Litoměřice, Kapucíni Rumburk, kart. 16, inv.č. 90

¹⁰² Cagnoni 2007, s. 32-36

¹⁰³ SOA Litoměřice, Kapucíni Rumburk, kart. 16, inv.č. 90

¹⁰⁴ Belisová 2000, s. 119

¹⁰⁵ SOA Litoměřice, Kapucíni Rumburk, Kart. 16, inv.č. 90

vymaloval i ambit lorety. Ovšem krátce po dokončení se na malbě objevila houba, kterou ale kapucíni neodstranili doufaje, že do léta zmizí sama. Mezitím se ale výjev stal nezřetelným a bylo nutné jej namalovat znovu.¹⁰⁶

Roku 1932 mělo dojít k vysvěcení kaple, za tímto účelem dala biskupská konzistoř v Litoměřicích svolení rumburskému kvardiánovi k svěcení. Kapli mohl vysvětit sám podle předepsaného řádu, nebo vše mohl provést kněz, kterého si kvardián vybere.¹⁰⁷ Slavnostní vysvěcení proběhlo 6. března 1932.¹⁰⁸ Celá událost začala ve čtyři hodiny odpoledne ve zcela zaplněném kostele sv. Vavřince. Následně se průvod odebral do loretánského ambitu za zpěvu „Ein Haus voll Gloria“. Kapli vysvětil duchovní profesor P. Heinrich Marschner za spoluasistence P. Roberta a kvardiána P. Tadeáše Waltera. Kostelní sbor zazpíval píseň oslavující sv. Josefa a průvod odešel zpět do kostela, tentokrát v doprovodu písně „Großer Gott wir loben dich!“. Slavnostní shromáždění skončilo svátostným požehnáním. Dne 9. března 1932 v šest hodin ráno se v kapli uskutečnila první bohoslužba. U příležitosti vysvěcení byly vydány pohlednice, jichž se během sveticího dne prodalo více jak 600. Kromě sveticích kněží se události zúčastnili administrátor P. Ludwig Serfert, katecheta P. Franz Paschalitschka a katecheta P. Wenzel Tauber z Jiříkova, který při této příležitosti pronesl slavnostní kázání v děkanském kostele.¹⁰⁹

¹⁰⁶ Belisová 2000, s. 119

¹⁰⁷ SOA Litoměřice, Kapucíni Rumburk, Kart. 16, inv.č. 90

¹⁰⁸ Mágrová, Šilar 2011, s. 15

¹⁰⁹ Belisová 2000, s. 120

8. Sudetský komisariát

V noci z 29. na 30. září 1938 došlo k podpisu Mnichovské dohody, kterou došlo k odtržení části Československého území. Na tomto území se ocitlo celkem 11 kapucínských klášterů a mezi nimi i všech 6 sledovaných konventů. Z těchto klášterů generální ministr vytvořil tzv. Sudetskou župu a roku 1939 samostatný komisariát. Německojazyční řeholníci většinou zůstali na sudetském území. Českojazyční kněží zůstali na svých místech pouze dva: P. Franz Otto v Rumburku a P. Kamill Pospíšil v Žatci, kterého již několik let trápily zdravotní problémy a zbývaly mu necelé dva roky života.¹¹⁰ Do čela komisariátu byl ustanoven definitor P. Tadeáš Walter, který stál v jeho čele, až do zrušení v r. 1945.¹¹¹ V l. 1911 – 1935 vedl klášter v Rumburku jako kvardián a v l. 1935 – 1938 byl kvardiánem ve Fulneku¹¹²

Jako sídlo generálního komisaře byl vybrán klášter v Litoměřicích. Výběh na toto město padl patrně proto, že se jednalo o sídelní město biskupa. Již v r. 1939 proběhla rozsáhlá oprava konventních budov. Vnitřní prostory nesloužily pouze pro potřeby komisaře, ale i pro německé studenty teologie, kteří studovali na tamějším biskupském semináři. Nižší stupeň vzdělávání tzv. serafínská škola zůstala i nadále v Mostě. Ovšem pro nedostatek pedagogů se na výuce podíleli i bratři z Belgie a Holandska. Zvláštní postavení v rámci komisariátu měl klášter v Liberci. Do komisariátu patřil daňově a hospodářsky, ale jinak jej spravovali kapucíni z Tyrolské provincie, kteří jej obývali již od jeho založení.¹¹³

Personálním počtem byl komisariát poměrně silný. V soupisu z 1. září 1941 je uvedeno 65 řeholníků a z toho 46 v Litoměřické diecézi. Nejpočetnější byl klášter v Litoměřicích – 17 obyvatel, nejmenší byly konventy v Zákupích a Žatci – každý měl 4 obyvatele.¹¹⁴ Ani během druhé světové války se kapucínům nevyhnula vojenská služba ve Wehrmachtu. Během války, na ruské frontě zemřelo 11 německých kněží a studentů a jeden bratr laik. Příkladem může být Fr. Wolfgang Ernst Christl, který působil jako radista s hodnostní svobodníka. Za zranění při útoku byl vyznamenán Stříbrným odznakem. Dne 26. ledna 1944 byl těžce zraněn a na následky zranění, ve věku 24 let, zemřel.¹¹⁵ Z vojenské služby mohli být uvolněni řeholníci, kteří vykonávali činnost:

¹¹⁰ Viz. medailonek P. Kamilla Pospíšila

¹¹¹ Matějka 2006, s. 322

¹¹² Matějka 2005, s. 198 - 200

¹¹³ Buben 2006, s. 415, 421 – 422; Matějka 1999, s. 47 - 48

¹¹⁴ NA, Kapucíni – provincialát a konvent, Praha, kar. 290

¹¹⁵ NA, Kapucíni – porvicialát a konvent, Praha, kart. 285, inv. č. 110

faráře, farního vikáře, kostelního rektora, exponovaného místního kaplana, nebo vykonával náboženskou výchovu.¹¹⁶

Dne 28. května 1945 vyslal tehdejší Českomoravský provinciál P. Egidius Pytlíček do Litoměřic 2 své definity. Ti tamnímu generálnímu komisaři předložili dokument, kterým převzali zpět do správy všechny konventy komisariátu. Zároveň provincie převzala i archiv a finanční majetek komisariátu. Ke každému klášteru byl přidělen český administrátor, který konvent zastupoval navenek. Dne 11. února 1946 došlo k oficiálnímu zrušení Sudetského komisariátu. Němečtí kvardiáni byli odvoláni ze svých funkcí a na jejich místa nastoupili již zmiňovaní administrátoři.¹¹⁷ V případě litoměřické diecéze proběhla výměna následovně: v Liberci P. Jan Nepomuk Bubeník nahradil P. Edilberta Telgmanna. Do Litoměřického kláštera se navrátil P. Ignác Kohl, který klášter vedl již v l. 1927 – 1939, r. 1946 nahradil P. Remigia Elspira. V Mostě byl německý kvardián P. Celestýn Bergmeier odsunut do Německa a na jeho místo nastoupil P. Jindřich Lakomý. Zákupský klášter vedl od r. 1939 P. Theodor Muzikant, od r. 1945 tam působil administrátor P. Bernardin Sovadina, kvardiánem se ale stal Čech P. Anicent Petružela. V Žatci se funkce kvardiána ujal P. Petr Kulísek namísto P. Maxmiliána Hilberta. Nejdéle na svém místě zůstal rumburský kvardián P. Leonard Slezák, který dostal československé občanství. Jeho výměna proběhla až v r. 1947, kdy jej vystřídal P. Mansvet Ston. Noví kvardiáni pak vedli jednotlivé konventy až do jejich zrušení v r. 1950.¹¹⁸

¹¹⁶ NA, Kapucíni – porvincialát a konvent, Praha, kart. 285, inv. č. 104

¹¹⁷ Matějka 1999, s. 49 - 50

¹¹⁸ Matějka 2005, s. 166, 180, 195, 198, 200, 212

9. Situace po druhé světové válce a akce K

Důležitým mezníkem v historii sledovaných klášterů je i násilné ukončení jejich činnosti komunistickým režimem.

K likvidaci řeholního života v Československo přistoupil komunistický režim na jaře 1950. Jako první měly být zrušeny mužské kláštery během tzv. „akce K“. V noci ze 13. na 14. dubna a z 27. na 8. dubna 1950 zlikvidovala komunistická strana život ve 144 kláštorech. Řeholníci skončili v internačních kláštorech (celkem 1163 řeholníků), nebo v internačních konventech (celkem 76 řeholníků). Uvedená čísla platí pouze pro České země, v celém Československu se čísla vyšplhala na 219 zrušených klášterů a 2 376 řeholníků. V následných soudních procesech si řeholníci vyslechli tresty odnětí svobody v celkové délce 2 108 let. Klášterní budovy převzaly většinou armáda nebo ministerstvo vnitra. Umělecké sbírky skončily v muzeích a galeriích, ale nezřídka došlo i k jejich rozkradení či úplnému zničení.¹¹⁹

Od července do září 1950 proběhla i likvidace ženských klášterů během tzv. „akce Ř“. celkem bylo do soustředěvacích míst internováno 4 262 řeholnic. Na rozdíl od mužských duchovních, představovalo rušení řeholnic, i pro komunistický režim, značnou ekonomickou komplikaci. Tímto krokem byly z aktivní činnosti vyřazeny osoby věnující se výuce, výchově mládeže a ošetrovatelské službě. I z těchto důvodů bylo k řeholnicím přístupováno o něco mírněji než k mužům.¹²⁰

Důvodem pro tak tvrdá a rychlá opatření vůči řeholníkům a řeholnicím byly především obavy z určité autonomie obyvatel klášterů v katolické církvi. Skvěle organizovaní řeholníci se řídili především svými řeholemi a řádovými sliby, díky čemuž mohli projevovat větší odvahu vůči nastupujícímu komunistickému režimu. První akce byly krátce po válce nasměrované proti řeholníkům německé národnosti např. broumovským benediktinům P. Albanu Prausovi a Ansgaru Schmittovi, nebo žateckému kapucínu P. Maxmiliánu Hilbertovi.¹²¹ Protiněmecká kampaň se dotkla i cisterciáků ve Vyšším Brodě, ti byly obviňováni z kolaborace s nacisty. Podobný postup potkal rovněž kláštery v Teplé a Broumově, vždy proběhlo vyšetřování a odsun německých řeholníků¹²².

Tato kapitola se dále věnuje poválečným událostem v jednotlivých kapucínských konventech, především jejich přechod ze Sudetoněmeckého komisariátu zpět pod celou

¹¹⁹ Balík – Hanuš 2013, s. 158 – 167; Šmíd 2023, s. 302; Vlček 2011, s. 144 – 157

¹²⁰ Tamtéž

¹²¹ Viz. kapitola Medailonek P. Maxmiliána Hilberta a text níže

¹²² Balík – Hanuš 2013, s. 158 – 167; Šmíd 2023, s. 302; Vlček 2011, s. 144 – 157

provincii. V naprosté většině docházelo k personálním obměnám, především kvůli odsunu německého obyvatelstva. Kvůli malému počtu řeholníků se většina z šestice sledovaných klášterů za pět poválečných let spíše pomalu vyprazdňovala.¹²³

U tří klášterů (Liberec, Rumburk a Zákupy) se zachovaly i poměrně podrobné zprávy o jejich likvidaci v rámci třetí vlny, tzv. akce „K3“. Jedná se o zprávy státní bezpečnosti o průběhu celé akce, z nichž vyplývá, že rušení těchto tří klášterů proběhlo (na rozdíl od jiných) poměrně v klidu – patrně díky malému počtu řeholníků. Samozřejmě následující text představuje především pohled ze strany komunistických orgánů a pro jeho ideální vyváženost by bylo potřebné přidat i pohled rušených kapucínů – jejich svědectví se ale prozatím nepodařilo dohledat.¹²⁴

Pro postup při provádění akce byl předem dán jasný manuál. Dne 4. května 1950 bude vždy představený kláštera pozván na Úřad pro věci církevní, kde se mu akce oznámí a bude vyzván k poklidnému odsunu. V případě, že představený souhlasil a slíbil klidný průběh, odjel se zmocněncem úřadu a příslušníky StB do příslušného kláštera. Pokud představený nesouhlasil, měl být držen a odříznut od všech kontaktů. Do kláštera se pak odebral jen zmocněnec a StB. Pro každý klášter byl ustanoven jeden orgán StB, k němuž Úřad pro církevní záležitosti přidělil svého pověřence. K tomu byly ustanoveny speciální orgány, jenž hlídaly představené, co odmítli spolupráci. Na spolupracující představené se jistě nelze dívat, jako na kolaboranty či přísluhovače komunistického režimu. Jejich souhlas byl bezpochyby veden snahou o co možná nejmírnější průběh celé akce a zachování životů svých spolubratří. Vše se dělo v atmosféře, kdy státní bezpečnost všechny kláštery dlouhodobě sledovala, což některým řeholníkům zřejmě neuniklo.¹²⁵

9.1. Liberec

Dne 26. května 1945 byl klášter převeden pod správu Provincialátu v Praze. Administrace kláštera a kostela se z rozhodnutí provinciála ujal Arnošt František Jurášek. O necelé dva měsíce později Juráška vystřídal Jan Nep. František Bubeník, který liberecké kapucíny vedl až do zrušení kláštera. Bubeník se v Liberci také ujal výuky náboženství a spravoval farnosti v Hrádku nad Nisou a Chrastavě.¹²⁶

Akce K v Liberci začala o půl deváté večer, po návratu kvardiána Františka Bubeníka z Prahy. Všem řeholníkům bylo nařízeno se sbalit a připravit na transport. Na místě

¹²³ Balík – Hanuš 2013, s. 158 – 167; Šmíd 2023, s. 302; Vlček 2011, s. 144 – 157

¹²⁴ ABS, Krajská správa ministerstva vnitra Liberec (B4-5), kart. 4

¹²⁵ ABS, Krajská správa ministerstva vnitra Liberec (B4-5), kart. 4

¹²⁶ [Klášter v Liberci \(kapucini.cz\)](http://Klášter v Liberci (kapucini.cz))

i nadále zůstal pouze jeden kapucín kněz Bošek. Ten se svým bratřím snažil pomoci, třeba tím, že mezi nimi dělal jakousi spojku – během akce měl volnější pohyb po konventu. Po celou dobu panovala mezi bratry značná nervozita a příslušníci STB je museli vybízet k větší rychlosti. Největší nervozita byla znát na kvardiánovi Bubeníkovi, který nemohl najít své věci a ze stresu vykouřil dvacet pět cigaret. Bubeník totiž do poslední chvíle myslel, že v klášteře zůstane a po vydání pokynu k sbalení působil velice překvapeně.

Každý také musel projít kontrolou osobních věcí, při níž se u P. Staňka našli závadné pornografické kresby svědčící o jeho „homosexuální úchylnosti“. Je otázkou na kolik se dá této informaci věřit. Zpráva je napsaná v interním dokumentu, který nebyl určený ke zveřejnění. Na druhou stranu tento kapucín dozorujícím estébákům vadil svým vzdorem, neboť nespolupracoval, jeho balení trvalo nejdéle, a nakonec si s sebou vzal pouze aktovku s několika málo věcmi. Ráno před akcí vzbudil pozornost, když do Prahy posílal balíček se čtyřmi svícny, potravinami, potravinovými lístky a hotovostí 100 Kčs. Ještě téhož dne proběhl Staňkův výslech, při němž, uvedl, že obsah balíčku byl jeho osobním majetkem a posílal jej svým známým, neboť jejich syn trpí tuberkulózou. V celém protokolu z výslechu, ale není jediná zmínka o erotických kresbách, což může vzbudit minimálně podezření o jejich pravosti, resp. podvrhu.

Ve tři hodiny ráno se liberečtí kapucíni přidali k dalším řeholníkům a společně s nimi byli posláni do internačního kláštera v Broumově. Zbýlý řeholník Bošek byl následujícího dne přeložen jako kněz do Jablonného v Podještědí.

Během noci rovněž proběhla domovní prohlídka, při které bylo konstatováno: *„Bydlení těchto řeholníků bylo nuzné. Obydlí sice zachovalé, ale uvnitř neuspořádané a špinavé... Na hotovosti bylo zajištěno cca 4.500 Kč, které převzal zmocněnec.“*¹²⁷ Kromě jiného byly v klášteře nalezeny „závadné letáky“, o kterých ale všichni kapucíni svorně tvrdili, že nevědí, jak se k nim dostaly.

V rámci akce v libereckém klášteře padla také stížnost na zástupce Státního úřadu pro věci církevní Dr. Volfa. Ten údajně po celou dobu delegoval svou práci na jiné, procházel konvent a čekal, jakou cennost od zdejších orgánů obdrží.¹²⁸

Kvardián Bubeník byl krátce po internaci v Broumově převezen do kláštera v Králíkách, odkud jej propustili v r. 1952, poté působil jako duchovní v Sokolově. Z Antonína Slezáka se roku 1961 stal údržbář charitního domu sociální péče v Jiřetíně pod Jedlovou. V roce 1971 tam začal vykonávat duchovní službu, nakonec tam roku 1995

¹²⁷ ABS, Krajská správa ministerstva vnitra Liberec (B4-5), kart. 4

¹²⁸ ABS, Krajská správa ministerstva vnitra Liberec (B4-5), kart. 4

zemřel. P. Bonfil Bošek v Jablonném dlouho nepobyl, pro své malé zkušenosti s vedením farnosti požádal o možnost vrátit se do Liberce. V následujících letech prošel farnostmi v Křešicích a Lounech, až roku zůstal na faře v Křešicích u Loun, odkud obstarával duchovní službu i pro obce Raná a Břvany. Roku 1992 se mohl vrátit k řeholnímu životu, působil v kláštorech na Hradčanech a v Sušici. Zemřel v Praze 29. října 2008. Pohřben byl v kapucínské hrobce na břevnovském hřbitově.¹²⁹

Další osudy kláštera

Po zrušení kláštera byly kostel a špitál ponechány svému osudu a postupně chátraly. Po Sametové revoluci začala budovy využívat litoměřická diecéze, kostel coby sklad nábytku a špitál obývaly děti z mateřské školky. V r. 2000 školku vystřídal charitativní domov pro matky s dětmi. Navzdory využívání památka i nadále chátrala a roku 2006 ji koupila společnost Iberus. Než se podařilo získat dostatečné množství peněz na opravu zůstaly prostory kostela a špitálu opuštěné a usídlili se v nich bezdomovci a narkomani. Finanční prostředky se podařilo nakonec získat díky dotacím Evropské unie (z celkových 64 milionů poskytla necelých 54 milionů). V rámci Iberusu vznikla společnost GEPO, která měla opravy zajistit. V r. 2014 taky byly hotové fasády, opravený špitál a dělníci začali pracovat v interiérech kostela.¹³⁰

V té době se o okolnosti dotací začala zabývat policie ČR, ta nakonec obvinila 18 osob z dotačního podvodu. Mezi nimi se ocitl i zakladatel GEPA, podnikatel Jiří Zeronik, nebo liberecký hejtman Martin Půta. Problémem bylo, že ačkoli měl kostel sloužit pro kulturní účely, EU odmítala udělit dotace soukromé společnosti. Z toho důvodu podnikatel Zeronik založil neziskovou organizaci GEPO a díky ní potom na dotace dosáhl. Celý projekt byl od počátku hodnocen jako rizikový, a proto měla být dotační částka proplacena až po dokončení projektu, k čemuž ale doposud nedošlo. Organizaci GEPO, tak zažalovala i stavební firma, která práce prováděla.¹³¹

Kostel a špitál jsou stále uzavřené. Díky již dokončené hrubé stavbě do budov nezatéká, ale na úplné dokončení své rekonstrukce stále čekají.¹³²

9.2. Rumburk

V květnu 1945 obsadily Rumburk jednotky polské a sovětské armády, které začaly v městě s drancováním, přičemž z místní spořitelny bylo slyšet střílet samopal.

¹²⁹ [Václav Bonfil Bošek \(1917–2008\) – KAPUCÍNI \(kapucini.cz\); Klášter v Liberci \(kapucini.cz\)](#)

¹³⁰ [ZMAŘENÉ DOTACE: Spása kláštera v Liberci se zvrhla v milionový skandál - iDNES.cz](#)

¹³¹ [Metrostav chce za opravy kostela 26 milionů. Vymáhá je u soudu - iDNES.cz](#)

¹³² [Klášter v Liberci \(kapucini.cz\)](#)

Tehdy zasáhl tehdejší kvardián P. Leonard Antonín Slezák, který vojáky přesvědčil, že na ně nepálí Němci, ale že se jedná pouze o spuštěné poplašné zařízení. Kvardián se svým spolubratrem P. Ezechielem Emanuelem Kindermanennem umluvili osvobozenecká vojska, aby upustila od bombardování města s tím, že se zde již nenachází žádné nacistické jednotky. Za záchranu města pak oba kapucíni získali československé občanství a vyhnul se jim odsun do Německa. Téhož roku, ale P. Slezák nejspíš ve funkci kvardiána skončil, neboť v klášterní kronice se nachází zápisy od P. Emanuela Kramáře, který do r. 1946 konvent vedl coby administrátor.¹³³

Postupné odcházení německých obyvatel a poválečné události se také promítly do účasti lidí na církevních obřadech. Jak se uvádí v klášterní kronice 1. července, proběhla první mše svatá s velice slabou účastí. Na varhany hrál učitel až z Budějovic a jako ministrant musel sloužit vrátný z nádraží. Klášter se po válce znovu začal probouzet k životu. Od místního národního výboru si kapucíni půjčili rádio a znovu byl zaveden telefon. V srpnu proběhly opravy loretánské kaple a křížové chodby. Navzdory drobným opravám byl stav kláštera neutěšený. Zahrada zarostla bodláčím, část oken byla rozbitá a do střechy zatékalo a řemeslníky se nedařilo sehnat. Obdobné problémy mělo dokonce místní muzeum, které na čas přesunulo své sbírky ke kapucínům, jinak by hrozila jejich zkáza. Dle dalších zápisů je vidět, jak se z Rumburku stalo národnostně bohaté město, které pisatel označil za učiněný Babylon: „*I v kostele zaznívá zpěv český, německý, lužický a někdy je zastoupena i polština, ruština, jihoslovanština (Chorvat tuším), maďarština, francouzština. Též cigány učím ve škole – a chodila do nábož. i Egypťanka...*“¹³⁴ Personálně, ale začal klášter upadat.¹³⁵

Akce K v Rumburku byla poměrně jednoduchá, neboť se v klášteře nacházel již jediný kapucín P. Mansveld Karel Stone. Podle dochované zprávy o akci, byl dotyčný seznámen se svým osudem v Praze na Státním úřadu pro věci církevní. Do Rumburku jej převezla státní bezpečnost po osmé hodině večer. V klášteře se P. Stone poklidně připravil na transport, údajně s jedinou starostí a to, kdo teď bude vyučovat ve škole náboženství. Následně byl přemístěn do kláštera v Liberci, kde čekal na hromadný převoz do kláštera v Broumově. Klášterní prostory musela opustit i kuchařka, jíž přeložili na místní farní úřad.¹³⁶

¹³³ Buben 2006, s. 430, [Klášter v Rumburku \(kapucini.cz\)](http://Klášter_v_Rumburku_(kapucini.cz))

¹³⁴ SOA Litoměřice, Kapucíni Rumburk, kart. 2

¹³⁵ Tamtéž

¹³⁶ ABS, Krajská správa ministerstva vnitra Liberec (B4-5), kart. 4

Po vystěhování, mělo dojít k domovní prohlídce, ale pro špatné světelné podmínky, byly místnosti zapečetěny a konvent hlídali příslušníci STB. Následujícího rána začala prohlídka klášterních prostor. Nalezeno bylo především množství potravin jako byla pšenice, máslo, velké množství zkažených zavařenin. Dále dotyčné zaujalo i množství nových prázdných sudů a 50 kg protektorátních kovových mincí. [20] Zda se jedná o skutečné nebo nastrčené nálezy lze jen těžko říct. Kromě jediné zprávy o provedené akci, žádné klášterní písemnosti se o takovýchto věcech nezmiňují.¹³⁷ V srpnu 1950 byla muzeu v Rumburku předána klášterní knihovna. Převzetí provedl správce Rudolf Demmel, který knihovnu rozdělil na dvě části: nejstarší z l. 1530 – 1780 čítající celkem 1 500 svazků (z toho 500 Pragensia). Druhá část se sestávala z kázání (1 930 kusů) a různých brožur (900 kusů). V září při dodatečné prohlídce kláštera našli pracovníci dalších 1 200 svazků knih, z toho jich 540 mělo určitou hodnotu. Jednalo se o: Herderův lexikon z r. 1903 (17 kusů), spisy svatých Otců (70 svazků), různé vědecké knihy (50 kusů) a česká a cizojazyčná beletrie (413 svazků). Celkem tak bylo z kláštera odvezeno 4 870 svazků. Do muzea byly rovněž uloženy i řádové archiválie.¹³⁸

P. Mansfeld Karel Stone během jednoho roku prošel internací v kláštorech Broumov, Králíky a Želiv. Po propuštění se stejně jako spolubratři z Litoměřic uchýlil do charitního domu na Moravci. V r. 1954 odešel do Horního Sloupce u Litomyšle, poté vystřídal místa v Chlumci u Chabařovic, Kadani a Jablonci nad Nisou. Na všech místech se věnoval především činnosti v domovech pro seniory. V Jablonci roku 1965 zemřel.¹³⁹

Další osudy kláštera

I po ukončení řeholního života zůstal kostel sv. Vavřince sloužit katolické církvi, která se o něj dělila s církví pravoslavnou. Roku 1955 navštívil klášterní kostel znalec v oboru staveb varhan prof. Lubomír Tomší, aby na místní nástroj vypracoval odborný posudek. V něm shledal varhany jako silně poškozené plísní v důsledku vysoké vlhkosti. V r. 1988 prohlédl varhany pracovník firmy Melodia v České Lípě. Jeho posudek, již varhany popsal jako pouhé torzo zničené plísní a červotočem. V závěru posudku byl dán návrh varhany odepsat z inventáře a zlikvidovat, k čemuž opravdu došlo. Jako náhrada byly na kůr umístěné varhany od téhož autora (Jindřicha Schiffnera) z kostela sv. Vavřince v Nebočadech.¹⁴⁰ [21]

¹³⁷ Tamtéž

¹³⁸ NA, SÚC, kart. 85

¹³⁹ [Klášter v Rumburku \(kapucini.cz\)](#); Buben 2006. s. 430 – 431

¹⁴⁰ Horák 1995, s. 49- 50

Klášterní zahrada byla zrušená a koncem 50. let přebudovaná na městský park „Rumburské vzpoury“. Počátkem 60. let začala budova konventu sloužit jako depozitář pro Okresní muzeum v Rumburku. mezi uloženými předměty se ocitly i části klášterního mobiliáře. Nadále však pokračovala devastace celé budovy, jelikož se muzeum v 70. letech začalo rozrůstat a klášter postupně opouštělo. Po muzeu budovu převzalo město Rumburk, které začalo s jeho rekonstrukcí pro potřeby knihovny. Opravy skončily v letech 1991 – 1994. Přílehlá Loreta a její ambit se dostaly do správy Římskokatolické farnosti – děkanství Rumburk. Od r. 1995 jsou Loreta, ambit a kostel sv. Vavřince přístupné veřejnosti.¹⁴¹

Za podpory Ministerstva kultury ČR a drobných dárců byla opravena Loreta a ambit okolo ní. Do budoucna je naplánovaná obnova čtyř oltářů v ambitu a vybudování většího turistického zázemí. V neposlední řadě by se obnovy měl dočkat i kostel sv. Vavřince a jeho vnitřní vybavení.¹⁴²

9.3. Zákupy

Po skončení války se vedení kláštera ujal Bernardin Alois Sovadina, který ale v r. 1946 vystoupil z řádu. Personálně se klášter již naplnit nepodařilo, od r. 1946 zde žili pouze dva bratři a v r. 1948 jejich počet stoupl na čtyři. Byli to Anicent František Petružela, který za války udělal kariéru v armádě na západě, [22] Hieronimus Josef Sláma, Bonaventura Antonín Chmelař [23] a bratr laik Marcel Alois Alán. Do zrušení kláštera tu, ale vydrželi pouze dva bratři Chmelař a Alán. Sláma odešel a Petružela byl uvězněn na Mírově, neboť v kostele přečetl pastýřský list a ještě si přisadil kritiku na komunistický režim.¹⁴³

V rámci akce **K** byl také do Prahy pozván kvardián Antonín Chmelař a ani on se nestavěl na odpor. Po příjezdu do Zákup žádal Chmelař o svolení ještě odsloužit mši, neboť na ní v kostele již čekalo asi šedesát věřících. Po skončení pobožností byli kvardián a jeho spolubratr Alois Marcel Alán vyzváni k co nejrychlejšímu zabalení. Oba sice protestovali, neboť jim bylo přislíbeno, že mohou odjet až ráno, ale ani jeden se rozkazu nevzpíral. Na Chmelaře i Alána neustále dohlížely pověřené osoby, jestli si kromě osobních věcí nebalí ještě předměty patřící klášteru. Během celé akce došlo k menší roztržce mezi církevním zmocněncem Václavem Bílkem a Chmelařem. Kvardián se totiž

¹⁴¹ [Klášter v Rumburku \(kapucini.cz\)](#); [Oficiální stránky města Rumburk](#); [Historie děčínského muzea | Muzeum Rumburk](#)

¹⁴² [Obnova Lorety Rumburk | Loreta Rumburk](#)

¹⁴³ [Klášter v Rumburku \(kapucini.cz\)](#); Buben 2006. s. 435

vyjádřil směrem ke komunistickému zřízení, jakožto k režimu, s nímž nemůže nikdy souhlasit. Zároveň, ale dodal, že nikdy proti komunistické vládě nepracoval. Neopomněl ani obhajobu papeže a jeho politiky, o níž místní tisk hovoří jen dle své potřeby, což bylo bezesporu statečné gesto. Oba řeholníci si ještě ve 22:45 dali kávu a o půl hodiny později je odvezli do Liberce, odkud putovali s dalšími do Broumova.¹⁴⁴

Až do ranních hodin probíhala v klášteře důkladná domovní prohlídka, při níž nebylo objeveno nic závadného. Nalezená hotovost činila 300 Kč. To si všichni zúčastnění vysvětlili tím, že kapucíni o plánované akci věděli delší dobu dopředu a stačili se na ní připravit.¹⁴⁵

Kromě slovní potyčky mezi Bílkem a Chmelařem došlo ještě k jednomu incidentu, který ale nevyvolal duchovní, nýbrž referent místního národního výboru Beneš. Během večera totiž kvardián pozval všechny zúčastněné na večeri se slovy, že se v Zákupcích již jinde nenají, což celou akci zdrželo. A právě na zdouhavý průběh si Beneš stěžoval, přičemž měl pronést „*Nějak to dlouho trvá a myslím si, že se tam chlastá*“. Za tato slova byl později kárán.¹⁴⁶

P. Antonín Chmelař byl po centralizaci v Broumově, převezen do Králík a nakonec do Želiva. V r. 1954 je uveden na seznamu řeholníků doporučených k propuštění. O rok později je již uvedený na seznamu propuštěných, kde je také uvedeno, že po odchodu z Želiva přejde ke svému bratrovi Karlu Chmelařovi, který je zaměstnancem dřevoprůmyslu v Kraslicích. Na rozdíl od jiných kapucínů ze sledovaných konventů nakonec opustil dráhu duchovního. V 60 a 70. letech pracoval jako archivář v národním podniku Laktos v Praze. Zemřel roku 1976. P. Marcel Alán byl přeložen z Broumova do Hejnic a v r. 1955 se jeho jméno objevilo na seznamu řeholníků centralizovaných v Želivském klášteře. Ještě téhož roku byl přemístěn do charitního domu v Moravci, kde roku 1974 zemřel.¹⁴⁷

Roku 1951 byly z kostela vystěhované varhany, které získal do užívání sbor Československé církve v Bakově. Československá církev získala i lavice, které umístila ve Zlaté Olešnici. Kostelní vybavení jako sochy, oltáře, obrazy aj. převzalo ředitelství národního podniku Československých státních lesů v Zákupcích a předalo je do muzejních sbírek. Liturgické předměty dostala Charita. Hudební nástroje, běhouny a koberec

¹⁴⁴ ABS, Krajská správa ministerstva vnitra Liberec (B4-5), kart. 4

¹⁴⁵ Tamtéž

¹⁴⁶ ABS, Krajská správa ministerstva vnitra Liberec (B4-5), kart. 4

¹⁴⁷ Tamtéž, [Kláster v Zákupcích \(kapucini.cz\)](http://Kláster v Zákupcích (kapucini.cz))

byly předány do vlastnictví posádkového velitelství v Zákupích. Pikantní na celé věci je, že není zcela jasné, zda vyklizené předměty prohlédli odborníci ze Státního úřadu pro věci církevní. Okresní církevní tajemník tak neměl právo přidělovat předměty z kláštera jiným subjektům.¹⁴⁸

Další osudy kláštera

Po odsunu řeholníků, se do kláštera nastěhovali parašutisté a začala postupná devastace klášterního komplexu. Od r. 1968 si zde zřídila sklad sovětská okupační vojska. Sochy světců před kostelem byly rozbité a skončily jako stavební materiál pro základy nového teletníku. Celý areál postupně chátral, z velké části zanikla i klášterní zahrada, kterou si rozparcelovali zahrádkáři. Od r. 1989 konvent vlastnilo výrobní družstvo Redos Hradec, které sice provádělo udržovací práce, ale ty hned v r. 1990 skončily. Po krachu družstva koupila klášter soukromá majitelka, té se ale nepodařilo získat na opravu konventu finanční prostředky, a tak se jej snaží prodat. Atraktivitu objektu snižuje fakt, že dnes ke klášteru nenáleží žádné pozemky. Od r. 1958 je klášter chráněnou kulturní památkou,¹⁴⁹ což je pro jeho obnovu dnes spíše na škodu. [24]

9.4. Litoměřice

Pro akci K v litoměřickém a mosteckém konventu je asi nejméně archivních materiálů.

Zatímco v Litoměřicích bylo roku 1941 třináct řeholníků, roku 1950 jich Státní řad pro věci církevní eviduje pouze dva: P. Ignác Kohl, jako kvardián kláštera a P. Josef Schakenhofer. Kdy se tito kapucíni dostali do Litoměřic není známo. Nejdříve mohli přijít po r. 1941, neboť na seznamu z tohoto roku ještě chybí. Po akci K v r. 1950 byl P. Schakenhofer umístěn do centralizačního kláštera v Broumově. Propuštění se dočkal v r. 1953 a následně žil v charitním domě na Moravci. Kvardiána Kohla měla čekat internace v Želivském klášteře, ovšem podle webových stránek brněnských kapucínů, se odvozu do Želiva vyhnul a zůstal žít v nuzných podmínkách litoměřického chudobince. V září 1959 se přestěhoval za svým spolubratrem na Moravec, dva týdny poté, ale zemřel.¹⁵⁰

¹⁴⁸ NA, SÚC, kart. 86

¹⁴⁹ [kapucínský klášter - Památkový Katalog \(pamatkovykatalog.cz\)](#); Buben 2006, s. 435; [Klášter v Zákupích \(kapucini.cz\)](#)

¹⁵⁰ NA, SÚC, kart. 84; NA, Kapucíni – provincialát a konvent, kart. 290; [Klášter v Litoměřicích \(kapucini.cz\)](#); Buben 2006, s. 421 – 422

Další osudy kláštera

Od 50. let byl klášter a kostel uzavřený. Národní výbor města Litoměřice následně plánoval kostel přeměnit na obřadní síň, nakonec se z něj stalo skladiště. Kostel postupně chátral, až jej převzala římskokatolická farnost u Všech svatých, která jej postupně opravuje.¹⁵¹

Samotný klášter od akce K sloužil jako internát pro stavební učiliště. Když se po r. 1989 klášter vrátil kapucínům, nebyl dostatek bratří, aby konvent mohli obsadit. Pokračoval tam, tak internát. Roku 2013 konvent koupil soukromý investor.¹⁵²

9.5. Most

Podobně jako v Litoměřicích, Zákupcích, Rumburku a Žatci i v Mostě se projevilo katastrofální personální vyprázdňení. Při akci K zde totiž zůstal pouze jediný řeholník P. Jindřich Vladimír Lakomý, kterého STB umístila do centralizačního kláštera v Broumově. Po svém propuštění sloužil při bývalém kapucínském kostele Zvěstování Páně v Olomouci.¹⁵³

Po vystěhování řeholníků začalo vyklízení konventu. Z archivních materiálů Státního úřadu pro věci církevní lze vyčíst osudy malé části vybavení. Z uměleckých děl převzala tři Národní galerie v Praze. Depositní revers ze 7. září 1950 uvádí: obraz Madony s Ježíškem na trůně, od Nizozemského mistra z konce 15. st. a sochu Madony s Ježíškem od českého mistra, z 1. pol. 15. st.¹⁵⁴ Klášterní kostel a jeho vybavení získal prostřednictvím Náboženské matice děkanský úřad v Mostě, včetně slavného obrazu Madony mostecké. [25] Tu roku 1963 restauroval Mojmír Hamsík a v r. 1974 byla zapůjčena do Národní galerie pod inv. č. VO 362 (dnes VO 10721).¹⁵⁵ Drobné předměty se dostaly do studovny Ústřední knihovny knihoven Velkého Mostu v Mostě, konkrétně malý německý globus a malý reliéf Krista.¹⁵⁶ Tato knihovna v zastoupení svého ředitele Zdeňka Hlavy rovněž převzala asi 360 svazků z klášterní knihovny. Jednalo se především o českou a německou beletrii z 20. stol. Další části knihovny si rozebrali zástupci Národní knihovny, univerzitní knihovny v Praze a Charity. Poškozené a bezcenné tisky skončily

¹⁵¹ Buben 2006, s. 422, [Klášter v Litoměřicích \(kapucini.cz\)](http://Klášter v Litoměřicích (kapucini.cz))

¹⁵² Tamtéž

¹⁵³ [Klášter v Mostě \(kapucini.cz\)](http://Klášter v Mostě (kapucini.cz))

¹⁵⁴ NA, SÚC, kar. 85

¹⁵⁵ Dáňová – Chlumská 2017, s. 64; Royt – Hamsíková – Hrubá 2015, s. 77

¹⁵⁶ NA, SÚC, kar. 85

ve sběrných surovinách.¹⁵⁷ Mostecká knihovna rovněž získala pro svou diskotéku padesát klášterních gramofonových desek. Jednalo se především o starší chrámovou hudbu.¹⁵⁸

Klášterní budovy v Mostě potkal nejspíše nejsmutnější osud ze všech sledovaných konventů. V 50. letech byla konventní budova předělaná na byty. Po r. 1968 bylo rozhodnuto o demolici města, kvůli těžbě hnědého uhlí. Dne 25. října 1968 proběhl odstřel klášterního kostela, za krátko zmizely i zbylé budovy.¹⁵⁹ Ještě před demolicí mosteckých památek probíhaly pod vedení Krajského střediska státní památkové péče a ochrany přírody v Ústí nad Labem transfery soch a městského inventáře. Tato akce se tak stala jedinou možností, jak z ničeného města zachránit alespoň část cenných památek. Ačkoli je druhotné osazení vytrhlo z původních souvislostí a prostorového kontextu. Přesouvány byly především sochy, boží muka, kříže, smírčí kříže, vázy, památníky atd. Podle oficiální evidence bylo provedeno 39 transferů. Po demontáži byly vybrané památky přemístěny do některého sběrného místa: lapidárium mosteckého muzea, lapidárium na mosteckém hřbitově, prostory městské věznice (*dočasně pro nedostatek místa*), areál fary v obci České Zlatníky, areál fary a kostela sv. Jiljí v Bečově u Mostu, kostel sv. Kříže ve Vtelně a areál technických služeb ve Velebudicích (*pouze pro dočasné uložení*). Následně proběhlo restaurování některých děl, práce probíhaly na základě dohody s Českým fondem výtvarných umění DÍLO.¹⁶⁰

Z kláštera byly před demolicí sejmuta dvě díla: socha sv. Jana Nepomuckého (v nice nad vstupem do kostela) a sousoší Ecce Homo (nad vstupem do kláštera). [26] Jan Nepomucký byl sejmut roku 1966 a umístěn na nádvoří okresního muzea v Mostě, [28] kde jej instaloval restaurátor F. Rada ze Žatce. Následně měla být umístěna na podstavec z r. 1734, přivezený z depozitáře ve Vysočanech a osazena v obci Vtelno. [29] Obce Vtelno a České zlatníky měly sloužit jako kulturní areály, vytvořené z druhotně osazených památek.¹⁶¹ Dřevěné sousoší Ecce homo složené z Krista a dvou vojáků prošlo hned po svém sejmutí roku 1966 restaurátorským zásahem. [27] Sousoší z r. 1741 bylo silně poškozeno povětrnostními podmínkami, dřevo se ve spodních partiích rozpadalo, od soch odpadly drobné části a na povrchu se nalézaly vrstvy laků, nečistot a prachu.

¹⁵⁷ Bajger 2004, s. 55

¹⁵⁸ NA, SÚC, kar. 85

¹⁵⁹ Buben 2006, s. 415; [Klášter v Mostě \(kapucini.cz\)](http://Klášter v Mostě (kapucini.cz))

¹⁶⁰ Veselá 2022, s. 147 – 151

¹⁶¹ ÚOP NPÚ v Ústí nad Labem, Přemístění plastik z lapidária okr. Muzea v Mostě (pořad. č. T/67) a Přemístění plastik z lapidária okr. Muzea v Mostě, IV. Vtelno (pořad. č. 67), 5. Plastika J. Nepomuckého z kapuc. Kláštera v Mostu

Došlo k mechanickému čištění až na původní polychromii, navrácení odpadlých částí (epoxidem a čepy). Vyztužen byl původní podstavec, na nějž byly sochy umístěny do původní polohy. Celé dílo prošlo preventivní desinfekcí, a nakonec došlo ke konzervaci voskem a terpentýnem s přidáním damary.¹⁶² Další osud obou památek, ale není známý. Pro Jana Nepomuckého sice vznikly návrhy na umístění ve Vtelně, ale na zamýšleném podstavci je dnes umístěná socha sv. Floriána z Chanova.¹⁶³ Restaurátorská zpráva o sousoší Ecce homo neobsahuje žádné zmínky o dalším uložení, nebo instalaci a ani se nenachází na seznamu transferovaných památek. Další historické osudy obou soch a jejich současné umístění, tak zůstává předmětem pro další výzkum.¹⁶⁴

Parcela, na níž klášter stával se dnes nachází na břehu jezera Most. Kapucínské obyvatelé, zde už ale nic nepřipomíná.

9.6. Žatec

Poválečné události v žateckém klášteře snad víc, než kdekoli jinde ukazují problematiku sudetské oblasti, kde část řeholníků tvořili národnostní Němci. Velkou část z nich čekal odsun z Československa, ještě předtím je, ale čekaly velice ponižující chvíle. Kronika konventu popisuje, jak se občané německé národnosti museli hlásit na úřadě práce, kde jim byly přiděleny potravinové lístky jako po Židy za války.¹⁶⁵

Dne 9. května 1945 přijela do Žatce Rudá armáda, poté nastal ve městě relativní klid. Postupně se Žatečané začali dozvídat o vraždění Němců v nedalekých Postoloprtech. Situace místních Němců se výrazně zhoršila, když velení ve městě převzali čeští vojáci z tzv. Svobodovy armády a všechny německé muže soustředili na náměstí. Na tyto události později vzpomínal pamětník Peter Klepsch „*Ráno 3. června přišla moje sestra k posteli a řekla: Musíš okamžitě ven na rynek, jinak tě zastřelí!‘ Potom přijeli čeští vojáci na koních a s biči a hnali nás na žatecký rynek, tedy tržiště. Tam se všichni žatečtí Němci shromáždili a museli během dne po kolonách odcházet do Postoloprte*“.¹⁶⁶ Nařízení se dotklo i tří kapucínů Fr. Elzeara Menzla, P. Theodora Muzikanta a bývalého kvardiána P. Maxmiliána Hilberta (viz *medailonek Maxmiliána Josefa Hilberta*). Přímo na náměstí vojáci zastřelili opozdilého poštmistra Ganzela, který přímo na ulici vykrvácel.

¹⁶² Antek – Satněk 1966

¹⁶³ [socha sv. Floriána - Památkový Katalog \(pamatkovykatalog.cz\)](#)

¹⁶⁴ Antek – Satněk 1966

¹⁶⁵ SOA Litoměřice, Kapucíni Žatec, Kart. 1

¹⁶⁶ [Kopal jsem hroby v Postoloprtech, popisuje poválečné masakry Němců Peter Klepsch | Paměť národa \(pametnaroda.cz\)](#)

Všechny následně čekal patnácti kilometrový pochod do Postoloprte. Během cesty čeští vojáci zajaté Němce prohledávali a zabavovali jim poslední cennosti.

V Postoloprtech shromážděné muže rozřadili podle toho, jak moc se za války angažovali v nacistických strukturách jako NSDAP, SS, nebo Hitlerjugend. Všichni muži včetně kapucínů musela spát v chlívku, kde byli na sobě naprosto namačkaní. Přes noc přšelo a ozyvala se střelba. Jedno ráno se veliteli Markovi zdálo, že P. Maxmilián, kterého trápily křečové žíly, vychází z chlívku příliš pomalu, a tak mu sebral hůl a brutálně jej stloukl. Poté ještě zbil Fr. Elzeara, který nejspíš stál hned vedle. Podle Klepschových vzpomínek byl mizerný i přiděl potravin, asi pro patnáct lidí připadal jeden bochník chleba, voda se příliš nedala pít, neboť v ní plavaly kusy mrtvol. Během jedné noci se pokusilo pět chlapců utéct, byli ale přistiženi a odsouzeni k smrti. Před každého přišel jeden voják a před zraky ostatních je zastřelili. „Kluky postavili k severní zdi kasáren a ke každému z nich postavili jednoho střelce. A já vím jenom, že jednoho střelili do krku, vyrazil proud krve, jeden, dva metry daleko. A jeden volal svoji maminku, to jsem taky viděl“.¹⁶⁷

Po čtyřech dnech, 7. června, se část přeživších vrátila zpět do Žatce. Na této cestě, u obce Bítozeves došlo k vraždě P. Maxmiliána Hilberta. Také jí přihlížel Peter Klepsch, ten sice uvádí smrt pátera Gabriela. Ovšem podle anonymní zprávy sepsané 8. září 1955 a archivních materiálů z Národního archivu, sepsaných bezprostředně po masakru, lze uvedeného Gabriela ztotožnit s P. Maxmiliánem.¹⁶⁸

Po návratu byli Němci umístěni do sběrných táborů a přiděleni na nucené práce v továrnách, obchodech a dalších podnicích. Přeživší kapucíni Theodor a Elzear byli z této povinnosti vyjmuti, ale museli se pravidelně hlásit, pokaždé s obavou z odsunu. Oba Československo opustili v r. 1946 P. Theodor se dobrovolně připojil k jednomu transportu do Německa a měsíc po něm byl odsunut Fr. Elzear. Další člen komunity Fr. Vít Pitrun byl přeložen do kláštera v Roudnici nad Labem. Po těchto odchodech zůstal v konventu pouze P. Petr Kulísek. Toto personální vyprázdňení řešil poslední kapucín pozváním své sestry Anny (26. října 1946) a otce (18. dubna 1947), jejich přítomnost zdůvodnil nedostatkem pracovních sil.¹⁶⁹

¹⁶⁷ [Kopal jsem hroby v Postoloprtech, popisuje poválečné masakry Němců Peter Klepsch | Paměť národa \(pametnaroda.cz\)](#)

¹⁶⁸ Kalckhoff - Löbl, 2013, s. 320 – 321; [Kopal jsem hroby v Postoloprtech, popisuje poválečné masakry Němců Peter Klepsch | Paměť národa \(pametnaroda.cz\)](#)

¹⁶⁹ SOA Litoměřice, Kapucíni Žatec, Kart. 1

Kromě postupných odchodů řeholníků ze Žatce, se v poválečných událostech kláštera objevilo ještě šest vizitací a příchod volyňských Čechů. Již 26. května 1945 byl ustaven Prozatímní volyňský akční výbor, který jednal o možném návratu krajanů z Volyně do Československa. Dne 15. července 1945 sloužil v Žatci mši dlouholetý volyňský misionář a farář ze Staré Bělé J. Stříž. Začátkem následujícího roku (8. února 1947) přijel do Žatce první vlak z Volyně. Obyvatelé kapucínského kláštera pro své nové sousedy připravili 5. dubna pohoštění v klášterním refektáři a 15. června 1947 se pro ně sloužila bohoslužba. Klášterní kronika si také všímá návštěvy pražského arcibiskupa Josefa Berana, který přijel 13. července 1947 přivítat „Volyňáky“ ve vlasti. Dr. Beran dokonce již předtím, v r. 1945, promluvil na tryzně za masakr volyňských obyvatel v Českém Malíně.¹⁷⁰

Již od konce války se klášter dostal pod dozor Okresního národního výboru v Žatci. Okresní církevní tajemník charakterizoval kvardiána Petra Kulíška jako naprostého apolitika, který se politicky neprojevoval, v kostele nečetl závadné pastýřské listy ani neměl žádných politických komentářů. Kulíšek žil velice skromně, tajemník se pouze pozastavoval nad jeho sestrou, která podle jeho slov „mluví trochu divně česky, asi moravským dialektem“. Kromě kvardiána Kulíška a jeho sestry je zmiňovaný ještě jako obyvatel kláštera bývalý farář v Hoře sv. Šebestiána Matěj Butzküven. Ačkoli se jednalo o národnostního Němce, odsun se jej netýkal, neboť obdržel československé státní občanství. Rovněž byl charakterizován jako apolitik, který v klášteře žije osamoceně a s nikým se příliš nestýká. Jinak byl klášter popisován jako místo, kde se nekonají žádná větší shromáždění. Občas do konventu dojížděl farář z Mutějovic Dr. A. Próza, účely jeho návštěv se, ale kultovnímu tajemníkovi zjistit nepodařilo. Jediným děním tak byly bohoslužby, na ně docházelo asi 10 až 20 starších žen a 2 muži. Kázání v kostele tajemník hlásil jako krátká a nezávadná.¹⁷¹

Jeden z posledních zápisů v klášterní kronice, z února 1950, zmiňuje zavedení elektrického osvětlení ke křížové cestě.¹⁷² V květnu 1950 proběhla v klášteře akce K, což stejně jako v Rumburku a Mostě znamenalo vystěhování pouze jediného kapucína P. Petra Kulíška. Toho na rozdíl od jiných řeholníků nečekala centralizace ani internace. Koncem června přešel do duchovní správy v Mimoni a na dalších působištích

¹⁷⁰ Kolektiv autorů 2004, s. 379, 382- 386; Frýba 2020, s. 31 – 32; SOA Litoměřice, Kapucíni Žatec, kart. 1

¹⁷¹ NA, SÚC, kart. 86

¹⁷²SOA Litoměřice, Kapucíni Žatec, kart. 1

kolem České lípy. Jeho posledním působištěm se stala farnost Chříbská poblíž Vansdorfu.¹⁷³ Zemřel 15. prosince 1994, byl pohřbený v kapucínské hrobce na Břevnovském hřbitově.¹⁷⁴ [30]

Další osudy kláštera

Stejně jako v Rumburku i v Žatci zůstal klášterní kostel v majetku církve.

Původně měl klášter sloužit jako nápravné zařízení pro mladistvé. To, ale vyžadovalo stavební úpravy, které nepovolili památkáři. Nakonec byl do konventu přestěhován domov důchodců, který zde fungoval až do r. 1988. poté klášter přešel do majetku města a dlouhá léta chátral. Vedení Žatce se několik let snažilo zchátralé budovy prodat za částku čtyři miliony korun. Našlo se několik vážných zájemců, ale poté co si prohlédli havarijný stav budov, od koupě upustili. Od r. 2011 město nabízelo klášter za částku sedm set tisíc korun, pod podmínkou, že nový majitel do dvou let opraví střechu a získá povolení k užívání objektu.¹⁷⁵

V r. 2012 začal být stav kláštera natolik vážný, že město přistoupilo alespoň k nejnnutnějším opravám. Mezi roky 2012 a 2013 proběhly opravy střech a krovů v hodnotě dva miliony devět set tisíc korun. O rok později proběhlo také nejnnutnější statické zajištění a v r. 2015 byla dokončena i poslední oprava střechy. I přes tyto stavební úpravy se město pokoušelo klášter prodat. Především z důvodu, že pro něj nemělo využití a chyběly i větší finanční prostředky.¹⁷⁶

Pro všechny více zmíněné opravy město získávalo finanční prostředky z dotací v rámci programu regenerace městské památkové zóny. Postupně bylo neleženo i využití. Klášter má fungovat jako zázemí pro žatecké spolky a robotické centrum. Sloužit by tak měl nejen pro základní a střední školy, ale i pro širokou veřejnost. Pro obnovu Žatec podal žádost o dotaci z integrovaného regionálního operačního programu, avšak pro velký počet žadatelů, nebylo město úspěšné. Celá obnova je tak rozdělena do několika etap. Obnovy by se měla dočkat i fresková výmalba, která byla v interiérech objevena.¹⁷⁷

V letech 2009 – 2011 proběhla obnova klášterní zahrady v rámci projektu Chrámu chmele a piva. Zahradě se vrátila její francouzská podoba, vytvořená podle historických

¹⁷³ [Klášter v Žatci \(kapucini.cz\)](#)

¹⁷⁴ Matějka 2018, s. 355

¹⁷⁵ [Město Žatec nabízí klášter za čtyři miliony korun - Žatecký a lounský deník \(denik.cz\)](#); [Sleva za starý klášter: ze čtyř milionů na 700 tisíc - Žatecký a lounský deník \(denik.cz\)](#);

¹⁷⁶ [Další část oprav střechy kláštera vyjde na 1,7 milionu - Žatecký a lounský deník \(denik.cz\)](#)

¹⁷⁷ Rozhovor se starostkou Žatce Mgr. Zdeňkou Hamousovou pro televizi OKplus, Rekonstrukce kapucínského kláštera v Žatci, zveřejněno na kanálu YouTube 10. 3. 2020; Rozhovor s architektem Petrem Bažantem pro televizi OKplus, Rekonstrukce kapucínského kláštera v Žatci, zveřejněno na serveru YouTube 10. 3. 2020

vyobrazení. Byly odstraněny staré stromy a opraveny obvodové zdi. V Prostorách zahrady byla instalovaná minizoo, ptačí voliéry, socha bájného Boreše, nebo busta spisovatele Jana ze Žatce, kterou městu darovalo německé muzeum Stiftung Saazer Heimatmuseum.¹⁷⁸

¹⁷⁸Fryba 2021, s. 56 – 57

10. Významné osobnosti z historie jednotlivých konventů

Během první poloviny 20. stol. se v historii šestice sledovaných konventů objevilo značné množství řeholníků, kteří se výrazně zapsali do historie. Jedná se o některé kvardiány, nebo řeholní bratry, především ty, jenž zažili akci K. Ti, u kterých to dovolily archivní materiály, jsou v následujících kapitolách představeni v krátkých medailoncích. Zmapován je jejich osobní život a řeholní působení. Jednotlivé osoby jsou řazeny abecedně podle příjmení.

10.1. Fr. Marcel Alois Alán (*1894 - †1974)

Jeden z posledních řeholníků kláštera v Zákupcích

Fr. Marcel, vlastním jménem Alois Alán se narodil 27. prosince 1894 v obci Raclavice, okres Vyškov, o dva dny později byl pokřtěn. Jeho otec Jan Alán působil v Raclavicích jako kovář, matka Františka rozená Pelle byla dcerou Františka Pelle kováře z Německého Pruska, zemřela když bylo Aloisovi 17 let.¹⁷⁹

Vychodil dvou třídní školu v Radslavicích a měšťanskou školu ve Vyškově. Vyučil se pekařem a následně pracoval v jednom vyškovském pekařství. Jak sám píše už od dětství chtěl být duchovním, na rozhodnutí vstoupit do řeholního stavu měla nejspíš vliv jeho sestra, která žila ve brněnském klášteře sv. Františka na Sirotcí ulici. S přáním stát se kapucínem nejprve šel do kláštera v Olomouci a následně napsal do Prahy přímo provinciálovi Augustinu Kubešovi.¹⁸⁰

Obláčka proběhla těsně na začátku první světové války 8. září 1914 v klášterním kostele Panny Marie Královny andělů v Praze na Hradčanech. Řádové roucho přijal přímo z rukou provinciála Kubeše. Kvůli válečnému konfliktu musel narukovat do armády, v níž zůstal přes pět let. Teprve po vzniku Československého státu se mohl vrátit do noviciátu a 6. nebo 7. listopadu 1920 *(ve svých dokumentech uvádí obě data)* složit jednoduché sliby. Roku 1924 složil sliby věčné, kvůli nim museli žádat Vatikán o uznání předchozí formace, neboť Alois (řeholním jménem Marcel) přerušil noviciát kvůli vojenské službě.¹⁸¹

Osoba Fr. Marcela Alána může sloužit také jako příklad národnostního napětí, ke kterému v pohraničí docházelo. Při svém působení v klášteře v Mostě byl Alán nařčen,

¹⁷⁹ NA, Kapucíni - provincialát a konvent, Praha, kart. 139

¹⁸⁰ Tamtéž

¹⁸¹ Tamtéž

že patří k řeholníkům německé národnosti, kteří chtějí rozdělit provincii na Českou a Německou. Toto podeření vzbudil svou návštěvou Prahy – jeho spolunbratři pojali podezření, že zde intervenuje ve prospěch rozdělení, což sám Fr. Marcel razantně odmítl. [T2] Tato nařčení se na něj snesla nejspíše kvůli jeho částečnému německému původu. Zcela určitě měl německé předky z matčiny strany. Z dochovaných archivních materiálů lze, ale soudit že on sám byl jazykový Čech, neboť veškerá jeho osobní korespondence a dokumenty blízkých osob (otce, nebo lékaře) jsou psané v českém jazyce.¹⁸²

Další působení Marcela Alána během první republiky a druhé světové války není přesně známé. V r. 1948 přišel do kláštera v Zákupech, kde žil až do zrušení kláštera v rámci akce K. v té době zde působil pouze on a Bonaventura Antonín Chmelař. Oba řeholníci byli převezeni do internačního kláštera v Broumově. Fr. Alois Alán byl následně přeložen do Heinic a následně jej internovali v želivském mklášteře, nakonec zemřel v r. 1974 jako člen charitního domova na Moravici.¹⁸³

10.2. P. Maxmilián Josef Hilbert (*1887 - †1945)

V letech 1935 – 1937 kvardián kláštera v Rumburku a v letech 1938 – 1945 kvardián kláštera v Žatci.[33]

Vlastním jménem Josef Hilbert se narodil 19. srpna 1887 v městě Most, o tři dny později jej pokřtil farář Johan Kopecký. Josefův otec také Josef Hilbert pracoval v Mostě jako zemědělec. Jak uvádí matriční záznam Josefův (Maxmiliánův) dědeček Herbert a babička Franziska pocházeli z obce Wenzelsdorf, kde se jim patrně narodil syn Josef st.

Matka Theresia rozená Fleischerová pocházela z obce Vtelno u Mostu, její otec Franz byl truhlář. Jak se Josef starší dostal na Mostecko je otázkou, stejně tak i kdy se oženil s Theresií. Co lze s jistotou předpokládat, je že se jednalo o Sudetské Němce, což se Josefovi (Maxmiliánovi) stalo po druhé světové válce osudným.¹⁸⁴

Studia absolvoval na c. a k. státním gymnáziu v Litoměřicích. Podle čtyř dochovaných vysvědčení se velice dobře učil. Na dobré úrovni zvládal latinu, řečtinu a rodnou němčinu. Český jazyk na vysvědčení chybí a je tak otázkou, zda jej Josef ovládal, veškeré písemnosti totiž uvádí zásadně v němčině nebo latině.¹⁸⁵

Kapucínský noviciát absolvoval v Praze. Zde, v kostele Panny Marie Andělské na Hradčanech, 18. dubna 1914 složil jednoduché sliby. Jako jeho řeholní jméno bylo

¹⁸² Tamtéž

¹⁸³ [Klášter v Zákupech \(kapucini.cz\)](http://klaster.v.zakupech.kapucini.cz)

¹⁸⁴ Matriční záznam o narození Josefa Hilberta, SOkA Most

¹⁸⁵ NA, Kapucíni – provincialát a konvent, Praha, kart. 152, inv. č. 31

zvoleno „Maxmilián“. Téhož roku jej arcibiskup Lev Skrbenský ustanovil knězem při chrámu sv. Víta. Roku 1915 se přesunul do Sokolova, o čemž svědčí dekret arcibiskupa Skrbenského, jímž mu uděluje svolení v této diecézi konat zpovědi a zbavovat hříchů. V Sokolově patrně prožil zbytek první světové války.¹⁸⁶

Kdy se přesně přestěhoval do kláštera v Rumburku není přesně známo. Klášterní kronika ho poprvé zmiňuje v roce 1935. V červenci 1935 byl rumburský kvardián P. Tadeáš přeložen na stejnou funkci do Fulneku a na jeho místo nastoupil P. Maxmilián Hilbert.[34] Jeho funkční období trvalo necelé dva roky. Za tu dobu proběhla oprava varhan, klášter získal nové velum a antependium. Rumburk žil bohatým náboženským a společenským životem. Například 31. prosince 1935 proběhl, jako každoročně, v klášterním kostele sborový zpěv, na nějž každoročně chodilo velké množství lidí, že kostel svou kapacitou nestačil.

V roce 1937 byl rumburským kvardiánem zvolen P. Leonard Slezák.¹⁸⁷ P. Maxmilián Hilbert byl přeložen do kláštera v Žatci, kde v r. 1938 nahradil již nemocného kvardiána P. Kamilla Pospíšila.¹⁸⁸ Jaký byl Maxmiliánův kvardianát nelze říct, zápisy v kronice končí rokem 1938 a pokračují až v roce 1945. Po druhé světové válce byl klášter pod Hilbertovým vedením převeden pod správu Českomoravské provincie. Další Maxmiliánovo setrvání na pozici kvardiána nebylo, zřejmě kvůli německé národnosti, nadále možné. Administrací kláštera byl pověřen P. Petr z Prahy.¹⁸⁹

Dne 3. června 1945 sloužil P. Maxmilián v klášterním kostele mši, v tuto dobu přišel český voják se samopalem a odvedl všechny řeholníky německé národnosti na Žatecké náměstí. Následně se všichni němečtí muži museli vydat do nedalekých Postoloprť. P. Maxmilián trpěl srdeční vadou a křečovými žilami, pohybovat se mohl jen za pomoci hole. Cesta pěšky pro něj byla mimořádně náročná a od obce Staňkovice musel jet autem. V Postoloprtech musel přihlížet popravám Němců patřících do složek SS a SA. K návratu do Žatce došlo 7. června 1945, opět se jednalo o pěší cestu, kterou P. Maxmilián již nebyl schopen ujit. U obce Bítózeves požádal své spolubratry, aby ho nechali v příkopu u cesty, že dále Bůh do Žatce dorazí později. Do kláštera se však již nikdy nepodíval, krátce po rozloučení s bratry jej český voják dvěma výstřely zezadu zavraždil. *„Nuže ho posadili na okraj silnice. Průvod však musel pokračovat dále. Sotva ušli necelých padesát kroků,*

¹⁸⁶ NA, Kapucíni – provincialát a konvent, Praha, kart. 152, inv. č. 31

¹⁸⁷ SOA Litoměřice, Kapucíni Rumburk, kart. 2, inv. č. 5

¹⁸⁸ SOA Litoměřice, Kapucíni Žatec, krt. 22, inv. č. 44

¹⁸⁹ SOA Litoměřice, Kapucíni Žatec, kart. 1. inv.č. 1

tak za sebou uslyšeli dva výstřely. To bylo kolem třetího odpoledne.“ Smutný osud P. Maxmiliána Hilberta se podařilo zjistit žateckému kvardiánovi P. Petrovi, který rovněž zařídil vydání ostatků. Mrtvé tělo v příkopě identifikoval farář z Bítovce Rudolf Skutha. Dne 7. června 1945 byl P. Maxmilián Hilbert v tichosti pohřben na žateckém hřbitově.¹⁹⁰ Uložený byl pravděpodobně do hrobky vedle svých spolubratří, jeho jméno, ale není uvedeno. [T3]

P. Maxmilián Hilbert bezpochyby náleží mezi nejvýraznější osobnosti kapucínské historie 20. stol. Byť za jeho význam může především smutný závěr života. Ačkoli detailnější životní osudy tohoto kapucína zůstávají předmětem pro další bádání, může jeho smrt ukázat zručnost války jejíž důsledky se nevyhnuly ani řeholníkům.

10.3. P. Kamill Florián Pospíšil (*1871 - †1941)

V letech 1900 – 1919 a 1922 – 1938 kvardián kláštera v Žatci,[35] 1916 - 1919 definitor a v letech 1919 – 1922 provinciál Českomoravské provincie.

Vlastním jménem Florián Pospíšil se narodil 2. června 1871 v Pravčicích. Jeho otec Florián Pospíšil byl podsedník (*tj. poddaný na malé usedlosti*) v Pravčicích. Soudě dle záznamů v matrikách se do této obce přizemil z Kunovic. Jeho manželka Kateřina byla dcera jistého Josefa Darebníka domkaře v Pravčicích.¹⁹¹ Svatba Floriána a Kateřiny se konala 25. ledna 1853.¹⁹² V Pravčicích se věnovali zemědělství.¹⁹³ Čtyři roky po svatbě se jim narodil první potomek, syn František. Celkem společně měli sedm dětí, přičemž dospělosti se dožily pouze tři. Nejstarší František zemřel v r. 1933 jako lékař v Hulíně. Dcera Mariana (1866 – 1892) se dožila 26 let. Nejmladší Florián pak zemřel ve věku nedožitých 70 let.¹⁹⁴

Střední školu začal studovat v Přerově. Nejpozději v r. 1887 se rodina přestěhovala do Roudnice, kde nastoupil na Obecné reálné a vyšší gymnázium. Podle dochovaných vysvědčení uložených v Národním archivu lze usuzovat, že se jednalo spíše o horšího studenta. Slabý byl například v cizích jazycích: z latiny a řečtiny dostával pravidelně známku dostatečně (4), až v posledním ročníku získal hodnocení dobrý (3). O něco lépe se mu dařilo v německém jazyce, kde se mu podařilo z dostatečnou zlepšit

¹⁹⁰ Kalckhoff - Löbl, 2013, s. 320 - 321

¹⁹¹ Matriční záznam o narození Floriána Pospíšila, Moravský zemský archiv v Brně

¹⁹² Matriční záznam o sňatku Floriána Pospíšila a Kateřiny Darebníkové, Moravský zemský archiv v Brně

¹⁹³ NA, Kapucíni – provinciálát a konvent, Praha, kart. 32, inv. č. 173

¹⁹⁴ Matriční záznamy o narození Floriana, Theresie, Vendelína, Marianny, Šebestiána, Josefa a Františka Pospíšilových, Moravský zemský archiv v Brně

na chvalitebnou (2). Je, ale nepřesné dívat se na tyto známky dnešní optikou, jak dosvědčují jiné dochované archiválie, němčinu a latinu nakonec ovládl na komunikační úrovni, minimálně v písemné formě.¹⁹⁵

V Roudnici patrně poznal kapucínský řád a také tam absolvoval noviciát. Dne 28. září 1887 proběhla tzv. obláčka, při níž přijal řeholní roucho a patrně při ní dostal i řeholní jméno Kamill. Po absolvování noviciátu složil, 10. srpna 1889 v roudnickém kostele sv. Václava, časné sliby. O tři roky později 15. listopadu 1892 složil sliby věčné a stal se tak plnohodnotným členem řádu.¹⁹⁶ Na přelomu let 1893 a 1894 nastoupil i dráhu kněžskou, dobrozdání k jeho vysvěcení mu dal pražský arcibiskup František kardinál Schönborn, brněnský biskup František Saleský Bauer a českobudějovický biskup Martin Josef Říha. Z čehož lze usuzovat, že během svých studií a noviciátu pobýval nějaký čas právě v těchto městech. Všichni tři se shodují, že Kamill je člověk dobré pověsti, čestného charakteru, vyhovující zákonům křesťanského života etc.¹⁹⁷ Po vysvěcení na kněze se přesunul do kláštera v Olomouci. O tom svědčí dokument od olomouckého arcibiskupa Theodora Kohna, v něm Kamillovi udílí jurisdikci a udílení svátostí v klášterním kostele a jiných kostelích této arcidiecéze se souhlasem místního kněze nebo rektora kostela. Podle obdobného dokumentu, tentokrát od litoměřického biskupa Emanuela Schöbela, je možné určit Kamillův příchod do kláštera v Žatci a to rokem 1894.¹⁹⁸ V žateckém klášteře byl po šesti letech zvolen **kvardiánem**, a to v 29 letech.¹⁹⁹

Coby obyvatel Žatce se věnoval i pedagogické činnosti. Z archivních materiálů bohužel není jasné, na jaké vzdělávací instituci P. Kamill působil. Jako nejpravděpodobnější se jeví žatecké gymnázium. Po deseti letech působení, zde chtěl, na přelomu let 1912 – 1913, získat místo katechety, které spadalo pod definitivu. Proti se postavila část bratří z provincie, kteří nedoporučovali udělit povolení i k tomu, aby se jen o místo ucházel. Hlavním důvodem bylo, že nemá potřebnou kvalifikaci a neprošel by tak přes zemskou školní radu. Urputný Kamill se ještě obrátil na pražského pomocného biskupa Václava Frinda, ten ale jeho úsilí nakloněný nebyl. Celou věc vyhrotil i fakt, že na ono místo bylo vypsáno řízení. Pospíšilovi byl nejspíš tento post slíbený, aniž by o něj musel oficiálně usilovat. V Kamillově složce v Národním archivu se dochovalo několik dokumentů k tomuto problému, vesměs se jedná o příznivá [T4] či zamítavá

¹⁹⁵ NA, Kapucíni – provincialát a konvent, Praha, kart. 32, inv. č. 173

¹⁹⁶ NA, Kapucíni – provincialát a konvent, Praha, kart. 32, inv. č. 173

¹⁹⁷ Tamtéž

¹⁹⁸ Tamtéž

¹⁹⁹ Frýba 2021, s. 28

stanoviska a jeho vlastní vyjádření. Celou tuto kapitolu uzavírá jeho ruční přípis na jednom z dokumentů ve znění: „*A místo jsem přece dostal. Kamill.*“²⁰⁰

Roku 1916 se stal definitivním provinciálem, tedy jedním z šesti členů poradního sboru provinciála. Provinční kapitula se měla konat již v r. 1914, ale kvůli vypuknutí první světové války byla odsunuta až na r. 1916. Už tehdy byl Kamill jedním z kandidátů na provinciála, nicméně v první volbě zvítězil P. Hubert, který úřad odmítl. Ve čtvrté volbě pak zvítězil P. Řehoř Kott. Sám Kamill uspěl při volbě definatorů, kdy hned v první volbě získal 15 z 21 hlasů.²⁰¹ [T5] Vrchol jeho kariéry nastal v r. 1919, kdy nastoupil úřad **provinciála Českomoravské provincie**, tu vedl až do r. 1922.²⁰²

Poměrně dlouho musel nový provinciál čekat na své potvrzení, to přišlo až po delší urgenci a prý bylo druhé – první se ztratilo. Hned po nástupu musel řešit fámy, o kterých mu psal generální definitoř P. Zenno, že u nás kapucíni opouští kláštery, aby venku činili nemravnosti. Načež sám Kamill připustil, že všichni řeholníci nejsou andělé, ale nějaký celkový morální rozklad jasně odmítl. Dne 26. října 1920 generální sekretář oznámil, že se do provincie chystá vizitace z Říma. Od svého spolubratra P. Augustina se navíc dozvěděl zvěsti o nadcházejícím dělení provincie rušení asi pěti klášterů, mezi nimiž měl být i Žatec.²⁰³ Tyto zvěsti se nakonec nepotvrdily, ale samotná vizitace, konaná nakonec v r. 1922 dopadla spíše negativně. Sám Kamill ve svých zápiscích popisuje, jak se vizitátor i generální komisař spíše zajímali o klepy a skandální historky, než o to co se v provincii povedlo. Navíc bylo vedení provincie neustále předhazováno: „Nemáte peněz!“ Právě na finance se členové vizitace zaměřovali nejvíce.²⁰⁴

Funkční období Kamillovi skončilo v r. 1922. Od 1. srpna 1922 byla provincie, z rozhodnutí generálního ministra, spravována generálním komisařem Pacifikem Nanni. Provinciálové se tak stali spíše formálními představiteli provincie před Československým státem.²⁰⁵ Otázkou pro další bádání zůstává, zda se na tomto rozhodnutí podepsala nepřilíš vydařená vizitace.

Po skončení tří let v roli provinciála se Kamill vrátil do kláštera v Žatci, kde se opět stal kvardiánem. Minimálně od třicátých let se jeho zdravotní stav začal horšit. V dopise z 23. října 1932 píše o svém zdraví slovy „ještě žiji.“ V té době se léčil s oteklinou

²⁰⁰ NA, Kapucíni – provincialát a konvent, Praha, kart. 32, inv. č. 173

²⁰¹ SOA Litoměřice, kart. 1. inv.č. 1

²⁰² Frýba 2021, s. 28

²⁰³ Podle zápisů v žatecké klášterní kronice se to měl P. Augustin dozvědět ve Vídni, kde oddával jakousi šlechtičku a sešel se zde s kapucínem P. Eligiem

²⁰⁴ SOA Litoměřice, Kapucíni Žatec, kart. 1, inv. č. 1

²⁰⁵ Buben 2006, s. 388

ve tváři, ta ho dostala do stavu, v němž nebyl schopen chůze ani psaní. Tento stav, ale naštěstí netrval příliš dlouho. Zdravotní komplikace se nejspíš projevíly i v jeho snaze opustit svůj úřad. V r. 1936 se pokusil nabídnout úřad kvardiána P. Linovi z chrudimského kláštera, ten to ovšem odmítl. Kamill tak zůstal kvardiánem až do r. 1938, kdy jej nahradil P. Maxmilián Hilbert.²⁰⁶

P. Kamill Pospíšil zemřel 6. května 1941, [36] zádušní mše se konala 9. května v klášterním kostele, a ještě téhož dne proběhl pohřeb na žateckém hřbitově.²⁰⁷
[37]

Osobnost P. Kamilla Pospíšila lze shrnout, jako člověka s osobnostními klady i zápory. Svou kariéru utvářel jako mimořádně schopný kapucín, jenž se dokázal prosadit na nejvyšších místech provincie. Jeho podrobnější působení v tříletém úřadu provinciála zůstává stále otázkou. Poměrně dobře lze zhodnotit Kamillovu osobu v čele žateckého kláštera. Hlavou tohoto kláštera byl abnormálně dlouhých 35 let a nesmazatelně se tak zapsal do dějin tohoto konventu. Žádný historik se proto nemůže věnovat moderním dějinám žateckého kapucínského kláštera, aniž by vzal do rukou archiválie psané Kamillovou rukou, nebo nesoucích jeho podpis.

10.4. Vavřinec František Rabas (*1901 - †1969)

Řádový historik, spisovatel, pedagog a spolupracovník litoměřického biskupa Štěpána Trochty

František Rabas se narodil 20. září 1901 ve městě Žatec. Jeho otec Jan Rabas pracoval jako švec, matka Rosa rozená Motyková. František pocházel celkem ze tří dětí, sestra Anna pracovala jako hospodyně a bratr Josef se stal duchovním a udělal kariéru v litoměřické diecézi coby sekretář biskupa Antona Aloise Webera.²⁰⁸

V r. 1912 začal František Rabas navštěvovat biskupské gymnázium v Bohosudově a roku 1916 přešel na klasické gymnázium v Žatci, kde v r. 1920, již jako člen kapucínského řádu, složil maturitní zkoušku. Dle dochovaných vysvědčení se jednalo o průměrného žáka. Národnostně byl Rabas poloviční Němcem, díky čemuž ovládal jak češtinu, tak i němčinu. Kromě gymnázia v Žatci chodil i do místní hudební školy. Kde hrál na pozoun a violu.²⁰⁹

²⁰⁶ Frýba 2021, s. 28-30

²⁰⁷ NA, Kapucíni – provinciálát a konvent, Praha, kart. 32, inv. č. 173

²⁰⁸ Barus – Brčák 2021, s. 89 - 90

²⁰⁹ Tamtéž, s. 91 – 92

Do kontaktu s kapucínským řádem přišel přímo v rodném Žatci, také když se v šestnácti letech rozhodl pro vstup do řádu, dobrozdání mu psal místní kvardián P. Kamill Pospíšil. Jeho oblačka se konala 25. srpna 1918 v kostele Narození Páně v Opočně. Časné sliby složil 25. března 1920 v kostele Korunování Panny Marie v Žatci. Po maturitě nastoupil studium teologie na Cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Olomouci. V l. 1922 – 1924 studoval na švýcarské freiburské univerzitě a na Karlově univerzitě v Praze. Studium dokončil zpět v Olomouci, kde jej arcibiskup Leopold Přechan vysvětil na kněze. Ještě předtím 10. ledna téhož roku složil v olomouckém klášterním kostele Zvěstování Páně věčné sliby.²¹⁰

Ve 20. letech měl Rabas také absolvovat vojenskou službu. Branné povinnosti se snažil vyhnout, nebo ji alespoň zmírnit žádostí podle zákona 370/1922 §4 odst. 2 „*Výhody v plnění branné povinnosti podle tohoto zákona lze poskytnouti i posluchačům vysokých škol; žadatelé musí prokázati úředními doklady, že se studiu na vysoké škole skutečně věnují, nebo že studia s úspěchem vykonali a že nežijí z důchodu svého majetku*“.²¹¹ Jelikož, ale František podal svou žádost až po uplynutí termínu a dostatečně své opoždění nevysvětlil, byla magistrátem hlavního města Prahy zamítnuta. Zdali se Rabasovi podařilo vojenské službě vyhnout, nebo ji musel absolvovat nelze z dochovaných dokumentů zcela zjistit. Patrně se tak, ale nestalo, neboť roku 1925 nastoupil roční stáž po serafínských školách v Belgii, Nizozemí, Francii a Německu.²¹²

Po této cestě začal působit na serafínské škole v Praze na Hradčanech coby její představený a preceptor. Vyučoval především dějepis, latinu, řečtinu a němčinu. Na škole zůstal až do r. 1939. uplatnil se také ve vedení provincie, když byl roku 1935 zvolen jedním z defínitorů provincie a zůstal jím do r. 1945, kdy jej v této funkci vystřídal P. Valerián Filip. Jako defínitor skončil dobrovolně, neboť začal usilovat o vystoupení z řádu. Jeho žádosti bylo vyhověno 11. února 1946.²¹³

V dalších letech se Rabas soustředil především na získání doktorátu z teologie, což se mu povedlo úspěšným složením státní závěrečné zkoušky a obhajobou práce 30. ledna 1947. Ještě roku 1946 se Rabas odstěhoval do Litoměřic za bratrem Josefem, s nímž žily i matka Rosa a setra Anna. V srpnu 1946 byli, ale Josef a Anna odsunuti do Bavorska. V Litoměřicích začal pracovat v obnoveném kněžském semináři,

²¹⁰ Barus – Brčák 2021, s. 93 – 94; NA, Kapucíni – provincialát a konvent, Praha, kart. 173

²¹¹ http://data.atlascloud.cz/LCR/Rejstrik/Sb/public/1922/sb140-1922/370_1922/370_1922.pdf

²¹² Barus – Brčák 2021, s. 95; NA, Kapucíni – provincialát a konvent, Praha, kart. 173

²¹³ Tamtéž, s. 97 – 98; Matějka 2006, s. 321

kde vyučoval morální teologii. Činnost semináře, ale netrvala dlouho, od akademického roku 1947/1948 byl sloučen s pražským a místní pedagogický sbor čekalo rozpuštění. Další léta strávil Rabas jako kaplan v obci Církvice. Roku 1948 se činnost litoměřického semináře obnovila a on na něm opět začal vyučovat. Od akademického roku 1949/1950 zastával dokonce funkci děkana a rektora semináře.²¹⁴

Roku 1947 nastoupil na litoměřický biskupský stolec Štěpán Trochta, který Rabase jmenoval referentem konzistoře. Této pozice využil především roku 1950, kdy v důsledku akce K došlo k ochromení fungování semináře (část pedagogického sboru tvořili řeholníci). Tehdy Rabas přesvědčil biskupa Trochtu, aby bohoslovce pátého ročníku vysvětil na kněze ještě před skončením studia. Ještě před zrušením semináře se jeho děkan snažil zachránit rozsáhlou knihovnu a dokumenty z archivu. Po částech vše ukryl na půdě, v kryptě pod zvonící kostela sv. Vojtěcha a ve své vlastní knihovně. Část dokumentů, které souvisely s jeho působením na diecézi spálil. V dalších letech působil na několika farnostech a částečně udržoval styky s některými kolegy z diecéze a bohoslovci, čímž se dostal do hledáčku státní bezpečnosti.²¹⁵

Dne 16. ledna 1953 byl Rabas, na rozkaz Krajské správy státní bezpečnosti v Liberci, zatčen. Obviněn byl mimo jiné ze špionáže ve prospěch Vatikánu, utvrzování kněží a bohoslovců v protistátním postoji, vytváření tajné sítě litoměřických vikářů aj. Od r. 1955 prošel několik věznic, a dokonce i uranový důl. Na svobodu se dostal na amnestii 21. května 1964, následně byl umístěn do charitního domova v Senohradech u Benešova.

Roku 1969 mu bylo dovoleno navštívit bratra Josefa v Mnichově, tam také František Rabas 30. října 1969 zemřel. Pohřeb se konal o tři dny později na hřbitově v Rottendorfu u Würzburgu.²¹⁶

10.4.1. Řád kapucínský a jeho působení v Čechách v 17. století

Vavřinec František Rabas se do dějin kapucínského řádu zapsal nejen svou pedagogickou a pastorační činností, ale také jako plodný spisovatel. Patrně jeho nejvýznamnější prací je monografie „Řád kapucínský a jeho působení v Čechách v 17. století“, která se na dlouhá desetiletí stala jediným textem na téma řádové historie.

Materiály na tuto knihu nasbíral ve 20. a 30. letech, kdy vykonával funkci knihovníka v provinční knihovně na pražských Hradčanech. Snadno se tak dostal ke všem zde uloženým pramenům, které postupně velice důkladně prostudoval. V současné době

²¹⁴ Barus – Brčák 2021, s. 99 – 105

²¹⁵ Barus – Brčák 2021, s. 105 - 111

²¹⁶ Tamtéž, s.112 - 114

se, ale jedná, již o zastaralý text, který neodpovídá současným standardům. Především kvůli nedostatečně kritickému přístupu k pramenům a zcela výraznému stranění katolické straně a kapucínskému řádu (což je vzhledem k jeho příslušnosti k němu pochopitelné).²¹⁷

I přes všechny výtky Rabas vytvořil na svou dobu jedinečné dílo, z něhož vycházeli další historici věnující se kapucínskému řádu barokní doby. Rabasova kniha se tak stala základem, který dlouhou dobu nemohl žádný text překonat. Odpovídající dílo se v odborné literatuře objevilo až koncem roku 2022 – „*Působení kapucínského řádu v Čechách a na Moravě 1599 – 1783*“ od historika Marka Brčáka.²¹⁸

10.5. Rafael František Staněk (*1892 - †po r. 1950)

Kapucínský řeholník, jeden z posledních obyvatel kláštera v Liberci.

Občanským jménem František Staněk se narodil 6. března 1892 v Kozlovicích u Přerova na Moravě. Pocházel celkem z šesti dětí, jeho otec byl zedník a s manželkou ohospodařoval dva hektary polí. V l. 1898 – 1903 absolvoval obecnou školu a 1903 – 1906 měšťanskou školu v Přerově. Následně po dobu jednoho roku se živil jako nádeník u okolních sedláků, než vstoupil do učení na zedníka. Vyučil se v době první světové války, a tak roku 1915 nastoupil vojenskou službu, která trvala do r. 1919. Dalších sedm let se živil jako zedník.²¹⁹

Nakonec se ve třiatřiceti letech rozhodl pro duchovní život a vstoupil do kapucínského kláštera v Olomouci. Po třech měsících přešel na Hradčany k Panně Marii Královně andělů. Ještě téhož roku 2. října proběhla jeho obláčka a v r. 1927 složil jednoduché sliby. V jeho osobní složce uložené v Národním archivu Praha se rovněž dochovaly dokumenty o zdravotní prohlídce [T6] a vysvědčení mravnosti, oba musel předložit ještě před obláčkou. Plnohodnotným členem řádu se stal 4. října 1930 složením věčných slibů. Dlouhé roky působil v hradčanském klášteře, až do r. 1947, kdy byl poslán do Zákup a po deseti týdnech do Liberce. Ještě během Pražského působení se seznámil s jistým Karlem Jeřábkem z Dejvic a jeho synkem, který trpěl tuberkulózou. Když se rodina dověděla, že je přeložen do Liberce poprosili jej, zda by jim občas neposlal nějaké potraviny (zeleninu, máslo, vejce apod.), což mu v r. 1950 značně přitížilo, neboť se po cestě na poštu dostal do hledáčku Státní bezpečnosti.²²⁰ O vřelém vztahu k rodině Jeřábkových svědčí i lístek vhozený do balíčku, odeslaném těsně před akcí K „*Co bude*

²¹⁷ Brčák 2022, s. 19 – 21; Barus – Brčák 2021, s. 89, 100 - 101

²¹⁸ Brčák 2022

²¹⁹ NA, Kapucíni – provincialát a konvent, Praha, kart. 173; ABS, Krajská správa ministerstva vnitra Liberec (B4-5), kart. 4

²²⁰ Tamtéž

*dál, nic nevíme, jak nás zde dlouho nechají, zatím s Bohem mně je to jedno tam nebo tam, jen kvůli Vám mně to není jedno“.*²²¹

Během akce K se u Staňka měly najít ručně kreslené pornografické obrázky s homosexuální tematikou. Je ale otázkou, zda se jednalo opravdu o Staňkovo dílo, nebo o nastrčený podvrh. Z archivních materiálů totiž není patrné, že by tato skutečnost s ním někdy dřív řešena. Po skončení akce byl spolu s dalšími řeholníky převezen do internačního kláštera v Broumově, jeho další osud ale není znám.²²²

²²¹ ABS, Krajská správa ministerstva vnitra Liberec (B4-5), kart. 4

²²² NA, Kapucíni – provincialát a konvent, Praha, kart. 173; ABS, Krajská správa ministerstva vnitra Liberec (B4-5), kart. 4

Závěr

Moderní dějiny kapucínských klášterů v litoměřické diecézi prozatím nepatří mezi příliš vyhledávaná témata historiků. Nejsou ani atraktivními turistickými památkami, snad s výjimkou rumburské loretu. Jedná se ovšem o konventy, které přinesly zajímavé osobnosti a události celostátního významu, jako např. postoloprtský masakr.

Ačkoli se jedná o kláštery stejného řádu, každý byl jiný. Nejvíce se na první pohled odlišoval klášter v Rumburku, který stejně jako klášter na Hradčanech pečoval o loretánskou kapli. Díky té je rumburský klášter známý a ve 20. stol. se zde mohla rozvinout stavební činnost. Ta znamenala symbolickou dostavbu loretánského ambitu, zároveň je i příkladem prvorepublikové památkové péče. Ačkoli do staré budovy byla vložena zcela nová část (kaple sv. Josefa) plně respektovala historické skutečnosti, nijak památku neruší a nejspíše málokterý laik by poznal, že loretánský ambit pochází z různých časových období.

Ještě různorodější jsou osudy klášterních budov po zrušení řeholního života v r. 1950. Každý konvent od té doby procházel různými historickými osudy. Pokaždé je čekalo jiné využití spojené s devastací. Nejhorším příkladem je klášter v Mostě, který zanikl spolu s naprostou většinou historického města a dnes jej připomíná jen několik zachráněných artefaktů. Se smutným osudem se zatím potýká i zákupský konvent, který dodnes nenašel své další využití a rozpadá se. Naopak příkladem šťastného osudu mohou být kláštery v Rumburku a Žatci. Rumburský klášter dnes slouží jako městská knihovna a kostel s loretou spravuje katolická církev, která oba objekty zpřístupnila veřejnosti. V případě Žatce se své obnovy dočkala klášterní zahrada a nyní se k dokončení blíží restaurování budovy konventu, do kterého by se následně mělo nastěhovat zázemí pro žatecké spolky a robotické centrum.

Kláštery nejsou pouze staré budovy, ale také lidé, kteří je obývali. Řeholníci uvedeni v několika medailoncích jsou pouze malou ukázkou zajímavých osobností. Lidé, jež nejsou jenom jmeny na dokumentech, či obličejí na historických fotografiích, nýbrž konkrétními lidskými osudy. Jedná se o osobnosti, které měly své klady i zápory. Tito lidé zastávali v kapucínském společenství nejrůznější pozice od kvardiánů po běžné bratry, kteří se zapsali do historie svými významnými činy, nebo pohnutým osudem v neklidných událostech po druhé světové válce.

Kapucínské kláštery litoměřické diecéze svou historií přinášejí mnoho zajímavých poznatků o řeholním životě v 1. pol. 20. stol. ať se jedná o historii, či dějiny umění.

Svým rozsahem jistě mohou přispět k hlubšímu poznání dějin kapucínské provincie na našem území a určitě si zaslouží další odborný výzkum.

Seznam použitých zkratk

ABS – Archiv bezpečnostních složek

Alb. – album

inv. č. – inventární číslo

kart. – karton

Fr. – Fráter (bratr)

NA – Národní archiv

NPÚ – Národní památkový ústav

P. – Páter (otec)

StB – Státní Bezpečnost

SOA – Státní oblastní archiv

SOkA – Státní okresní archiv

SÚC – Státní úřad pro věci církevní

r. – rok/ roku

ÚOP – Územní odborné pracoviš

Prameny

- **Národní archiv:**
 - Kapucíni – provincialát a konvent, Praha (NAD 31), Kart. 32, 139, 152, 173, 174, 182, 199, 285, 290
 - Státní úřad pro věci církevní (NAD 852), Kart. 84 - 86
- **Státní oblastní archiv Litoměřice:**
 - Kapucíni Liberec (NAD 760), Kart. 1 – 3, album (inv. č. 41)
 - Kapucíni Most (NAD 762), Kart. 7
 - Kapucíni Rumburk (NAD 763), Kart. 2, 15, 16
 - Kapucíni Žatec (NAD 765), Kart. 1, 12, 22,
- **Moravský zemský archiv v Brně:**
 - Matriční záznam o narození Floriána Pospíšila, cit. dle: [Matriky - ACTA PUBLICA \(mza.cz\)](#) (poslední návštěva 19. 1. 2023)
 - Matriční záznam o sňatku Floriána Pospíšila a Kateřiny Darebníkové, cit. dle: [Matriky - ACTA PUBLICA \(mza.cz\)](#) (poslední návštěva 19. 1. 2023)
 - Matriční záznamy o narození Theresie, Vendelína, Marianny, Šebestiána, Josefa a Františka Pospíšilových, cit. dle: [Matriky - ACTA PUBLICA \(mza.cz\)](#); [Matriky - ACTA PUBLICA \(mza.cz\)](#); [Matriky - ACTA PUBLICA \(mza.cz\)](#); [Matriky - ACTA PUBLICA \(mza.cz\)](#); [Matriky - ACTA PUBLICA \(mza.cz\)](#); [Matriky - ACTA PUBLICA \(mza.cz\)](#); (poslední návštěva 19. 1. 2023)
- **SOkA Most:**
 - Matriční záznam o narození Josefa Hilberta, cit. dle: [Archivní vademecum SOA v Litoměřicích \(soalitomeric.cz\)](#)
- **Archiv bezpečnostních složek:**
 - Krajská správa ministerstva vnitra Liberec (B4-5), Kart. 4 – 6

- **ÚOP NPÚ v Ústí nad Labem:**
 - Přemístění plastik z lapidária okr. Muzea v Mostě (pořad. č. T/67)
 - Přemístění plastik z lapidária okr. Muzea v Mostě, IV. Vtelno (pořad. č. 67),
5. Plastika J. Nepomuckého z kapuc. Kláštera z Mostu

Seznam literatury

- ANTEK – STANĚK 1966
Jožka Antek – František Staněk, *Restaurátorská zpráva: Most - kostel kapucínů, dřevěné trojsoší Ecce homo z roku 1741*, Praha 1966
- BAJGER 2004
Matyáš Bajger, *Knihovny kapucínských klášterů v Čechách a na Moravě*, Brno 2004
- BALÍK – HANUŠ 2013
Stanislav Balík – Jiří Hanuš, *Katolická církev v Československu 1945 – 1989*, Brno 2013
- BARUS – BRČÁK 2021
Martin Barus – Marek Brčák, František Vavřinec Rabas, OFM CAP (1901-1969) jako pedagog a blízký spolupracovník litoměřického biskupa Štěpána Trochty: *Acta Universitatis Carolinae: Historia Universitatis Carolinae Pragensis: Příspěvky k dějinám Univerzity Karlovy* 61, 2021, s. 89-117
- BELISOVÁ 2000
Natalie Belisová, *Rumburská Loreta, čili, - marnost nad marnost - a nic než...?*, Rumburk 2000
- BUBEN 2006
Milan Buben, *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*. 3. díl. 1. sv., *Žebravé řády*, Praha 2006
- BRČÁK 2022
Marek Brčák, *Působení kapucínského řádu v Čechách a na Moravě 1599-1783*, Praha 2022
- BRČÁK – WOLF 2020
Marek Brčák – Jiří Wolf, *Pax et bonum: kapucíni v Čechách a na Moravě v raném novověku: publikace k výstavě Pax et Bonum, kapucíni v Čechách, na Moravě a ve Slezsku (1618-2018)*, Praha 2020
- CARGNONI 2007
Costanzo Cargnoni, *Po stopách kapucínských svatých: kapucínský kalendář svatých, blahoslavených, ctihodných a služebníků Božích*, Kostelní Vydří 2007
- ČERNUŠÁK 2017
Tomáš Černušák, *Všední život papežských nunciů u rudolfínského dvora.*, Praha 2017

- DÁŇOVÁ – CHLUMSKÁ (eds.) 2017
Helena Dáňová – Štěpánka Chlumská, *Očím skryté: průzkum podkreseb na deskových malbách 14.-16. století ze sbírek Národní galerie v Praze*, Praha 2017
- FOLTÝN – SOMMER – VLČEK 1998
Dušan Foltýn – Petr Sommer – Pavel Vlček, *Encyklopedie českých klášterů*. Praha 1998
- Luboš Frýba, *Historie kapucínského kláštera v Žatci*, bakalářská práce, Univerzita Karlova, Praha 2021, cit. dle: [130306278.pdf \(cuni.cz\)](#) (poslední návštěva 23. 1. 2023)
- HELAN – HAJDINOVÁ 2020
Pavel Helan – Eva Hajdinová, *Československo a Svatý stolec. V, Éra nuncia Pietra Ciriaciho*, Praha 2020
- HORÁK 1996
Tomáš Horák, *Varhany a varhanáři na Českolipsku*, Česká Lípa 1996
- HORÁK 2013
Tomáš Horák, *Varhany a varhanáři Litoměřicka a Roudnicka*. Tomáš Horák 2013
- HORÁK 1995
Tomáš Horák, *Varhany a varhanáři Děčínska a Šluknovska*, Děčín 1995
- KALCKHOFF – LÖBL
Andreas Kalckhoff – Otokar Löbl, *Zavraždění žateckého pátera Maximiliana 7. června 1945: Pravdou k smíření: "Případ Postoloprty" a jeho vyrovnání 1945-2010*, Stuttgart 2013
- KOLEKTIV AUTORŮ 2004
Kolektiv autorů, *Žatec*. Praha 2004
- KRAUSOVÁ 2014
Milada Krausová, *Město Žatec za Velké války*, Žatec 2014
- Kutnar – Macek 1997
František Kutnar – Jaroslav Macek, *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví. Od počátku národní kultury až do sklonku třicátých let 20. století*, Praha 1997
- LANCINGER 1972
Luboš Lancinger, *Rumburk, kapucínský klášter, stavebně historický průzkum*, Praha 1972

- MÁGROVÁ – ŠILAR 2011
Klára Mágrová, – Martin Šilar, *Kapucínský klášter a loretánské kaple v Rumburku*, Rumburk 2011
- MATĚJKA 1999
Pacifik Miroslav Matějka, *Ne mečem a měšcem, ale bezbranností lásky*, Praha 1999
- MATĚJKA 2005
Pacifik Miroslav Matějka, Seznamy představených kapucínských klášterů podřízených provincialátu v Praze (1599-2005): *Paginae historiae: sborník Národního archivu* 13, 2005, s. 140-269
- MATĚJKA 2006
Pacifik Miroslav Matějka, Seznam provinciálů, definitorů a ostatních představených správních jednotek kapucínského Řádu s historickým sídlem v Praze (a Vídni): *Paginae historiae: sborník Národního archivu* 14, 2006, s. 259-343.
- MATĚJKA 2018
Pacifik Miroslav Matějka, *Nekrologium Provincie kapucínů v ČR*, Praha 2018
- NEJEZCHLEBOVÁ – GLÁSEROVÁ LEBEDOVÁ – KUPROVÁ 2011
Táňa Nejezchlebová – Zdenka Gläserová Lebedová – Renata Kuprová, *Rumburk – klášterní kostel sv. Vavřince*, stavebně historický průzkum, Ústí nad Labem 2011
- PEHR – ŠEBEK 2012
Michal Pehr – Jaroslav Šebek, *Československo a Svatý stolec: od nepřátelství ke spolupráci (1918-1928). I., Úvodní studie*, Praha 2012
- PETRÁČEK – ŠMÍD 2021
Tomáš Petráček – Marek Šmíd, *Vatikán a druhá světová válka*, Brno 2021
- RABAS 1937
Vavřinec Rabas, *Řád kapucínský a jeho působení v Čechách v 17. století*, Praha 1937
- ROYT – HAMSÍKOVÁ – HRUBÁ 2015
Jan Royt – Magdalena Nespěšná Hamsíková – Michaela Hrubá, *Gotické deskové malířství v severozápadních Čechách 1340 – 1550*, Praha 2015
- Alena Řičánková, *Sakrální architektura Maxe Kühna a Heinricha Fanty v Liberci*, Univerzita Karlova, Praha 2010, cit. dle: [DPTX 2009 2 11210 0 127945 0 90667.pdf \(cuni.cz\)](https://dptx.cuni.cz/2009/2/11210_0_127945_0_90667.pdf), (poslední návštěva 25. 7. 2023)

- SOKPEC – ZAHRADNÍK 2018
Jaroslav SKOPEC – Pavel ZAHRADNÍK, revize Jan LEIBL, *Žatec kapucínský klášter č. p. 299*, stavebně historický průzkum, Ústí nad Labem 2018
- STEJSKAL 2017
Jiří Stejskal, *Kapucínský klášter a Loreta v Rumburku*, Rumburk 2017
- ŠMÍD 2013
Marek Šmíd, Pietro Ciriaci - neúspěch v Československu klíčem k jeho dalšímu vzestupu?: *Historica Olomucensia* sv. 44, 2013
- ŠMÍD 2015
Marek Šmíd, *Apoštolský nunciatus v Praze: významný faktor v československo-vatikánských vztazích v letech 1920-1950*, Brno 2015
- ŠMÍD 2020
Marek Šmíd, *Vatikán a české země v letech 1914-1918*, Brno 2020
- ŠMÍD 2022
Marek Šmíd, *Pražští arcibiskupové moderního věku*, Řitka 2022
- ŠMÍD 2023
Marek Šmíd, *Vatikán a Československo ve 20. století*, Praha 2023
- TKÁČIK 2017
Ladislav Tkáčik, *Kapucíni na Slovensku*, Bratislava 2017
- VESELÁ 2022
Hana Veselá, *Sochy a městský mobiliář*, in: *Most, zánik a zrození*, Praha 2022
- VLČEK 2011
Vojtěch Vlček, Likvidace mužských řádů v českých zemích v 50. letech ve středoevropském kontextu, aneb Ochráníme vás před hněvem pracujícího lidu: *Securitas imperii* 19/2, 2011, s. 144-157
- ZLATOHLÁVEK 2009
Martin Zlatohlávek, *Anton Kern: 1709 – 1747*, Praha 2009

Internetové zdroje

- BLAŽEK 2021
Jan Blažek, Kopal jsem hroby v Postoloprtech, in: Paměť národa 2021; [Kopal jsem hroby v Postoloprtech, popisuje poválečné masakry Němců Peter Klepsch | Paměť národa \(pametnaroda.cz\)](#) (poslední návštěva 5. 6. 2023)
- Historie děčínského muzea, in: Muzeum Rumburk; [Historie děčínského muzea | Muzeum Rumburk](#) (poslední návštěva 1. 8. 2023)
- Josef Pekař, in: Filozofická fakulta MUNI; [Josef Pekař \(muni.cz\)](#) (poslední návštěva 18. 7. 2023)
- Kapucínský klášter v Mostě, in: Kapucínská hrobka v Brně; [Klášter v Mostě \(kapucini.cz\)](#), (poslední návštěva 10. 11. 2021)
- Kapucínský klášter v Litoměřicích, in: Kapucínská hrobka v Brně; [Klášter v Litoměřicích \(kapucini.cz\)](#), (poslední návštěva 10. 11. 2021)
- Kapucínský klášter v Zákupích, in: Kapucínská hrobka v Brně; [Klášter v Zákupích \(kapucini.cz\)](#), (poslední návštěva 10. 11. 2021)
- Kapucínský klášter v Žatci, in: Kapucínská hrobka v Brně; [Klášter v Žatci \(kapucini.cz\)](#), (poslední návštěva 10. 11. 2021)
- Kapucínský klášter v Liberci, in: Kapucínská hrobka v Brně; [Klášter v Liberci \(kapucini.cz\)](#), (poslední návštěva 10. 11. 2021)
- Kapucínský klášter v Rumburku, in: Kapucínská hrobka v Brně; [Klášter v Rumburku \(kapucini.cz\)](#), (poslední návštěva 10. 11. 2021)
- Kapucínský klášter u sv. Vavřince, in: Oficiální stránky města Rumburk; [Oficiální stránky města Rumburk](#) (poslední návštěva 12. 10. 2022)
- Klášterní zahrada bude oficiálně otevřena, in: Žatecký a lounský DENÍK.cz 2011; [Klášterní zahrada bude oficiálně otevřena - Žatecký a lounský deník \(denik.cz\)](#), (poslední návštěva 10. 7. 2022)
- Kapucínský klášter v Zákupích, in: Památkový katalog; [kapucínský klášter - Památkový Katalog \(pamatkovykatalog.cz\)](#) (poslední návštěva 6. 5. 2022)

- KINŠT 2008
Petr Kinšt, Město Žatec nabízí klášter za čtyři miliony korun, in: Žatecký a lounský DENÍK.cz 2008; [Město Žatec nabízí klášter za čtyři miliony korun - Žatecký a lounský deník \(denik.cz\)](#), (poslední návštěva 18. 3. 2022)
- KINŠT 2011
Petr Kinšt, *V klášterní zahradě se objeví busta Jana ze Žatce*, in: Žatecký DeNÍK.cz 2011; [V Klášterní zahradě se objeví busta Jana ze Žatce - Žatecký a lounský deník \(denik.cz\)](#), (poslední návštěva 25. 4. 2022)
- KINŠT 2013
Petr Kinšt, Další část oprav střechy kláštera vyjde na 1,7 milionu, in: Žatecký a lounský DENÍK.cz 2013; [Další část oprav střechy kláštera vyjde na 1,7 milionu - Žatecký a lounský deník \(denik.cz\)](#)
- KINŠT 2008
Petr Kinšt, Sleva za starý klášter: ze čtyř milionů na 700 tisíc, in: Žatecký a lounský DENÍK.cz 2008; [Sleva za starý klášter: ze čtyř milionů na 700 tisíc - Žatecký a lounský deník \(denik.cz\)](#), (poslední návštěva 21. 4. 2022)
- Medailonek Václava Bonfila Boška; [Václav Bonfil Bošek \(1917–2008\) – KAPUCÍNI \(kapucini.cz\)](#), (poslední návštěva 5. 8. 2023)
- Obnova Lorety Rumburk, in: Loreta Rumburk; [Obnova Lorety Rumburk | Loreta Rumburk](#) (poslední návštěva 1. 8. 2023)
- PŠENIČKOVÁ 2016
Jana Pšeničková, *ZMAŘENÉ DOTACE: Spása kláštera v Liberci se zvrhla v milionový skandál*, in: IDNES.cz 2016; [ZMAŘENÉ DOTACE: Spása kláštera v Liberci se zvrhla v milionový skandál - iDNES.cz](#), (poslední návštěva 16. 4. 2023)
- PŠENIČKOVÁ 2017
Jana Pšeničková, *Metrostav chce za opravy kostela 26 milionů. Vymáhá je u soudu*, in: IDNES.cz 2017; [Metrostav chce za opravy kostela 26 milionů. Vymáhá je u soudu - iDNES.cz](#), (poslední návštěva 18. 1. 2023)
- Rozhovor se starostkou Žatce Mgr. Zdeňkou Hamousovou pro televizi OKplus, Rekonstrukce kapucínského kláštera v Žatci, zveřejněno na kanálu YouTube 10. 3. 2020; [\(2\) Kapucínský klášter v Žatci a jeho budoucnost - YouTube](#)

- Rozhovor s architektem Petrem Bažantem pro televizi OKplus, Rekonstrukce kapucínského kláštera v Žatci, zveřejněno na serveru YouTube 10. 3. 2020; [\(2\) Kapucínský klášter v Žatci a jeho budoucnost - YouTube](#)
- Seznam rektorů 1918 – 2022, In: Univerzita Karlova; [Seznam rektorů 1918 - 2022 - Univerzita Karlova \(cuni.cz\)](#) (poslední návštěva 18. 11. 2023)
- STRNADOVÁ 2017
Miroslava Strnadová, *Žatec chce navrátit život do léta opuštěného a zničeného kláštera*, in: IDNES.cz 2017; [Žatec chce navrátit život do léta opuštěného a zničeného kláštera - iDNES.cz](#) (poslední návštěva 5. 2. 2022)
- Zákon ze dne 7. prosince 1922, jímž se stanoví výhody v plnění branné povinnosti, in: Sběrka zákonů a nařízení státu československého, roč. 1922; http://data.atlascloud.cz/LCR/Rejstrik/Sb/public/1922/sb140-1922/370_1922/370_1922.pdf (poslední návštěva 5. 11. 2022)
- ZEMAN 2009
Jaroslav Zeman, *Kapucínský konvent – tradice v moderním hávu*, in: ASB 2009; [Kapucínský konvent – tradice v moderním hávu | ASB Portal \(asb-portal.cz\)](#) (poslední návštěva 17. 5. 2023)

Přílohy

Obrazová příloha:

[1] Kapucínský klášter v Mostě

[2] Kapucínský klášter v Litoměřicích

[3] Kapucínský klášter v Žatci

[4] Kapucínský klášter v Zákupech

[5] Kapucínský klášter v Rumburku

[6] Kapucínský klášter v Liberci

[7] Oltář sv. Alžběty v kostele sv. Máří Magdaleny

[8] Oltář sv. Františka v kostele sv. Máří Magdaleny

[9] Vysvěcení kostela sv. Máří Magdaleny v Liberci

[10] Zvon s motivem sv. Josefa

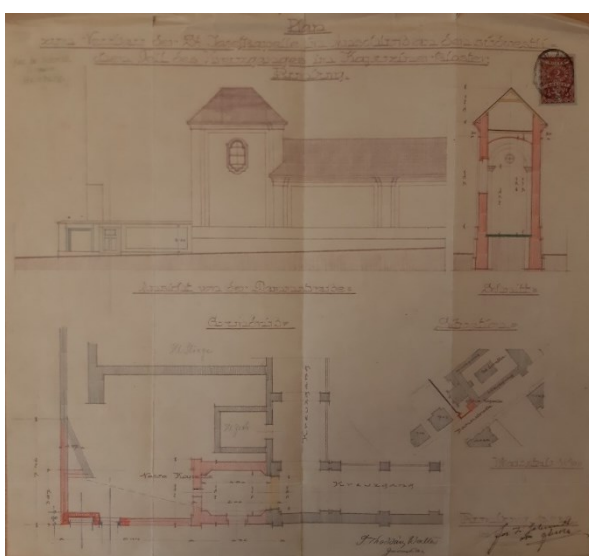
[11] Zvon s motivem Madony

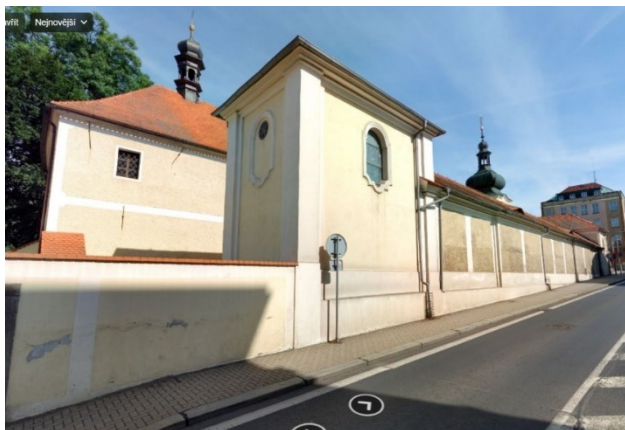
[12] Zvon s motivem ukřižovaného Krista

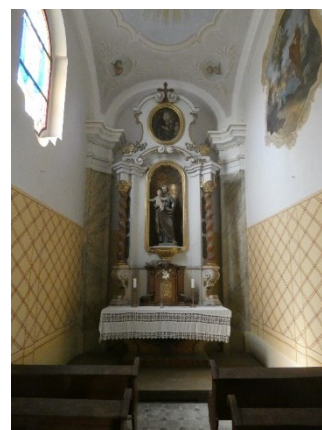
[13] Detail akcie vložené do pamětní knihy konventu, zobrazuje ambit rumburské lorety ještě bez kaple sv. Josefa, zleva je vidět kaple Svatých schodů, Svátá chýše a průčelí loretánského ambitu, v pozadí je klášterní kostel sv. Vavřince

[14] Stavební plán kaple sv. Josefa, z r. 1929, uložený v SOA Litoměřice

[15] Dnešní pohled na exteriér kaple sv. Josefa a kapli Svatých schodů vlevo vzadu

[16] Interiér kaple sv. Josefa

[17] Obraz sv. Konráda z Parzhamu

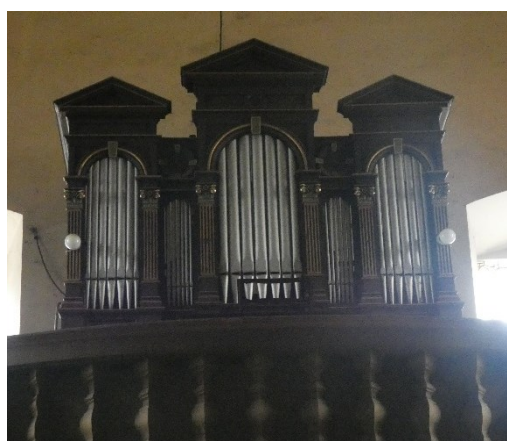
[18] Odpočinek na útěku do Egypta od Josefa Neumanna st.

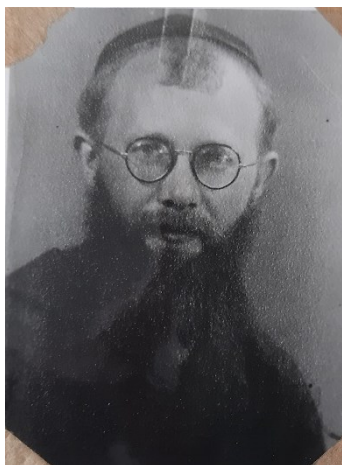
[19] Vitrážové okno kaple s černou madonou loretskou

[20] Pravděpodobná fotografie údajného nálezu kovových mincí v rumburském klášteře

[21] Varhany z kostela v Nebočanech, dnes v klášterním kostele sv. Vavřince v Rumburku

[22] P. Anicent
František Petružela

[23] P. Bonaventura
Antonín Chmelař

[24] Současný pohled
na kostel
kapucínského kostela
v Zákupích

[25] Mostecká madona

[26] Pohled na průčelí kapucínského kostela
v Mostě v r. 1966, nad vstupem do kostela
v nice socha sv. Jana Nepomuckého, vpravo na
nižší budově nika se sousoším Ecce homo

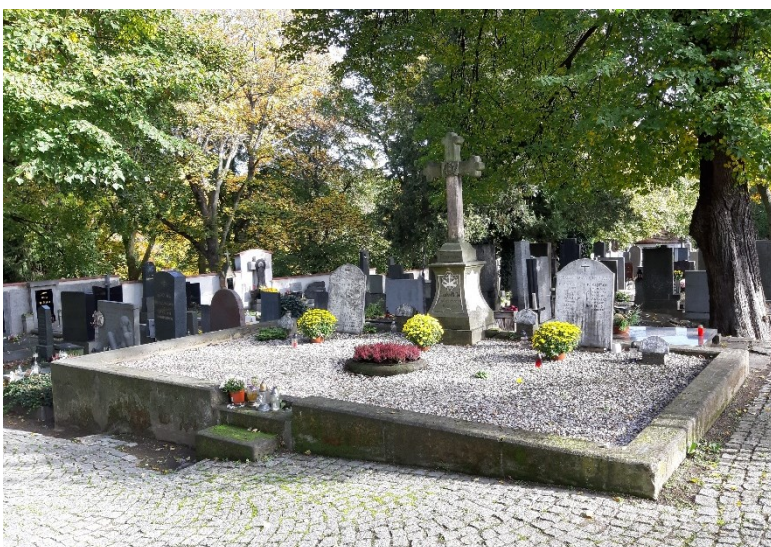
[27] Sousoší Ecce homo
z fasády kapucínského
kláštera v Mostě, 1741,
stav po restaurování
v r. 1966

[28] Socha sv. Jana Nepomuckého, stav při deponaci na nádvoří muzea v Mostě

[29] Návrh na umístění sochy sv. Jana Nepomuckého ve Vtelně

[30] Kapucínská hrobka na břevnovském hřbitově v Praze

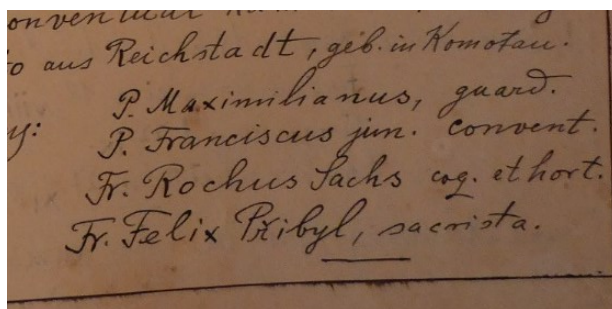
[31] Pohled na část kláštera v Žatci, stav z r. 2020

[32] Pohled na část kláštera v Žatci, stav z r. 2023

[33] P. Maximilián Josef Hilbert

[34] Zápis v kronice kapucínského kláštera v Rumburku z r. 1935, kde je P. Maxmilián uveden coby čerstvě zvolený kvardián

[35] P. Kamill Pospíšil, kvardián kapucínského kláštera v Žatci, výřez ze skupinové fotografie

[36] Deska z kapucínské hrobky na žateckém hřbitově

[37] Kapucínská hrobka na Žateckém hřbitově

Textová příloha

[T1] Dopis sester boromejek o poslání nových liturgických rouch a odpověď kapucínů

„Velevážený Veledůstojný Pane!

V hluboké úctě zasíláme bílý pluviál a 2 bílá mešní roucha. Jelikož nevíme zda-li má býti mešní roucho jednoduché, aneb lepší, zasíláme k laskavému vybrání a pak teprve bychom účet zaslaly.

Mešní roucha jsou cenou označená – které si Vaší Veledůstojnosti nepřejí, račte poslati laskavě zpět.

Pluviál jest v ceně 815 Kč – zda-li si ale přejí jednoduchý – též můžeme s radostí zhotoviti.

S oddaností se znamenají

Milosrdné sestry

Řepy 18./2. 1926²²³

„Sestrám v Řepích.

Ponechal jsem provedení objednaných paramentu vkusu a úsudku ctihodných sester, a jak došle ukazuje, dobře jsem učinil. Jsme všichni velice spokojeni. Posílají jeden parament zpět nestojí za to, ponecháme si oba.

Račte nám laskavě poslati účet a složenku, abychom mohli peníze co nejdříve odeslati.

Za obstarání srdečně děkuje

ve veškeré úctě

oddaný

V Žatci: 19/2. 1926.²²⁴

[T2] Dopis Fr. Aloise Alána pro provinciála z r. 1924

„Veledůstojný P. P. provinciál

Most 25/II 24.

Lituji, že Vás Paternitas musím obtěžovati tímto dopisem. Jsem k tomu donucen jistými okolnostmi. Někdo totiž rozšířil zprávu, jakoby kapucíni německé národnosti chtěli rozdělit provincií na českou a německou.

Samozřejmě v podezření jsem já, jelikož nedávno jsem meškal v Praze. Já však prohlašuji co nejdůrazněji, že o žádném rozdělení provincie jsem s nikým nemluvil a odmítám tedy jakoukoliv zodpovědnost v té věci.

²²³ SOA Litoměřice, Kapucíni Žatec, kart. 12

²²⁴ Tamtéž

Uznáte Paternitas, že jest to při nejmenším bajka, ovšem bajka, která může natropiti hodně zlé krve.

Já, ale chci žítí pokojně a klidně a po jistých zkušenostech nestarám se o žádného, poněvadž mám dosti práce sám se sebou.

Na P. kvardiána si nemohu stěžovati v žádném ohledu. Vždy mně vyjde vstříc co není laskavěji, když ho o něco žádám. Tím více mně tedy mrzí, že něco podobného se stalo a to právě v tento čas.

Dovolil jsem si Vám Paternitas psáti jen proto, aby se snad nemyslelo, že chci, nebo dělám nějaké rozbroje, čehož mně chraň Pán Bůh.

*Uctivě se Vám Paternitas poroučím a ruce libám
oddaný Fr. Marcell²²⁵*

[T3] Záznamy z žatecké klášterní kroniky o posledních dnech P. Maxmiliána

„30. V. za přítomnosti P. Maxe, P. Theodora, P. Cyrila a P. Eliáše byla správa zdejšího kláštera převedena pod správu českomoravské provincie v Praze IV., administrací kláštera pověřen P. Petr z Prahy II.

...

3. VI. Muži německé národnosti (13 – 65 r) šli do Postoloprť.

7. VI. Se vrátili do pracovního tábora v Žatci, členové řádu propuštěni domů. P. Max cestou u Bítovce zemřel.

9. VI. Byl v tichosti pohřben v hrobce.²²⁶

[T4] Vyjádření fr. Gregoria k žádosti P. Kamilla Pospíšila

„Domníval jsem se, že dovolení k ucházení se o definitivu katech. bylo již P. Kamilovi dáno, aspoň jsem to vyrozumíval z reversu, který v září neb říjnu minulého roku Provincialátu zaslal. Aby nenaříkal, myslím, že se mu to může povolit, bude-li to co platno. Nedostane-li to místo, aspoň nebude moci vinu svalovat na řád.²²⁷

²²⁵ NA, Kapucíni – provincialát a konvent, Praha, kart. 139

²²⁶ SOA Litoměřice, Kapucíni Žatec, kar. 1. inv.č. 1

²²⁷ Národní archiv, Kapucíni – provincialát a konvent, Praha, kar. 32 inv. č. 173

[T5] Podoba hlasování během volby provinciála v r. 1916 zapsaná P. Kamillem Pospíšilem v kronice žateckého kláštera²²⁸

Volba	Jméno	Počet hlasů
I.	R. P. Gregor	3 hlasy
	Kamill	3 hlasy
	A. R. P. Hubert	11 hlasů „ <i>Ačkoliv se před volbou neohradil proti zvolení, volbu přes můj protest nepřijal (snad pro malou většinu?)</i> “
II.	Kamill	3 hlasy
	Johan	3 hlasy
	Norbert	6 hlasů
	Gregor	6 hlasů
III.	Kamill	5 hlasů
	Gregor	6 hlasů
	Norbert	7 hlasů
IV.	Norbert	8 hlasů
	Gregor	12 hlasů „ <i>Zvolen za provinciála, a vzdor namáhání jistých, aby volbu nepřijímal, volbu přijal</i> “

[T6] Zpráva úředního lékaře o zdravotní způsobilosti Rafaela Františka Staňka

„Vysvědčení úředního lékaře.

Pan Staněk František nar. dne 06-03 1892 v Kozlovicích, okres Přerov, byl dnešního dne nohu vyšetřen, přičemž zjištěno, že je tělesně i duševně zdrav, a není stížen ani žádnou nervní ani nějakou viditelnou vadou.

Přerov, 15. ledna 1926²²⁹

²²⁸ SOA Litoměřice, Kapucíni Žatec, kar. 1, inv. č. 1

²²⁹ NA, Kapucíni – provincialát a konvent, Praha, kar. 182, inv. č. 173

Seznam vyobrazení

- [1] Kapucínský klášter v Mostě, převzato z: [Most_01.jpg \(1445×1000\) \(kapucini.cz\)](#)
- [2] Kapucínský klášter v Litoměřicích, archiv autora
- [3] Kapucínský klášter v Žatci, archiv autora
- [4] Kapucínský klášter v Zákupích, převzato z: [Nekula_Justyn_Zakupy.jpg \(485×362\) \(kapucini.cz\)](#)
- [5] Kapucínský klášter v Rumburku, archiv autora
- [6] Kapucínský klášter v Liberci, SOA Litoměřice, Kapucíni Liberec, album fotografií inv. č. 41, publikováno s laskavým souhlasem provinciála kapucínů Dismase Tomašíka
- [7] Oltář sv. Alžběty v kostele sv. Máří Magdaleny, SOA Litoměřice, Kapucíni Liberec, album fotografií inv. č. 41, publikováno s laskavým souhlasem provinciála kapucínů Dismase Tomašíka
- [8] Oltář sv. Františka v kostele sv. Máří Magdaleny, SOA Litoměřice, Kapucíni Liberec, album fotografií inv. č. 41, publikováno s laskavým souhlasem provinciála kapucínů Dismase Tomašíka
- [9] Vysvěcení kostela sv. Máří Magdaleny dne 11. 6. 1911, SOA Litoměřice, Kapucíni Liberec, album fotografií inv. č. 41, publikováno s laskavým souhlasem provinciála kapucínů Dismase Tomašíka
- [10] Zvon s motivem sv. Josefa, SOA Litoměřice, Kapucíni Rumburk, kart. 15 inv. č. 75, publikováno s laskavým souhlasem provinciála kapucínů Dismase Tomašíka
- [11] Zvon s motivem Madony, SOA Litoměřice, Kapucíni Rumburk, kart. 15 inv. č. 75, publikováno s laskavým souhlasem provinciála kapucínů Dismase Tomašíka
- [12] Zvon s motivem ukřižovaného Krista, SOA Litoměřice, Kapucíni Rumburk, kart. 15 inv. č. 75, publikováno s laskavým souhlasem provinciála kapucínů Dismase Tomašíka
- [13] Detail akcie vložené do pamětní knihy konventu, zobrazuje ambit rumburské lorety ještě bez kaple sv. Josefa..., SOA Litoměřice, Kapucíni Rumburk, kart. 16 inv. č. 90, publikováno s laskavým souhlasem provinciála kapucínů Dismase Tomašíka
- [14] Stavební plán kaple sv. Josefa, SOA Litoměřice, Kapucíni Rumburk, kart. 16 inv. č. 90, publikováno s laskavým souhlasem provinciála kapucínů Dismase Tomašíka
- [15] Dnešní pohled na exteriér kaple sv. Josefa a kapli Svatých schodů vlevo vzadu, převzato z: [Rumburk \(Město\) • Mapy.cz](#)
- [16] Interiér kaple sv. Josefa, publikováno s laskavým souhlasem P. Josefa Kujana SDB

- [17] Obraz sv. Konráda z Parzhamu, publikováno s laskavým souhlasem P. Josefa Kujana SDB
- [18] Odpočinek na útěku do Egypta od Josefa Neumanna st., publikováno s laskavým souhlasem P. Josefa Kujana SDB
- [19] Vitrážové okno kaple s černou madonou loretánskou, publikováno s laskavým souhlasem P. Josefa Kujana SDB
- [20] Pravděpodobná fotografie údajného nálezu kovových mincí v rumburském klášteře, Archiv bezpečnostních složek, fond Krajská správa ministerstva vnitra Liberec (B 4- 5), inv. j. 2 - CÍRKEV – akce „K“, kar. č. 4, díl. č. 2; publikováno s laskavým svolením vedení archivu bezpečnostních složek
- [21] Varhany z kostela v Nebočanech, dnes v klášterním kostele sv. Vavřince v Rumburku, publikováno s laskavým souhlasem P. Josefa Kujana SDB
- [22] P. Anicent František Petružela, převzato z: Archiv bezpečnostních složek, fond Krajská správa ministerstva vnitra Liberec (B 4- 5), inv. j. 2 - CÍRKEV – akce „K“, kar. č. 5, díl. č. 7; publikováno s laskavým svolením vedení archivu bezpečnostních složek
- [23] P. Bonaventura Antonín Chmelař, Archiv bezpečnostních složek, fond Krajská správa ministerstva vnitra Liberec (B 4- 5), inv. j. 2 - CÍRKEV – akce „K“, kar. č. 5, díl. č. 7; publikováno s laskavým svolením vedení archivu bezpečnostních složek
- [24] Současný pohled na kostel kapucínského kláštera v Zákupích, archiv autora
- [25] Mostecká madona, převzato z: [Madona mostecká – Wikipedie \(wikipedia.org\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Madona_mosteck%C3%A1)
- [26] Pohled na průčelí kapucínského kostela v Mostě v r. 1966, nad vstupem do kostela v nice socha sv. Jana Nepomuckého, vpravo na nižší budově nika se sousoším Ecce homo, převzato z: Přemístění plastik z lapidária okr. Muzea v Mostě, IV. Vtelno (pořad. č. 67), 5. Plastika J. Nepomuckého z kapuc. Kláštera z Mostu, ÚOP NPÚ Ústí nad Labem
- [27] Sousoší Ecce homo z fasády kapucínského kláštera v Mostě, 1741, stav po restaurování v r. 1966, převzato z: Jožka Antek – František Staněk, *Restaurátorská zpráva: Most - kostel kapucínů, dřevěné trojsóší Ecce homo z roku 1741*, Praha 1966
- [28] Socha sv. Jana Nepomuckého, stav při deponaci na nádvoří muzea v Mostě, převzato z: Přemístění plastik z lapidária okr. Muzea v Mostě, IV. Vtelno (pořad. č. 67), 5. Plastika J. Nepomuckého z kapuc. Kláštera z Mostu, ÚOP NPÚ Ústí nad Labem
- [29] Návrh na umístění sochy sv. Jana Nepomuckého ve Vtelně, převzato z: Přemístění plastik z lapidária okr. Muzea v Mostě, IV. Vtelno (pořad. č. 67), 5. Plastika J. Nepomuckého z kapuc. Kláštera z Mostu, ÚOP NPÚ Ústí nad Labem
- [30] Kapucínská hrobka na břevnovském hřbitově v Praze, archiv autora

- [31] Pohled na část kláštera v Žatci, stav z r. 2020, archiv autora
- [32] Pohled na část kláštera v Žatci, stav z r. 2023, archiv autora
- [33] P. Maxmilián Josef Hilbert, převzato z: [Nachkriegsunrecht im Sudetenland \(deutsches-martyrologium.de\)](http://Nachkriegsunrecht-im-Sudentenland(deutsches-martyrologium.de))
- [34] Zápis v kronice kapucínského kláštera v Rumburku z r. 1935, kde je P. Maxmilián uveden coby čerstvě zvolený kvardián, SOA Litoměřice, Kapucíni Rumburk, Pamětní kniha konventu, Kart. 2, inv. č. 5, publikováno s laskavým souhlasem provinciála kapucínů Dismase Tomaštika
- [35] P. Kamill Pospíšil, kvardián kapucínského kláštera v Žatci, výřez ze skupinové fotografie, Národní archiv, Kapucíni - provincialát a konvent, kart. 247, alb. 19, publikováno s laskavým souhlasem provinciála kapucínů Dismase Tomaštika
- [36] Deska z kapucínské hrobky na žateckém hřbitově, archiv autora
- [37] Kapucínská hrobka na městském hřbitově v Žatci, archiv autora

Zdroje textové přílohy

- [T1] Dopis sester boromejek o poslání nových liturgických rouch a odpověď kapucínů, převzato z: Státní oblastní archiv Litoměřice, fond Kapucíni Žatec, kart. 12
- [T2] Dopis Fr. Aloise Alána pro provinciála z r. 1924, převzato z: Národní archiv, fond Kapucíni – provincialát a konvent, kart. 139
- [T3] Záznamy z žatecké klášterní kroniky o posledních dnech P. Maxmiliána, převzato z: Státní oblastní archiv Litoměřice, fond Kapucíni Žatec, kart. 1
- [T4] Vyjádření fr. Gregoria k žádosti P. Kamilla Pospíšila, převzato z: Národní archiv, Kapucíni – provincialát a konvent, Praha, kar. 32 inv. č. 173
- [T5] Podoba hlasování během volby provinciála v r. 1916 zapsaná P. Kamillem Pospíšilem v kronice žateckého kláštera, převzato z: Státní oblastní archiv Litoměřice, fond Kapucíni Žatec, kart. 1
- [T6] Zpráva úředního lékaře o zdravotní způsobilosti Rafaela Františka Staňka, převzato z: NA, Kapucíni – provincialát a konvent, Praha, kar. 182, inv. č. 173